הלכה · מפרשים

הגהות רבנו פרץ על ספר מצוות קטן

רבנו פרץ [הר"פ] מקורביל

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

הגהות רבנו פרץ על ספר מצוות קטן

רבנו פרץ [הר"פ] מקורביל

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/הגהות-רבנו-פרץ-על-ספר-מצוות-קטן/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

סימן א 6
סימן ב 6
סימן ג 6
סימן ד 6
סימן ו 8
סימן ז 8
סימן ח 8
סימן יא 8
סימן טו 14
סימן יז 14
סימן יח 15
סימן יט 15
סימן כב 15
סימן ל 15
סימן לא 15
סימן לב 16
סימן לד 16
סימן מו 17
סימן מח 17
סימן מט 17
סימן נב 17
סימן נג 17
סימן נד 18
סימן נז 18
סימן סד 18
סימן סה 18
סימן סח 18
סימן ע 18
סימן עא 19
סימן עד 19
סימן עו 19
סימן עט 19
סימן פ 19
סימן פא 19
סימן פב 21
סימן פג 21
סימן פה 21
סימן פז 21
סימן פט 22
סימן צב 23
סימן צג 23
סימן צד 26
סימן צו 27
סימן צז 29
סימן צח 34
סימן קד 36
סימן קה 36
סימן קו 36
סימן קז 36
סימן קח 37
סימן קט 37
סימן קיג 38
סימן קלג 38
סימן קלה 38
סימן קמד 38
סימן קמה 40
סימן קמו 40
סימן קמח 41
סימן קנא 41
סימן קנב 48
סימן קנג 48
סימן קנד 49

סימן קנה 49
סימן קנו 50
סימן קנז 50
סימן קנח 50
סימן קנט 51
סימן קס 51
סימן קסב 51
סימן קסג 51
סימן קסד 51
סימן קסה 51
סימן קסו 51
סימן קסז 52
סימן קסח 52
סימן קע 52
סימן קעא 53
סימן קעב 53
סימן קעה 53
סימן קעו 53
סימן קפ 53
סימן קפא 54
סימן קפב 55
סימן קפג 55
סימן קפד 58
סימן קפה 61
סימן קצ 61
סימן קצא 61
סימן קצג 61
סימן קצד 64
סימן קצה 71
סימן קצו 73
סימן קצז 73
סימן קצח 74
סימן קצט 75
סימן ר 76
סימן רא 77
סימן רג 79
סימן רד 79
סימן רה 81
סימן רז 85
סימן ריא 85
סימן ריב 86
סימן ריג 86
סימן ריד 91
סימן ריט 93
סימן רכ 95
סימן רכא 95
סימן רכב 96
סימן רכג 100
סימן רכד 103
סימן רכה 103
סימן רל 103
סימן רלד 103
סימן רלו 104
סימן רמא 104
סימן רמה 104
סימן רמו 105
סימן רנ 105
סימן רנא 105
סימן רנט 106
סימן רסא 107
סימן רסט 107
סימן רעא 107
סימן רעח 108
סימן רעט 108

סימן רפ 108
סימן רפא 109
סימן רפב 111
סימן רפג 115
סימן רפה 115
סימן רפו 115
סימן רצג 116
סימן רצד 116

סימן א

כלומר מאחר שאנכי ה' אלהיך הוא אחד מעשרה דברות וכל הדברות הם ציווים כמו כן אנכי הוא צווי והיאך משמע חנא ודאי ה"ק וכו':
א"כ צפית לישיעה מצוה כתובה היא מאנכי ולכך שואלין עליה. ע"כ:

סימן ב

להאמין שהוא א' כמ"ש החכם אחד הוא ולא כאחד הכללי. ולא כא' הקנוי והמנוי. ולא כאחד המורכב. הנחלק לאחדים רבים ולא כגוף הפשוט אשר הוא אחד במספרו וישלוט בו איך וכמה אבל הוא יתעלה מיוחד בכל מיני אחדות והדברים עמוקים מאוד. ע"כ:
כמו שבארנו לעיל שאין העולם נוהג במזל מאליו.
ע"כ מר' סעדיה גאון ועיין בסמ"ג ח"ע ב' תמצאנו בארוכ':
פי' אלף אחד רמז על יחודו וח' בז' רקיעי' ובארץ:

סימן ג

ורמב"ם לא פ' כך אך פ' הנהרג על שאר עבירות בצנעה ואינו עובר דמו נדרש ועוד האריך:
ואותם קדושים ששחטו עצמם שלא סמכ' דעתם לעמוד בנסיון קדושים גמורים הם וראי' משאול: ואין להקשות מר' חנינא בן תרדיון שלא רצה לפתוח פיו ואמר מוטב שיטלנה מי שנתנה וכו': שיודע היה בעצמו שלא יתחלל שם שמים על ידו:
וכי האי גוונא התירו הכתוב כדאיתא בספרי אך את דמכם וגו'. יכול כמעשה שאול ת"ל אך:
פי' מאכל בהמה. על בלילו תרגום יהונתן אספסתיה:
אסור לאד' לומר שהוא עכו' כדי שלא יהרגוהו דכיון שהוא אומר שהוא עכו' כופר באמונתינו ומי שנתחייב במיתה כתב הר"אש בתשובותיו כלל יט דין כ' שיכול לברוח לבית עכו"ם ואין בזה מודה בה:

סימן ד

בכלל מצוה זו דאת ה' אלהיך תירא יש שלא להתרפאות בדברי תורה כגון הקורא פסוק על המכה ואפילו אינו רוקק ואם קורא ורוקק אין לו חלק לעולם הבא כדאמרינן בחלק ד' צ"א וק"א והיכא שאין המכה נכרת כגון נחש שעושין לעין הרע מותר לגמרי שהוא

כמו להגין מן היסורי' דשרי התם ואפי' היכא דניכרח שרי אי איכא סכנה. ומה שמתיר דוקא להגין היינו כשאינו רוקק אבל ברוקק בכל ענין אסור ועוד נראה מתוך פירש"י דהתם אין קרוי מזכיר ש"ש על הרקיקה אלא היכא דרוקק ואח"כ מזכיר אבל מזכיר ש"ש ואח"כ רוקק אין לחוש. כך כתיב בשם ריב"ן עוד פי' רי"בן דדוקא בלשון הקדש אבל בלשון חול אין לחוש:

צ"ע בסמ"ג ולשם פי' כך אמרינן פ"ק דנדרים דף ז' השומע אזכרה מפי חבירו צריך לנדותו ואם לא נדוהו הוא עצמו יהא בנדוי. ופר"ת לא שיהא מנודה מאיליו אלא שגדולי הדור חייבין לנדותו ומסיק בנדרים ומיפר לו מיד אם רולה ואם נידוהו בפניו לא יתירלו אלא בפניו עוד אמרו במסכת סנהדרין (דף צא) ההוגה את השם באותיותיו אין לו חלק לעולם הבא לכן יש ליזהר:

ובספרי פ' ואתחנן אמרו אין לך אהבה במקום יראה ויראה במקום אהבה אלא במידת הקדוש ברוך הוא בלבד:

כמו שאמרו בעלי המוסר במעלות הבט למעלה ממך תביט חסרונך ותוסיף תומך. בממון הבט למטה ממך ותודה ביתרונך לנותן לחמך:

בצאתו מרחם אמו והוציאו מחשך לאור והכין והקדים מחייתו טהור מטמא חלב דדים מדם נידות עד יום הגמל. ומשם והלאה נתן לו חן בעיני אביו ובעיני אמו ויכינו טרפו ומלבושו ומלמדים לו תורה והדריכוהו בדרכי שמים ומצות ומעשים טובים. וחלמוד תורה בטוהר ובכשרון. טורחים ועמלים לטובתו. והם שותפין להקדוש ברוך הוא והוא חלק לו דעת עליון כדי להשיג דברי רבותינו ויסודי התורה במעלת הנביאים אשר זכו במחשבתן להגיע ולהשיג את הדברים עד מקום מוצא ומובא שלהם דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים על בוריים ואמתתם לזכות הנשמה הטהורה אשר היא מזיו וטוהר. ע"כ פי' שכר האהבה לאלפים דורות דכתיב בפרשת ואתחנן ועושה חסד לאלפים לאוהבי ולבסוף סידרא כתוב ולשומרי מצותיו לאלף דור. ולהלן פירש"י שומרי מצותיו אלו העושין מיראה והעושה מירא' אצל רבו כשרבו מטריח עליו מניחו והולך לו: אבל העובד מאהבה עובד לעולם. לכן מדת אהבה יתירה על מדת היראה:

בספרי פרש' ואתחנן כתיב ואהבת וכתיב עבדו את ה' ביראה ומשני ה"ק אם באת למרוד דע שאתה ירא ואין ירא מורד ואם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא לאהובו: וקשה אחרי שפירש לעיל שמעלת האהבה יתירה על מעלת הירא' גבי הקב"ה. למה לא פירשו גבי חכמי' שכר האהבה גדול משכר היראה. ואומר מורי הר"ר יצחק מקורבי"ל שאהבת חכמים נזכרת במקרא בלא חכמה: שכל אדם מישראל מוזהר לאהוב חבירו

אפי' בלא חכמה דכתיב ואהבת לרעך כמוך. אבל ביראה אין אדם מוזהר כי אם לירא מתלמידי חכמים וא"כ שכר אהבתם אינה גדולה משכר יראתם:

סימן ו

כגון של עיבור החדש (דאין בה קלות ראש) כתב ריצב"א דלצורך ב"ה מותר לישן מכ"ש ומכאן התירו לישן בב"ה בליל י"כ כדי לשמור:

סימן ז

פ"ה במקום המיוחד לאביו לישב בסוד זקנים:
פי' אם היה אביו וחכם חלוקים בדבר הלכה לא יאמר נראים דברי פלוני:

סימן ח

פי' כמוך במצות, אבל רשע שאינו מקבל תוכחה מותר לשנאותו דכתיב הלא משנאיך ה' אשנא:
ומכריעו לכף זכות פי' רגיל לומר לא חטא בזה אלא בודאי לטובה נתכוין:
ויש ליתן טעם גם לתשובת השואלים כי בבית ראשון היו בהם שלש' עבירו' ולאחר שגלו חזרו בתשובה מאותן ג' עבירות אבל בית שני שחרב מפני שנאת חנם עדיין לא פסקה. ואע"פכ הקב"ה בעית' יחישנה. ויסיר ש"ח ממנו כדכתיב וסרה קנאת אפרים וגומר. ע"כ כי שרה אמרה ואדוני זקן והקב"ה אמר לאברהם בשם שרה ואני זקנתי נ"א שמעתי גדול השלום שהרי שם הקדוש ברוך הוא נמחק כדי לשים שלום בין איש לאשתו:
כמו שמצינו באחי יוסף שאמרו אנא שא נא. ועתה שא נא ואין נא אלא לשון בקשה וג' פעמים אמרו נא:

סימן יא

ואומר הר' פרץ מיהו מדחשי' זה במצות עשה ש"מ תפלה מן התורה היא לעולם והכל לפי העת בעת צר' שלא תבא או שיוציאנו המקום מהצרה ואף בזמן שבית המקדש קיים שהיו ישראל שרויים על אדמתם שקטים היו מתפללין על קרבנות צבור שיתקבלו ברצון כמו שתקנו חכמים מעמדות שהיו מתענין ד' ימים בשבוע ודרשוהו בספרי מדכתיב תשמרו להקריב לי במועדו: פירש במעמדו:
כשתתפללו מיושב אל תסמוך מאחוריך ואל תטה לצדדים ואל תפשוט רגליך ואל תרכיבם זה על זה כי כל אלה הם סדר גאוה אלא תשב וראשך כפוף שלא תראה פני

היושב נגדך חוץ לד' אמות ופשט ידך תחת לבושך הימנית על השמאלית ותשב באימה וברעדה:

עוד מצאתי הג"ה נשים ועבדים חייבים בתפילה שאין לה זמן קבוע מן התורה ואינה מצות עשה שהזמן גרמא עכ"ה:

ואומר הר"ם מאיברא שיש לו לאדם להסיר כל מחשבות לבו וכל דבר אחר מלבו בשע' תפלה ויכוין לבו אל המקו' ויחשוב הדבר בלבו טרם יוציאהו מפיו וכן יעשה בכל דבר ולא יחטא ותפילתו זכה ומקובלת לפני המקום שנא' תכין לבם תקשיב אזניך וג' תפילות נשמעות תפילות יחיד בדמעות בכל יום, תפילות צבור בכל יום, יחיד בין ר"ה לי"כ וכל הבוכה בלילה בתפילה כוכבים ומזלות בוכים עמו ותפילתו נשמעת:

בבוקר סומך גאולה לתפילה וכן בערב. ואע"ג דתקון רבנן השכיבנו בתר גאולה כגאולה אריכתא דמיא. וש"ץ מוציא ידי חובה מי שאינו יודע להתפלל אבל היודע להתפלל אינו יוצא אלא בתפלת עצמו. העובר לפני התיבה צריך לסרב. ואם מסרב יותר מדאי דומה לתבשיל שהקדיחתו מלח. כיצד יעשה פעם ראשונה מסרב שניה מהבהב פי' מזמן עצמו. שלישית פושט את רגליו ויורד ע"כ:.

כתב בה"ג צורבא מרבנן מבעי ליה לצלויי בדוכתא דקבע וגרס:

אומר הר' פרץ טעה בימות הגשמים ולא הזכיר וכו' מיהו בתוס' ר"י לא משמע הכי ומ"מ כמה גדולים פסקו כמו הירושלמי:

ואומר הר"ם ז"ל מרוטנבורג ספק אם אמר משיב הרוח ומוריד הגשם אמרינן בירושלמי בתוך ל' יום חוזר וכו' אבל הר"ם ז"ל היה רגיל לומר ביום שמיני עצרת תשעים פעמים רב להושיע משיב הרוח ומוריד הגש' כנגד ל' יום שהיה צריך לאומרו שלשה פעמי' בכל יום ועכשיו אם הוא מסופק אם אמר משיב הרוח אינו צריך לחזור לראש לפי שבודאי אמרו ומביא ראיה מב"ק פרק כיצד הרגל ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כל שכן אף כאן אם אמרו ל' יום ג' פעמים בכל יום ואחר שלשי' יום אם הוא מסופק אם אמרו או לא אינו חוזר לראש מפני שכבר רגיל בו ומסתמ' אמרו לא כל שכן בכאן הואיל ואמרו תשעים פעמים בשעה אחת כמו שעולה לל' יום. הוא רגיל בו. ואם מסופק שאינו צריך לחזור לראש ולא לתחילת הברכה:

והר"ם ז"ל אומר שבירושלמי יש שאלה ס' יום מעת לעת כלומר אם נפלה תקופת תשרי בלילה ימנה ס' יום מאותה לילה ובליל ס' יאמר שאלה. וה"ה אם ביום שלא יתחיל כי אם ביום ס':

ואף על גב דפירשנו לעיל גבי הזכרה כיון שזכר טל אף על גב דלא אמר מטר אין מחזירין אותו מ"מ בשאלה שהי' בברכת השנים לא סגי בשאלת טל אלא מחזירין אותו כיון שלא אמר מטר. וכן נמצא בשם הר"ם בסדר ברכות שלו וצ"ע בסמ"ג ובירושלמי ע"כ מהר"ף: משיב הרות ומוריד הגשם ספק אם סגי בשומע תפילה וכן בספק אם הזכיר משיב הרוח עד ל' יום אי סגי במה שש"ץ אומר בקול רם או לא:

ותימא למה לא קבעו חכמים ברכה בפני עצמה כששכח יעלה ויבא ברצה במקום שנזכר כמו שקבעו ברכה בפני עצמה בברכת המזון היכא שסיים בונה ירושלי' ושכח ולא הזכיר של שבת. אומר רש"י שחשוב הפסק ולא דמי לברכת המזון שהרי כבר סיים ברכת המזון דהיינו הברכות שהם מדאורייתא והטוב והמטיב לאו דאורייתא אלא ביבנה תקנוה:

כגון על הניסים דחנוכה ופורים אע"ג דעל הניסי' נתקן בברכת הודאה אפי' הכי חוזר לרצה לפי ששלש ברכו' אחרונות כולן חשובות כאחת לענין חזרה וכן לענין משיב הרוח ומוריד הגש' אם שכח ולא נזכר עד לאחר שסיים אותה ברכה או התחיל ברכת האל הקדוש לא יחזור לאתה גבור דהיינו ברכה שטעה בה אלא יחזור לראש י"ח ברכות דג' ברכות חשובות כעין ברכה אחת כדמפרש בתוספות דברכות:

וקשה להבין א"כ אם עקר את רגליו נמי יחזור אם ירצה בדבר שאין מחזירין אותו לכך נראה הא דאין מחזירין אותו היינו היכא דעקר רגליו. אבל היכא דלא עקר חוזר. ומעשה דר"ת מיירי בלא עק' רגליו. גם הטע' הראשון אינו בספ' מצות כתב ידו של הגדול. ובעשרת ימי תשוב' חותם המלך הקדוש והמלך המשפט ואם טעה חוזר. ורבינו יצחק היה נוהג אף בזכרינו ומי כמוך שאם לא אמר אותם חוזר לראש וכן נראה ביכתוב ובספר חיים וכו' בברכ' הודאה ושים שלום. אכן מה שנהגו לומר ושם נעבדך בברכת רצה שאינו מענין הברכות והשאר שנקבטו בתוספת עשרת ימי תשובה אם לא אמר אין מחזירין אותו דלא דמי לאינך דהא נקבעו דוקא בעשרת ימי תשוב' לפי העת ובמחזו' ויטרי בסוף ודוי רבה יחיד חותם בא"י האל הסלחן משום שהוא אומר ודוי אחר תפלה אבל לא שליח צבור שאומרו באמצע התפילה. לפיכך אין שליח צבור אומר וידוי בקול רם במנחה של ערב יום הכפורים שאינו יכול לאומרו רק באמצע תפלה מפני השטן ובחול ליכא אמצע תפלה לאמרו שם. ע"כ מהרב ר' יעקב ז"ל:

הלכות גדולו' הלכו' תפילה ועיין באשירי דברכו':

ומיהו אם לא עקר רגליו בחנוכ' ובפורי' חוזר לרצ' כדפירש ר"ת והיה נראה כמו כן בהבדלה דאתה חונן אם לא עקר רגליו חוזר לאתה חונן ומיהו נרא' מדקאמר התלמוד

מפני שיכול לומר הבדלה על הכוס משמע דאינו חוזר כלל והבא לחזור בלא עקר רגליו הרשות בידו:

והר' פרץ קבל מרבותיו מר' יחיאל מפריש שיכול לחתום בברכה מאחר שנסתיימו כבר סדר הברכות. וכן כשמתענין בשבת אומר ענינו באלהי נצור לשוני ומסיים בא"י שומע תפלה ועוקר רגליו. ורבי שמואל בן רבי יהודה הלוי ז"ל כשהיה יושב בתענית בשבת או בי"ט אומר אחר התפלה אלהי נצור ורבון העולמים ואינו אומר ענינו וכן קבל מרבותיו ואם שכח ש"ץ ענינו בין גואל לרופא עד שאמר ברכת רפאינו או מן הברכות האחרות שאחר מכן מסיים הברכה שהוא עומד בה וחוזר ואומר ענינו ומתחיל ואומר רפאינו ואח"כ אומ' הברכות על הסדר:

אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן טעה ולא התפלל ערבית יתפלל שחרית שתים לאח' שיתפלל תפילת יוצר וי"ח ברכות יתחיל אשרי ואח"כ יתפלל תפילת י"ח בשביל תפילת ערבית אמנם לא יתפלל ברכות של ק"ש של ערבית. טעה ולא התפלל שחרית יתפלל מנחה שתים. בעא מיניה ר' יצחק מר' יוחנן טעה ולא התפלל מנחה מהו שיתפלל ערבית שתי' א"ל יתפלל ואין בו משום עבר יומו בטל קרבנו יתפלל אשרי וי"ח ברכו' בשביל מנח' אחרי שיתפלל תפילת ערבית אבל הפסיד שכר תפילה בשעתה. ודוקא שכח אבל בטל במזיד לא ועליו הכתוב אומר מעוות לא יוכל להקון אבל אם שכח ולא התפלל תפלת מנחה עד הבקר לא יתפלל תפלת מנחה כלל הואיל ועבר זמן שתי תפילות

טעה ולא הזכיר של שבת או של י"ט או של ר"ח אם נזכר קודם שעקר רגליו חוזר לשל שבת או של י"ט או של ר"ח. לאחרשעקר רגליו חוזר לראש.

דבעי ליה לאקדומי תפלת חובה דשעתה ברישא: ודלא אבדיל בקמייתא ואבדיל בבתרייתא גלי דעתי' דהא בתרייתא היא חובת שעתיה ברישא ואי אבדיל בתרוייהו אע"ג דלא מיבעי לי' למיעבד הכי לא מחויב לאהדורי: אי נמי לא אבדיל בחד מינייהו לא מהדרי ליה דתניא טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים ושאלה בברכת השנים מחזירין אותו הבדלה בחונן הדעת אין מחזירין אותו מפני שיכול לאמרה על הכוס:

צ"ע בסדר הר"ם ובסמ"ג אבל בחול אם הזכי' של שבת אפי' באמצ' ברכ' פוסק:

אבל במוסף פוס' אפי' באמצע ברכ' וכן עיקר.

וכן כתוב במקהלו' ברכו אלהים ה' ממקור ישראל.

וכן במחזור ויטרי ובשאלתות דרב אחאי:

ורבינו יחיאל פסק כרב ששת דאמר אפילו מהלך:

הלך לעיר ודעתו ללון שם ואח"כ נמלך ועבר ללכת מהלאה או לחזור לביתו צריך לחזור ולומר תפילת הדרך:
המתפלל אל ישמיע קולו בתפלתו בצבו' אבל בפני עצמו מות' אם לא היה יכול לכוין בע"א:
והכי פסק רב משה גאון. צ"ע גבי הא דאמרינן יהי חלקי מגומרי ההלל משמע שצ"ל גם הללויה הללו את ה' מן השמים:
וכן אם סבור לגמור ולא גמר או עבר ולא כיון בה:
ואם בטלה במזיד הרי זה מעות לא יוכל לתקון מכל מקום אומר רבינו האי דרשאי להתפלל ושכר רחמי בעלמ' אית ליה.
וכן כתוב רבי יהודה מפרי"ש לפי שאם הגיע זמן תפילת מנחה קודם שיתפלל תפלת המוספין היה צריך להתפלל תפלת המנחה קודם מוסף דאמרינן בברכות היו לפניו שתי תפילות אחת של מנחה ואחת של מוסף מתפלל של מנחה ואח"כ של מוסף ואפילו לא הגיע כי אם זמן מנחה גדולה דהיינו מו' שעות ומחצ' מיהו אין העול' נוהגין כן דרו' פעמי' בי"הכ מגיע זמן מנח' גדול' קודם שיתחיל ש"צ להתפלל מוסף. וגם בשבתו' פעמי' רבים שמאחרין להתפלל מוסף עד אחר ו' שעות ומחצה כשמפסיקין בשביל עסק תקנ' הקהל. אפס יש מישבין מנהג העולם כי הא דאמרינן היו לפניו שתי תפילות אחת של מנחה ואחת של מוסף שמתפלל של מנחה ואחר כך של מוסף. היינו דוקא באדם שרוצה לכנס לסעודה גדולה דאז צריך הוא להתפלל מנחה מיד קודם שיכנס בסעוד' כדאמרינן במסכת שבת וכיון שתפילת מנחה מוטלת עליו חובה מיד לכך אמרינן שאם המתין תפלת מוספין עד אותה שעה שתפל' המנחה קודמת וכן משמע הלשון דקאמר היו לפניו משמע ששתיהן מוטלות עליו אבל בי"כ ובשבת בלא תפלת מוסף אין תפלת המנחה מוטלת עליו חובה עד מנחה קטנה כיון שאין לו לאכול סעודה גדולה דאפילו בשבת נמי אף על גב דיש לו לאכול סעודת שחרית הא לא חשיבא סעודה גדולה כי אם דוקא כשאוכלים בני אדם הרבה יחד כפירש רבינו ברוך. הלכך אף על גב דהגיע זמן מנחה גדולה תפילת מוספין קודמת ויש עוד ליתן טעם גדול בדבר דהשתא סעודה קטנה דרשות וכן דברים דרשות מותר לו לעשות קודם שיתפלל תפילת מנחה אף על גב דהגיע זמן מנחה גדולה כדמוכח בשבת דלא אסר סמוך למנחה גדולה כי אם סעודה גדולה וסעוד' קטנה עד מנחה קטנה מותר. ואף אחר מנחה קטנה סעודה קטנה מתיר רבינו יהודה בשם ר"י כל שכן תפלת המוספין אפם רבינו ברוך אסר סעודה קטנה ממנחה

קטנה ואילך וכתב במסקנא שגם תפלת נעילה שראויה להתפלל ביום אם התפלל אותה בלילה יצא
פי' שיחזו' ויתפלל כשיצ' משכרותו ואפילו עבר זמן תפל' אחת כמו גבי שוגג דאמרי' טעה וכו'.
דין גרף של ריעי ומי רגלים וצואה ודומיה' תמצא לקמן סימן כ"ז לענין הרחקת' לק"ש ולתפילה
ואני הצעיר שמעתי ונראה לי שאף בסוף ברכה ובראשה יכול אדם לכרוע בר"ה וביו"כ לפי שכל העולם נידונין באותן הימים. וראיה משלמה המלך דכתיב ויהי ככלות שלמה להתפלל קם מכרוע על ברכיו אלמא שכרע בכל הברכות. והטעם לפי שמלך נידון בכל יום שנאמר לעשות משפט עבדו [כו']:
עיין בסמ"ג תמצא שזהו פי' שני כי חיזרא הוא מין ממיני הקוצים וראשו כפוף כאגמון. ואשמעינן כו'.
פי' כדי שלא יהיו עיניו יכולין לראו' את הערוה.
אבל צרכי רבים מותר אפילו בראשונות כגון זכרינו לחיים ושאר הברכות הנוהגות בר"ה וביו"כ ועשרת ימי תשובה. ר"י בתוספות ברכות דף לה:
הדא דתימא ברבים אבל ביחיד תחנונים הם:
עיין בסמ"ג עשין סימן י"ח נראה להפך:
נ"ע בסמ"ג ובסדר הר"ם:
עיין באלפסי בפי' רבינו יונה תמצא טעם לישיבתינו:
כי אם שליח צבור. ונהגו העולם לומר עם החזן ממגן אבות בדברו עד זכר למעשה בראשית:
כך השיב רבי יצחק להרב ר' אשר מלוניל וכן משמע בירושלמי גבי הא דאמר כבר נפטר באהבה רבה. וקאמר עלה והוא ששנה על אתר פירוש לאלתר: מיהו פירשו בתוספות דברכות דדוקא לענין אהבה רבה שאין עיקרה בשביל ברכת קריאת התורה לכך לא פטרה לברך כי אם בשונה לאלתר אבל לדידן שאנו מברכין ברכת התורה קודם פסוקי דזמרה אשר קדשנו לעסוק והערב ואשר בחר בנו המיוחדי' לברכת התורה הא ודאי דפוטר כל היום אפילו לא שנה לאלתר ואפילו הפסיק:
ומיהו סעודה גדולה כגון בחופה ובברית מילה או הרבה בני אדם יחד או רוב בני העיר אבל סעודת שבת שחרית אע"פ שמאריכין בה נראה דאינה נקרא' סעודה גדולה וצ"ע מבעל הבית שבני ביתו מרובי':
אם סעודה קטנה שרי מט' שעות ולמעלה רבי' ברוך אסר ורבינו יהודה שרי בשם ר"י:

אין לומר תהלה במנחה עד שיהא שם מנין כדי לומר קדיש של מנחה לכך פי' רב עמר' שיש לומר בשחרית ישתבח לפני התיבה ומעומד כדי לומר עליו קדיש:
וה"מ כשהוא בטל אבל אם הוא עוס' בתורה מיושב שפיר דמי
אמנם אם מתפלל מותר לישב בד' אמות שזהו משל לב' שמשים אחד משמש רבו מעומד ואחד משמש רבו מיושב.
ואף על גב דיש לו מכנסים דהשתא אין לבו רואה אתה ערוה מ"מ אסור להתפלל בלא חגורה משום דכתיב הכון לקראת כו'. ודוקא לענין תפיל' כמו י"ח ברכות אבל לענין ק"ש ושאר הברכות אין לחוש בחגורה רק שלא יהא לבו רואה את הערוה כדמשמע פרק קמא דשבת שרגילין היו להתיר חגורתן בשעת סעודתן אע"פ שמברך ברכת המוציא וברכ' המזון ומיהו לבו רואה את הערוה אסור אפילו בשחר הברכו' ולא כפי' הקו' פרק מי שמתו דפי' לבו רואה את הערוה מותר בכולן רק בתפילה. אלא כדפירשו התוספות:
דאם אינה פסוקה מתוך שטרוד בהלכה לא יכוין:
ופי' רבינו אליקים בר יואל לא שיאמר שלום לשמאלו ושלום לימינו אלא כשהופך לצד שמאל יאמר עושה שלום במרומיו וכשיהפך לצד ימין יאמר הוא ברחמיו יעשה שלום:
אחורי בית הכנסת מפרש בשני פנים י"מ אחורי העם והיינו במערב לדידן שאנו מתפללין למזרח ויש מפרשין אחורי צד המזרח וקורא אותו אחורי בית הכנסת לפי שאנו עושין פתח בית הכנסת במערב לדידן שאנו מתפללין לצד מזרח ולאותן המתפללין נגד המערב הוי איפכא ויש להחמיר כדברי שניהם ואם כן אותם העומדים חוץ לבית הכנסת למזר' [פי' לנו שאנו מתפללין למזרח] או למערב [פי' לאותן שמתפללין למערב] כשיתפלל לא יחזיר פניו למזרח או למערב דאם כן לא הוי מהדר אפיה גבי צבורא לאחד מן הפירושים אלא יהפוך פניו לצד דרום או לצד צפון:

סימן טו

ואפילו זקן גדול:
פירש דבר גנאי וקלות ראש:

סימן יז

והוכח תוכיח את עמיתך בצנעה ולא תשא עליו חטא להלבינו ברבים:

סימן יח

והא דאמרינן האומר סלע זו לצדקה בשביל שיחיו בני הרי זה צדיק גמור. הא אמרינן פרק קמא דב"ב ההוא בישראל שאינו מתחרט:

סימן יט

מפי רבי יונה נאמר לא תחמוד ונאמר לא תתאוה להזהיר שלא לקחת שדה וכרם אף כי יתן מכרם ולהזהיר שלא להסכים במחשבה לעשות כן. ואם יכסוף אדם שימכור לו חבירו שום דבר ולא יש את נפשו למוכרו ואם יפציר בו ברוב תחנוני' יבוש להשיב פניו. אסור להפציר בו כי זה כמו הכרח ואונס. ואם החומד הוא אדם נכבד שאם ישאל שאלה אור פניו לא יפילו אסור לשאול מקח או מתת. אם לא ידע כי יתן בנפש חפצה:
אויב החימוד פירש ששונא החימוד לובש כסות אוהב פי' אוהב החמוד דכתיב יכין רשע וילבש צדיק:

סימן כב

קבל פי' חשך כלומר שיהיה עניו ויהא קיים
שנאמר כנגע נראה לי ודרשי' לי ולא לאורי:

סימן ל

כשורי' פי' קורה קאקי פי' אווזות לבנות.
להרצות פירש למנות:
אפילו בשתי נשיו

סימן לא

וטוב לעשות אמרא בטליתו כי בלא אמרא פעמים שחוטי הערב מתפזרין מן הטלית למטה. גם פעמים שחוטי השתי בולטין בלא ערב ואז יש להסתפ' מאיזה מקום יתחיל למנות השלש אצבעות ע"כ בשם מהר"ם
כנגד ז' רקיעים י"ג כנגד ז' רקיעים וששה אוירים.
רגילין היו לצאת מעוטפים בטליתם לעולם
נראה דטעמא משום דכתיב תעשה ולא מן העשוי:
א"כ לפי זה אין לאדם לברך על טליתו של חבירו אלא אם כן נותן לו במתנה גמורה על מנת להחזיר. אבל בשאלה לא דהוי ברכה לבטלה. מיהו יש אומרים אע"ג דטלית

שאולה פטורה מן הציצית מ"מ יכול אדם להחמיר לברך עליה ולא הוי ברכה לבטלה מידי דהוי אנשים שמברכות אלולב ואשופר אע"ג דיש לחלק קצת גם בתוספ' שאנ"ץ פ' המברך על טלית שאולה לא הפסיד ולפי זה יש לברך על טלית של חבירו אפי' בלא מתנה רק שיתן לו חבירו רשות ואפי' בלא רשות נמי דמסתמ' ניחא ליה לאיניש דנעביד מצות בממוני'. מיהו טלית מקופל ומונח צריך ליטול רשות:

ומעשה היה לפני ה"ר טוביה כשנפטר ר' יצחק ב"ר אברהם וצוה לקברו בטליתו מצוייצת והיו שם מקצת גדולי צרפת כמו רבינו שמשון בעל התוספות והרבה גדולים ולא אמרו לו דבר אך נא היה נראה לר' יעקב מפרובי"נץ וחלק על רבינו טוביה עד שבא תלמיד אחד מתלמידי רבי יצחק בר אברהם והעיד שרבינו יצחק בר אברהם אמר בחייו בשעה שהיה מלמד עניני ציצית לתלמידיו הלואי הייתי יודע יום מותי והייתי מצוה שיקברוני בטלית מצוייצת כהלכתה מיד צוה רבינו טוביה לקברו בטלית מצוייצת ולא היה אדם מערער על הדבר:

פי' אם חייבים הרי יש להם. ואם לאו הרי הם מכוסים:

סימן לב

פירושו תמצא בירו' דכלאים דף לב ובתוס' דיבמות דף ה' ובסמ"ג לאוין סימן רפ"ב:

ורבינו יחיאל היה מחמי' ומורי הר"ר פרץ אחריו כמותו: וכשדבוק לבגד ע"י נוי"ש בלעז שרי לכ"ע וכן נהגו עתה אנשי מעשה:

היינו לא תעשה דלא תסור אבל לא תעשה אחר אינו דוחה ולמה נדחה בהשב' אבדה מפני שהוא לאו של ממון: ומפני מה נדחה בטומאות מת הואיל ופרט לך הכתוב ולאחותו ודרשו רבותינו ז"ל ולאחותו יתירה דלאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה. וכן כל כיוצ' בזה מכל לאוין המפורשי' בתורה שאינם נדחים. רק של דבריהם:

סימן לד

ויש שרוצים לומר לפי פר"ת שמותר לשהותו לכתחלה מיהו בתוס' משמע דאסור שאינם תופסי' שיטה זו עיקר : מההיא דשאור ישרף. וגה בירושלמי קאמר חד בר נש אפקיד גרב' דכותח' בהדי רב חייא בר אשי אתי לקמי' דרב א"ל מוכרן על פי ב"ד בשעת ביעו' אלמ' בין חמץ נוקשה בין חמץ ע"י תערובת אסו' לשהותו. ואפי' אינו עובר עליו בלאו על שהייתו כפירש ר"ת דפירש דכל דבר שנתערב בו חמץ או נוקשה אינו עובר עליו

אם ישהנו. מ"מ אסו' להשהותו דלמא אתי למיכל מיני' והרי יש לאו על אכילתו: וזה מיתוקם לפי מה שמפרש מתניתין דבודקי' את החמץ משום דלא בדילי אינשי מיניה עכ"ל.

מיהו צריך לעשו' מחיצה דילמא אתי למיכל מיניה בחול המועד או קודם יום טוב. ובי"ט יכסנו כן כתב הר"פש. וצריך עיון בסמ"ג.

אסור בהנאה ואין צ"ל באכילה ומותר דלקמן באכילה קאמר ואין צריך לומר בהנאה:

סימן מו

מעלת גמילות חסדים בסוטה דף י"ד ב"ק דף י"ז:

כתובות דף יז טור א"ה סימן סה ושם ורמב"ם פרק י"ד דהלכות אבל וסמ"ג הלכות אבל.

סימן מח

ר"ל בבית המקדש היה חייב להניח העבודה ולעסוק במת מצוה. ובטומאת כהן רוצה לומר שחייב הכהן לטמא אם אין שם אלא הוא:

סימן מט

פירש שאינם חוששין לדון כמשפט:

סימן נב

ושלשה דינין יש ברבו מובהק כמלא עיניו אפי' אינו מופלג בחכמה ולא בזקנה. ונראה דהוא הדין בחכם מופלג. רבו שאינו מובהק אף בלא שיבה. וכן שיבה אפילו אין רבו בד' אמות. אבל אם אינו רבו כלל וגם אינו מופלג לא בחכמה ולא בזקנה פטור. מיהו אם הוא חכם קצת נכון לעשות לו הידור:

סימן נג

תשובת הגדר כיון אם חטא באשה פנויה או נשואה יגדור גדר שלא להסתכל באשה ולא בבגדיה שלא יבא עוד לידי עבירה זו. תשובת הכתוב מדקדק בעונש הכתוב בתורה על עבירה זו שעשה ולפי העונש יסבול צער בתשובה. תשובת המשקל ישקול בדעתו לסבול צער כנגד הנאתו שהיה לו בשעת העבירה תשובת החרטה אין תשובה אא"כ מתחרט בלב על כל מה שעשה ואם שב ואינו מתחרט כאילו טובל ושרץ בידו:

סימן נד

דאי לא עבר עבירה אסור לשנאותו כדפירש לעיל במצות לאהוב את חבירו וכו'.

סימן נז

ותלמיד חכם שאינו נוהג בעצמו צניעות חייב מיתה לפי שמרחיק הבריות מאהבת התורה ועל זה נאמר כל משנאי אהבו מות. אל תקרי משנאי אלא משניאי. פי' שהם גורמים לבריות לשנוא התורה כי בזמן שאד' קורא ושונה ודבורו בנח' עם הבריות ומשאו ומתנו נאה עם הבריות אומרי' עליו אשריהו כמה נאים מעשיו כמה מתוקני' דרכיו ובזמן שהוא קורא ושונה ואין דבורו בנחת עם הבריות ואין משאו ומתנו נאה מה הבריות אומרות עליו אוי לו לפלוני שלמד תורה ראיתם כמה מכוערים מעשיו וכמה מקולקלים דרכיו:

ומצאתי בתוס' דברכות ומתחיל ממקום שפסק:

גם במאכל שעושין לתינוק שקורין פפ"א צ"ע:

סימן סד

ואבן משכית לא תתנו בארצכם הוזהרנו בזה שלא להשתחוות על רצפת אבנים בבית הכנסת ובכל מקום חוץ מבית המקדש:

סימן סה

תשובה לשואלים מה טעם מפני שבמיתת ב"ד המומתין מתכפרין וזה עשה כ"כ עבירה גדולה שאין הקב"ה רוצה שיהא לו שום כפרה.

סימן סח

ואפי' הוי תקרובת מכל מקום אינה כעין פנים ונ"ע בענין המחתות וככרות והנרות וחתיכות של שעוה ושאר כלי עובדי עכו"ם ואלילים (ש"ע סי' קנ"ט עיין שם היתר כל דבר לפי מה שהוא)

סימן ע

ואפילו תחת הסנטר שקורין מנטין אוסר ר"ת בתער. לפי שפעמים שמושך אליו העור של הפיא'. אבל במספרי' מותר (ש"ע אפי' כעין תיער ומ"מ נזהרין שיעש' עיקר הגלוח

בחלק העליון מן המספרים ומזה אין לחוש תחת הגרון הואיל ואינו עיקר מקום הפיאות) והחטאים מניחים חוט שיער ועיקרי פרקי הפיאה לא נודע מקומם והנם בנים משחיתי' בעיקר הפיאה והקפת פאה מראש אסורה גם במספרים כעין תער:

סימן עא

ויש נוהגין היתר בפיאו' הראש כשמגלח בתער כל הראש: ושיבוש הוא בידם. דהא איכא מ"ד הקפ' כל הראש שמה הקפה וצריך עיון ברב אלפס.

סימן עד

ודוקא שריטה אבל אם מכה בידו על בשרו מותר כדאשכחן בר' עקיבא (ד' מיתות דף סח) וכתב הרא"ש דבר תימא הוא כיון שאסור בין ביד בין בכלי ובתוספות פירש אפשר על תורה הוא דעביד הכי:

סימן עו

ראובן שראה סלע שנפל' משמעון ונטל' על מנת לגזלה עובר משום לא תגזול. ומשום לא תוכל להתעלם. (ש"ע משום השב תשיבם).

סימן עט

מכאן שלא לחמול ולרחם על מחטיאי ישראל ומכשילי' אותם ואמרו רבותינו כל הנעש' רחמני על האכזרי' לסוף נעשה אכזרי על הרחמנים:

סימן פ

ואפי' אינו מאוס כי אם בעיניו יש להזהר.

סימן פא

בשבועו' מפרש דבר מצוה כגון דאמ' ישיב' סוכת מצוה עלי קונ' אסור לישב בסוכ' עד שיתירו לו אבל בשבועה אינה חלה אם אמר שבועה שלא אשב בסוכה של מצוה מותר לו לישב בסוכה בלא התרה אבל עובר משום שבועות שוא ואפי' אמר ישיב' סוכה עלי בשבוע' מ"מ אינה חלה דסוף סוף שבועה הוי. והוי כאילו אמר שבועה שלא אשב בסוכה כדאי' בתוספות דשבועות פרק שלישי דף כ"ה ע"א בד"ה מה שאין כן ובפנים פירש דלענין תענית ביום טוב קאמר. ע"כ

ואפילו קונם שינה עלי משמע בנדרים דצריך שאלה מדרבנן.
גבי ימים טובים הכתובי' במגילת תעניות מיהו מדאמרי' במס' נדרים פותחין לו לאדם בכבוד שבתות וי"ט משמע דצריך התרה ואפי' אין מתירין לו כי אם בשבת וי"ט בטל כל נדרו אפילו שאר ימים דכיון שהותר מקצתו הותר כולו.
במסכת עכו"ם פרק אין מעמידין משמע בין לרב בין לשמואל שבשר של דגים קרוי בשר.
א"כ הנודר שלא לאכול בשר אסור בבשר דגים (ש"ע דוקא אם השליח נמלך עליו).
והטעם הוא לפי שמפרש הסתו' ואם כן צריך ללמדו בחנם ולא עשה לו שום הנאה.
וכן בהלואה מפני ששמעון יכול לומר הייתי מפייס בעל חובי והיה מחזיר לי משכוני בחינם או פוטר לי את חובו אם כן הפורע עבורו אינו עושה לו שום טובה:
ומהו תפיסת יד כגון שהניח מהן כל שהוא לעצמו ולא שכרו אפילו הניח במרחץ אמבטי אחת ובבית הבד עקל אחד.
נדרים דף ס וע"ש בפי' ר"ן תמצא היתר למנהגינו שאוכלים בתעניות לערב בלא שאלה.
טוי"ד סימן רב רמבם שם פ"י.
סי' אם אמר שבת זו או חדש זה מותר מן הדין משתחשך יום אחרון של שבת או של חדש מיהו גזרינן. אטו היכא שאמר שבת אחת או חודש א' וכן השנה
כלשעבר ואסור פי' אם אמר שלא אוכל שבת זו כלומר זו השבוע כשיבא יום שבת אחר השבוע יהא השבת אסור: אבל אם אמר חדש זה כשיבא ר"ח אחר הל' יום יהא מותר כלהבא. וה"ה אם אמר שנה זו כשיבא ר"ה יהא מותר.
על דעת יחיד יש לו התרה אפי' בלא רשותו של יחיד (שו"ע בנדר שנדר מעצמו) ומי שחבירו משביעו על כך וכך אין להתיר אלא בפני המשביע מדאמ' ליה הק"בה למשה במדין נדרת במדין לך התר נדרך אמנ' אם התירו לו בדיעבד מותר מדאמר פרק השולח ליחוש דילמא אזלא גבי חכם ושרי לה כך השיב ריב"א ור"ת ז"ל פי' דבדבר שעשה לו טובה כדי שישבע לו או ידור לו אין מתירין לו אלא בפניו.
על כן נכון שלא להתיר נדר על ידי חרטה שאין הכל בקיאין בחרטה זו. גם פעמים שהנודר אומר שהוא מתחרט מעיקרו. אף כי אינו מתתרט כי אם מכאן ולהבא. אך ע"י פתח נכון להתי' שפותחין ואומרי' לו אדעתא דהכי מי נדרת.
וה"ה ביום כפורי' דקרוי נמי ר"ה לכך נהגו העול לומ' כל נדרי (ש"ע ומ"מ לא סמכינן על זה להתירו בלא שאלת חכם כי אם לצורך גדול וכי מועיל בטול זה דוקא בנדרים שבינו לבין קונו. דלא שייכי כי אם לעצמו אבל גבי נדרם שאדם נודר לחבירו אין מועיל בטול זה כלל.

דאם היה זוכר בשעת הנדר ביטל התנאי וכתב הרמב"ם ז"ל ויש מורין להחמיר ואומרי' והוא שיזכו' התנאי אחרי שנדר תוך כדי דבור.
ואומר הרמב"ם ז"ל יש מן הגאונים שאומרים שדין הנדרים והשבועות בעניינים אלו אחד הוא. וי"א שאין הדברים האלו נוהגין אלא בנדרים לבד ולא בשבועו' וכן מוכח בירושל' שאמרו שם תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות
וצ"ע דתלמודא משמע בדבור בעלמא סגי.
ואף על גב דקבלו התורה בהר גריזי' והר עיבל מכל מקום על פי הדבור היה והוי כע"כ.
ומה שכרתו ברית עם יהושע לא היה אלא שלא לעבוד עכו"ם

סימן פב

ובשם ריב"א ההורג' צריך שיזהר מאבק שלהם כי אם ח"ו יכשל ההורגים בעבירה כיוצא בהם יחשב לו אותו הנהרג לדם נקי. וראיה מיהוא שנענש מדמי בית אחאב אע"פי שצוה לו הנבי' להרגם לפי שנכשל בעבירה של בית אחאב מפי הר"י מקורביל.

סימן פג

דוק' במקום צנוע שבה ודוקא לאחרים משום הרהור אבל לעצמ' לא דהא קיימא לן האשה יושבת וקוצה לה חלתה ערומה.
תינוק' עד בת י"א שנה.
יש בספר מצות דוקא להסתכל בה אבל לקרו' כנגד' לא (ש"ע אסר בשיער שדרכה לכסותו) שאין אנו נזהרין לקרות כנגד שער בתולות פרועות ראש.

סימן פה

גם אומר שם כגון ת"ח דשקיל בשרא ולא יהיב דמי לאלתר ומוקי לה במקום שאין דרכו של טבח לשאול הקפותיו:

סימן פז

מפני שנפש' שפיל' מאד ואפי' אלמנותו של מלך כדכתיב כל אלמנה וגו' ואע"ג דפרשינן דה"ה לכל אדם אלא שדב' הכתוב בהוה לפי שהם תשי כח אומר רבינו משה מקוצי כי מ"מ תפש הפסוק אלמנה ויתו' דוקא מפני הברית הכרות' להם לפי שכשצועקי' על מעניהם נענים דכתיב ושמעתי כי חנון אני. ואחר יתום מאביו ואחד יתום מאמו. קרוי יתום עד שיהא גדול כל כך שיודע לעשות עסקיו ולא יצטרכו גדולים לטפל בו:

סימן פט

ויש שרוצים להתיר רק שיחזור מיד כשיפרו' ממתו וילך בקצרה כמו גבי טומאה דבפני' במקדש וטעות הוא בידם חדא דשמא לא יברור לו הקצרה ועוד אי אפשר שלא ישהא מעט ואפילו לא שהה שיעור שהייה דכה"ג במקדש פטור הכא חייב משום דמבעיא לן פ"ג דשבועות בנזיר אי בעי שהייה למלקות וקאי בתיקו. וספיקא דאורייתא לחומרא. ומסתמא ה"ה גבי כהן דעיקר הבעיא למלקות כדמוכח התם. ואף אם נמצא במס' שמחות דמותר לטמא לשאר מתים בעודו עסוק במתו מכל מקום אחר שפירש אסור: ואם תאמר הרי כבר מחולל הוא ויש לומר דמכל מקום מוסיף טומאה על טומאתו בחזרתו דכיון דפירש אם היה יוצא מבית הקברות הנוגע בו לא היה טמא כי אם טומאת ערב כשהוא חוזר מלקברו אחר הנוגע בו באותה שעה טמא טומאת ז' מטעם חבורים.

כגון לישא אשה וללמוד תורה.

שדה שאבד בה קבר.

זולתי השיניים:

ורובע קב עצמות:

לפי שאי אפשר שיגע בכולו. שאינו גוף אחד מה שאין כן במשא ואהל.

שדה שנחרש בה קבר אהלו' דף סז תמורה דף יג

פי' דמתני' ליכ' לאוקמי בכל טומאו' דהא איכא טומאות שהנזיר טמא עליהם טומאות שבעה ומזה עליו שלישי ושביעי ואינו מגלח עליה' ואינו מביא קרבנות ואינו סותר ימי ספירתו ואין עולין לו ימי טומאתו למנין ימי נזירותו. והכהן מוזהר עליהם כדאית' בנזיר אלא ר"ל כל שם טומא' שאין הנזיר מגלח עליה כגון כלי מתכו' ודופקי דופק כדאיתא בנזיר:

פירש מן הצד.

פי' גלוי לשמש ולאויר:

היא סלע נירונית על שם נירון קיסר:

פי' מביאין טומא' אהל לכלי' שמאהילי' עליה' וחוצצין פי' שמצילין מן הטומאה כלי' שעל גביה' מפני שחוצצין בינ' ובין הטומא' דאי לאו הכי היו מאהילין על המת.

פירש חטט בשבלים מקום לבנו קטן כדי להצילו מן השמש:

אירוס וקיסוס מיני דלעת הם ועליהן רחבים. וירקות חמור עשב יאכלנו החמור.

טעמא דדמי לאילן המתקיים כל השנה:

טעמא דכיון דמקבלין טומאה אין חוצצין בפני הטומאה:

טעמא דאינם אהל המתקיים וכמאן דליתנהו דמו:
שהם האירו' והקיסוס וירקות חמורים ודלעת יוני'. וכיפת פי' חתיכת. וטלית המנפנפת פיר' תלויה ברוח והרוח מנשב בה:

סימן צב

ילולי יליל כאד' המקונן ובוכה קולו' קצרי' סמוכי' זה לזה. וגנוחי גנח כאד' הגונח מלבו כדרך החולים שמאריכין בגניחותיהם:
פירוש כשהקהל יושבים אחר קריאת התורה אז התוקע תוקע מעומד דגמרינן לכם לכם מספיר' העומר והתם כתיב בקמה פירוש בקומה. ומהאי טעמא מברכין אציצית מעומד דכתיב לכם והיה לכם לציצית וכן עומר וסימניך עצ"ת ה' לעולם תעמוד ר"ת עומר ציצי"ת תקי"עה. כתבו רמב"ם ורי"ף זה שתוקע כשהם יושבים תוקע כשהם עומדים. ואם סח ביניהם אף על פי שעבר אינו חוזר ומברך. וצריך להאריך בתקיעת קשר"ק יותר מתקיעת קר"ק. דאמרינן שיעור תקיעה כתרועה א"כ תקיעת קשר"ק צריך שתהא כנגד תרועה ושברים ואומר ר"י שאין אנו סוברין בבל תוסיף אחר שאינם יחד כמו חמשה מינים בלולב ה' ציצית בטלית ה' פרשיות בתפילין: .....
ורבינו חיים כהן הנהיג לתקוע במלכיות קשר"ק קש"ק קר"ק ובזכרונו' קש"ק קר"ק קשר"ק ובשופרות קר"ק קש"ק קשר"ק.
שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום וכו' ואם הגוי הביא שופר או לולב ואתרוג מחוץ לתחו' ביום טוב מותר לצאת בו אפילו ישראל שהובא בשבילו.
ומ"מ רגילין לתקוע לנשים יולדות גם מברכין (ש"ע סימן תקפט יברכו לעצמן אבל אחרים שכבר יצאו לא יברכו להן) ולא הוי ברכה לבטלה כיון שמכניסות עצמן בחיוב מידי דהוה אלולב.
שופר גזול פסול (ש"ע סימן תקפ"ו הגוזל שופר ותקע בו יצא אפי' לא נתי אשו הבעלי') ואם גזל קרן ושיפהו דמים הוא חייב ליתן לו ויוצא בו.

סימן צג

ומתוך פ"ה משמע שגם בענין זה פשיט' דפסול וכן נרא' למשי"ח:
כגון מפני הזבובים.
אבל תנאי אחר לא מהני וא"כ נראה שאותם תנאים שאומרים אני מתנה לאכול מן הפירות אם יפלו אינו מועיל כלו' ודוקא לכשיפלו אבל ליקח בעוד' בסוכ' לא מהני שום תנאה משום בזויי מצו' כדאית' בתוספת ואע"ג דאיכא דדחי לה מ"מ נכון להחמיר.

ולפעמים שייך ביה נמי טעמא דמוקצ' ותרתי טעמי ביזויי ומוקצ' צריכי דאי לאו טעמא דמוקצ' בשמיני עצרת היו פירות סוכ' מותרין דמשום בזויי מצו' ליכא דהא נגמרה מצותה. ואי לאו טעמא דבזויי בחש"מ היו מותרים לאכל' וללקטם מן הסכך דאיסור מוקצ' ליכא דאין שום מוקצ' בחול המועד. וכן נמי איכ' לתרוצי היכא דלא התנה מעי"ט ונפלו בי"ט דמשו' ביזויי מצו' ליכא דהא נפלו אבל משום מוקצ' איכא דלא התנה.

כזה ?ד

ונהגו העולם לעשות מחיצות שלימות לפי שאין הכל בקיאין לעשות בענין זה. ומה שנהגו העול' לעשות כל הארבע מחיצות מיריעו' של סדינין בלא שום ערבה אין נכון אע"פ שקושרן בטוב משום דזמנין דמנתקי ולאו אדעתייהו והוי לה מחיצה שאינה עומדת ברוח דלא שמה מחיצה. והרוצה לעשות בסדינין בלא ערבה טוב שיארוג במחיצות קנים פחות פחות מג'.

פוסל כל הסוכ' ואפי' תחת הסכך כשר וה"מ כשהסכך פסול הולך לאורך הסוכ' מדופן האמצעי עד הפתח ובסוכה שאין לה כ"א ג' דפנות דהשתא כיון דהסכך פסול דארבעה מבדיל ומפסי' באמצע לא נשאר לכל צד כי אם ב' דפנות ואפילו יש בכל צד וצד שיעור הכשר סוכ' דהיינו ז' טפחים מכל מקום פסול כיון דליכא אלא ב' דפנות דאנן ג' בעינן ב' כהלכתה ושלישית אפילו טפח וצורת הפתח עמו אבל אם הסכך פסול הולך מדופן דרומי לדופן צפוני אם נשאר כדי הכשר סוכה לצד דופן האמצעי כשרה שם לפי שיש לה שם ג' מחיצות אבל לצד הפתח פסול כסוכה שאין לה כי אם ב' דפנות משום דליכא כי אם דופן אחד לכל צד אך אם חוזר ומתחבר הסכך של צד הפתח עם הסכך של דופן האמצעי כגון שהסכך פסול אינו לכל רוחב הסוכה אז כשרה כל הסוכה. אפילו לצד הפתח אף על גב דליכא שם ג' דפנות מידי דהוי אפסל היוצא מן הסוכ' דנידון כסוכ' רק שיהא שיעור הכשר סוכה לצד דופן האמצעי כדפירש התו' בסוף פרק קמא. אך עכ"פ תחת הסכך פסול עצמו אין אוכלין ואין ישנים תחתיו.

רבינו יחיאל היה נוהג היתר לכסו' הסוכה מפני"יל (ס"א בענבי"ל) והיה מחזיק האוסרי' לשוטים ואומר כי אינו מאכל אדם כלל לא הירק ולא הזרע זולת' לרפוא' וגם הר"רש מאיו"ורא הודה לו:

אבל פחות מד' מותר לסכך בהם אך מכל מקום צריך לעשות הסכך בענין עראי שיוכלו הגשמים לירד בתוכה כדמפרש בתוס' דפרק קמא. וע"כ נהגו העולם לכסות הסוכה בערב' או בגמי או בכיוצא בהן ולא בנסרים כלל. ואפילו פחותים מד' דליכא משום גזירת תקרה משום דלמא אתי למטעי לסכך בענין קביעו' שלא ירדו שם גשמים:

העושה סוכתו תחת הגג בתוך הבית ואחר שסיכך הסיר התקרה כשירה ואין בזה תעשה ולא מן העשוי כיון שגוף הסכך נעשה בהכשר:
ולפי פי' השר מקוצי העושה סוכה בבית צריך להסיר כל הנסרים שבגג שקורים לאט"ש כיון שהוא מסכך תחת הגג. אבל אם הוא מסכך על הגג עצמו אז סגי בנוטל אחד מבנתיי' רק יזהר שלא יעשה סוכה אחרת תחת הגג דא"כ הוי סוכה תחת סוכה. ומורי הר' יחיאל שהלך לעכו היה נוהג כשהיה עושה סוכתו בבית תחת הגג היה זוקף ערבה מן הסכך עד הגג כדי לערב הב' סככי' יחד להיות הכל סכך אחד אבל כשהם זה בצד זה אם הסכך כשר רבה על הפסול כשר' או אפילו כמותו כשרה כרב פפא דפסקי' בערובין כותיה:
אף על פי שהפרוץ מרוב' ובלבד שיהו הפתחים עשויין כמין צור' הפתח דהיינו קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן ולא מן הצד:
מן הרמב"ם פ"ה דסוכה דף קפז ועיין במ"מ דהתם וריש פי"ו דשבת כי יש חולקים עליהם כמבואר שם ובאשרי דסוכה דף סא.
ומיהו לרב יוסף דאמר פ' קמא דערובין מדברי רבינו נלמוד חצר שרובה פתחי' וחלונות אינה נתרת בצורת פתח לפי זה אפי' בעבר נמי לא מהני צורת הפתח כיון דפרוץ מרוב' ע"כ נכון לעשות מחיצות גמורות שיהיה עומד מרובה לאפוקי נפשיה מפלוגתא.
ומהו מצטער כגון מחמת סרחון וכיוצא בו רח' דדוקא לישן אבל לאכול לא מדאמר רבא שרא לי' לרב אדא למיגני חוץ לסוכ' משו' סירח' דגרגושת' ולא קאמר למיכל ושמא משום דאכילה אינה רק לפי שעה:
וליכא למימר היאך יפט' מן המצוה בשביל דרך הרשות כיון דכתיב תשבו כעין תדורו מה דירתו אדם מניח עבור צרכיו אף סוכה נמי מניח עבור צרכיו:
זהו סמך לאות' העושין יין בין הגוים שאינם עושין סוכה כלל לא ביום ולא בלילה מפני שצריכין לשמור היין משום ניסוך:
דוקא פירות אבל דברים אחרים כגון דייס' ובשר וכיוצא בהן בעו סוכ' כדפירשו התוס' גבי אם השלים במיני תרגימא.
פיר' רבי' יהודה בכתב ידו דאף על גב דמותר לאכול חוץ לסוכ' משום גשמים מ"מ בליל ראשון צריך לאכול בסוכה דהא גמר לה ט"ו ט"ו מחג המצו' מה להלן ליל ראשון חובה מכאן ואילך רשות אף כאן ליל ראשון חובה מכאן ואילך רשות וע"כ היינו אפילו ירדו גשמים דבלא ירדו גשמים מאי קאמר מכאן ואילך רשות והלא ביום טוב ראשון מיהא חובה לאכול בסוכה ביום משום י"ט דאף על גב דבחול המוע' אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל פת כי אם פירו' מ"מ בי"ט צריך לאכו' פת מהאי טעמ' דאמרינן גבי יעלה ויבא

דברכ' המזון בי"ט דאי לא אמ' מחזירי' אותו דלא סגי דלא אכיל פת משו' כבוד י"ט. וא"כ אי הוה מיירי בלא גשמי' מאי איריא ליל ראשון אפי' ביום די"ט ראשון נמי כדפרישית אלא מיירי בודאי דירדו גשמים דהשת' הוי רשות אפי' י"ט ראשון שהרי יכול לאכול סעודת י"ט חוץ לסוכה ואפי' הכי קאמר דליל ראשון חובה. ועוד דומי' דמצה דהתם אי אפשר להפטר בשום ענין ממצה בליל ראשון. ומיהו בכזית פת בסוכה סגי דומיא דמצה אך צריך שיהא ודאי לילה ולא להקדים דומיא דמצה כדפירש ר"י מאורלינש פ' ערבי פסח':

מיהו העול' נהגו שלא לומר שהחיינו בשעת עשיה כי סומכין על ההיא דקידוש מידי דהוי אלולב ואף על גב דלא דמי לגמרי. ואין מברכין לעשות סוכה וכו' ואף על גב דבירושלמי אומ' דמברכין תלמוד שלנו חולק עליו והוא עיקר:

ואותם שמברכין לישב בסוכה ואין אוכלין שם רק יושבים שם שעה אחת טועים גמורים הם דתשבו כעין תדורו בעינן וקרוב אני לומר שמברכין ברכה לבטלה.

וכן היה נוהג הר"מ ז"ל:

הר"מ ז"ל היה נוהג לברך לישב בסוכה קודם ברכת המוציא אפילו בסעודת חול שאין שותים קודם ברכת המוציא כדאיתא בסוכה פרק הישן נכנס לישב בסוכה מברך לישב בסוכה מיד שנכנס אבל הנכנס בה כדי לישן אין לו לברך לפי שאין קבע לשינה שפעמים שאדם סבור לישן ואינו ישן. ואומר ר"י ב"ר שמעון רוצה לומר דוקא בליל ראשון של סוכות יש לברך זמן לבסוף לפי שקאי אתרווייהו אעשית סוכה וי"ט. אבל בליל ב' צריך לומר זמן קודם סוכה לפי שזמן לא קאי אלא אי"ט אבל רבינו אליקים בר יואל ז"ל אומר שזה אינו שהרי בכל מקו' אומר הספר יקנה"ז אף ע"ש שהזמן אינו כי אם בשביל קידוש ולא בשביל הבדלה. ועוד דאיתא פרק החליל הלכתא סוכה ואחר כך זמן ואינו מחלק בין ליל ראשון לליל ב'. לכן נכון לומר לבסוף בין בליל ראשון בין בליל שני וכן היה נוהג הר"מ ז"ל. (ש"ע בליל י"ט שני אומר קידוש וזמן אחריו מיד ואח"כ ברכת סוכה) ועוד הר"מ ז"ל היה נוהג בליל מוצאי סוכות היה נכנס בסוכה כדי ליטול רשות ממנה והיה אומר י"ר מלפני אבינו שבשמים שנזכה לישב בשנה הבאה בסוכ' העשוי' מעור של לויתן:

סימן צד

ופירשו בה"ג דלרבנן יכול לבערו מן העולם בכל דבר מיהו הלכה כרבי יהודה משום דסתם מתני' כותיה בתמורה פר' בתרא אף על גב דשתיק להו ר' יהודה לרבנן בפרק כל

שעה מ"מ אומר רבינו יחיאל דהלכה כמותו משום דבמכילתא מוכח ר' עקיבא התם איזו היא השבתה שהיא בל יראו ובל ימצא הוי אומר זו שריפה.

סימן צו

יש לשאול מה טעם נהגו רובא דעלמא לקבוע ג' צומות אלו חובה דהא אמרינן אין שמד ואין שלום רצו מתענין רצו אין מתענין. ותי' הר' יצחק בן גיאת ז"ל דטעמא דמילתא מפני שהם דברי קבלה ועוד שלא בטלו לגמרי. דהא אמרינן שבזמן שיש שמד צום ובגלות השמד נוהג פעמי' הרב' ועוד דאפי' בזמן שאין שמד ואין שלום ברצון תליא מילתא רצו מתענין רצו אין מתענין הלכך לא בטלום וקבעום חובה:

ולא להסב על השולחן אלא על גבי הארץ. ומנהג טוב הוא דבסעודה המפסקת כל אחד מיסב לבדו ומבר' לעצמו ואין מזמנין בברכת המזון לפי שדומה למי שמתו מוטל לפניו. יש בפרק מקום שנהגו ות"ח בטלים בכל מקום. רבן שמעון בן גמליאל אומר לעול' ינהג אדם עצמו בתלמיד חכם דלא חייש ליוהרא ות"ק חייש ליוהרא מפרש בתוס' דאפי' לת"ק יעש' אדם עצמו עכשיו כת"ח ולא יעש' מלאכ' בט' באב דליכא משום יוהרא כיון דבשאר יומי נמי אין רגילין במלאכה כ"כ: דדוקא בימיהם שהיו רגילים במלאכה בשאר יומי אז שייך משום יוהרא. ומטעם זה אנו אומרים דחתן קורא ק"ש אפילו לילה ראשונה אפילו למאן דחייש ליוהרא גבי תתן פרק קמא דברכות דדוקא בימיהם שהיו מכוונים מאד בק"ש ואנן סהדי דחתן טרוד ולא מצי מכוין כל כך. לכך היה שייך משום יוהרא אבל אנו דגם שאר בני אדם אינם מכוונים כ"כ לא שייך ביה משום יוהרא גבי חתן מפי הר"ר שמואל מאייירא. ומיהו במקום שרגילים במלאכה כגון בספרד צ"ע לענין ט' באב מיהו שמעתי דגם שם נהגו שלא לעשות מלאכ':

מיהו שמעתי פי הר"מ מרוטנ' נוטה להחמיר מדברי' של צינעה כתב גאון ערב ט' באב שחל להיו' בשבת שפיר דמי למיכל בשרא ולמשתי חמרא אפילו בסעוד' המפסק' דא"כ מה מעלה יש בין שבת לחול וכן הלכתא. אבל אין אנו רגילין בכך ואף בשבת אין אנו אוכלי' בשר ושותין יין בסעוד' שאנו מפסיקין בה מפני כבוד חורבן בית המקדש אלו תורף דברי הגאון ויש מי שסובר שאין להחמיר בדבר זה (ש"ע פסק כן) שלא לזלזל בכבוד שבת דכי קתני ומעלה על שולחנו וכו'. ודאי בסעודה המפסקת קתני.

ובע"ש אין נוהגין שום דבר אבילות דכתי' בסוף מגיל' תענית א"ר דוסתאי משו' ר' יוסי הגלילי כל הנשבע להתענו' בע"ש הרי זה שבוע' שוא (ש"ע א"ח סימ' רמ"ט דרך אנשי

מעשה להתענו' בע"ש ויחיד שקבל להתענות בע"ש לא ישלים עד צאת הככבים וטוב להתנות כן וצבור ישלימו) שמקצ' ע"ש כשבת ומקצת עי"ט כיום טוב.
וי"א שקורין פרק ואלו מגלחין וכיוצא בהם ותינוקות של בית רבם בטלים אך מותר להניח תפילין (ש"ע נוהגין שלא להניח תפילין בט' באב שחרית) דקרינן ליה בפ' החולץ אבילו' ישנה הלכך לא עדיף מיום שני ?דרבל שמניח תפילין כדאיתא במועד קטן:
ושתייה מותר אפי' בלא תנאי דגבי שתייה הוי לעול' כמו המנה לפי שאין קבע לשתייה ודוקא מים
?ומיהו שמעתי בשם ר"ת דסגי בקבלת לילה וגם סגי במחשב' דלא בעי' הוצא' בפה כי אם גבי שבועה דכתי' לבטא בשפתים:
הרבה בני אדם נוהגין לאכול בתענית מיד משקע' חמה קודם צאת הכוכבים. ומביאין ראיה לדבריהם מההיא דאמרין כל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית משמע דלאח' ששקעה מיד מותר מיהו בתוספות עכו"ם פירש רבינו אלחנן פוק חזי מה עמא דבר שנהגו להתענו' עד צאת הכוכבים אפילו בתענית יחיד. וההיא שלא שקעה חמה. ר"ל גמר שקיעה דהיינו צאת הכוכבים ואם תאמר והלא גבי ט' באב שצריך להתענות לילה ויום איכא דשרו פ' מקום שנהגו בין השמשות שלו בכניסתו ואע"ג דהתם מסיק בין השמשות שלו אסור היינו משום חומרא דט' באב הא לאו הכי לא. וממילא איכא למשמע דכ"ש בשאר תעניות דספיקא דידהו דהיינו בין השמשות דיציאתו שרי. ותירץ רבינו אלחנן דשאני עיולי יומא מאפוקי יומא. דעיולא יומא היינו ליכנס בתעני' שרי בין השמשות כגון בערב ט' באב אליבא דמאן דשרי. אבל אפוקי יומא דהיינו בסוף תענית מספיקא לא נפיק עד שיה' ודאי ליל'. צ"ע בשבת בסוף במה מדליקין דמשמע בגמר שקיעה אז מתחיל בין השמשות דהיינו קודם צאת הכוכבים. ושמא לפי שאין העולם בקיאים בגמר שקיעה להכי נהגו להמתין עד צאת הכוכבים וגם פירש רבינו אלחנן פוק חזי מה עמא דבר. ואין לסור מן המנהג דסברא הוא דאין לעמוד על בירור סוף השקיעה כי אם בצאת הכוכבים דהא לר' נחמיה ליכא כי אם חצי מיל מגמר שקיעה עד צאת הכוכבים ומסתמא אין אדם יכול לעמוד בזה:
מכאן אמרו התוס' שאמרינן בירושלמי מי שנדר להתענות ושכח ואכל כזית הפסיד תעניתו רבי אבא בשם רבנן אומר והוא שאמר יום סתם הא יום זה מתענה ומשלי'. ולפי זה לדידן דקיימא לן אפילו אמר יום זה לוה ומשלי' ה"ה אימר יום זה (ש"ע ויש מחמירין להתענות יום אחר ומחמירין להשלים יום זה) הפסיד תעניתו אבל בתענית חלום שאינו יכול ללוות ולשלם אם שכח ואכל כזית מתענה ומשלים.

סימן צז

דאמרינן אפקריסותו אינה מעכב' מיהו במדרש משמע דהיינו חלוק התחתון גבי תחיית המתים ביחזקאל כדאיתא בתוספת' דנדה גבי יצירת הולד פר' המפלת.
וכן לא בחלוק התחתון שהוא מפשתן לפי פי' הערוך ואפי' באביו ואמו דהאי דקאמר אפקרסותו אינה מעכבת היינו באביו ואמו לפי' הערוך דפי' דהיינו חלוק התחתון דאי בשאר מתים פשיטא דאינו קורע כי אם העליון.
בכמה נוסחאות מצאתי כן ובאיזה נוסחאות מצאתי על אביו ואמו קריעה אחת: וצ"ע ומיהו לפי' הערוך קמיז"א לא בעי קריע' אפי' באיש וכן בשם הר"מ במז"ל כפי' הערוך וההלכה לפי פי' הערוך והר"ם במז"ל צריך קריעה בגרנק"א בכל המתים ובחלוק אין צריך קריעה אפילו על אב ואם ולפירו' רבותינו אין צריך קריעה בגרנ"קא וכן אין די אם יקרע בה אבל בקמי"זא צריך קריעה על אב ואם ואמרי' במקום שההלכה רופפת הלך אח' המנהג (ש"ע ובמדינות אלו אין קורעין חלוק פשתן שהוא בגד הזיע' והוא קמי"זא ולא הסרבל העליון והוא גראנ"קא אבל שאר בגדיו קורע באביו ואמו ובשאר המתים המלבוש העליון תחת הסרבל).
וי"א דאין מניחים לאבל להתענות ביום ראשון (ש"ע פסק כבפנים) אלא מאכילין ומשקין אותו ואפילו בער"ה לא הניח רשב"ם להתענות ביום קבורה:
דהא דאבל אסור ברחיצה היינו ברחיצה של תענוג אבל משום צערא מותר. וכדאי' מר"ג שרחץ לילה הראשונה פ"ק דברכות וכן גבי סיכה מההי' דירושלמי.
והא דאבל מותר לרחוץ בחמין לאחר ז' מקצת היום ככולו ומותר ביום ז' עצמו לרחוץ לאחר שעמדו המנחמים מאצלו או לאחר שבאו לבקשו לילך לב"ה אבל במקצת לילה לא נהגו וכן ביו' ל' לתספור' דמקצת היום ככולו נהגו להצריך יום ממש וכן בשמועה רחוק' דאין נוהגת אלא יום אחד מקצת היום ככולו ושמעתי מהר"ריב"ד ז"ל דבעינן יום ממש והמחליף ולובש בגדי' נמי תוך ז' אינו חוזר וקורע רק באביו ואמו ודוק' תוך ז' ואותו קרע של החליפ' פוסק בתו' דמ"ק דאינו אלא כקרע דשאר מתי' כגון בגד העליון לבד וטפח לבד ומתאחה (ש"ע אם מחליף תוך ז' קורע כל הבגדים שהוא מחליף ואינו מאחה כמו בפעם הראשון) ומה שנהגו עתה שלא לרחוץ עד ל' כמדומה אני דחיישינן דילמא אתי למסרק רישי' דאסור כל ל' כך כתב ריא"ז:
מיהו נראה דכיון דמקצת היום ככולו מותר להניח ביום שני אפילו תוך מעת לעת וגם בתלמוד לא הזכיר מעת לעת בענין התפילין ולא בספ' מצות הגדול וגם בלשון הרב אלפסי משמע דלא בעינן מעת לעת.

וה"מ יחיד אבל רבים כשבאין להספד לנחמו אומר להם משו' כבוד' לכו לבתיכם לשלום ושכרכם כפול ועל אביו ועל אמו אינו מדבר כדרכו עם שום אדם עד אחר י"ב חדש:
ומורי הר"י אבי הספר אוסר מפי רבותיו. וכן הר"ט היה אוסר בין בסעודת חתן בין בסעודת ברית מילה משום דהיא נקראת שמחה דכתיב שש אנכי על אמרתיך והא דאמרינן בירושלמי סעודת מצוה מותר רוצה לומר דוקא סעודה שאין בה שמחה כגון עבור החדש:
גם ריא"ז אסר לאכול בחופה אף עם המשמשי' אמנ' אם היה צריך להשלים לי' היה מתיר לאכול אף עם החתן:
ומי שאין לו בנים נושא ובועל לאחר ל' יום פי' הלכך אינו נושא עד לאחר ל' יום דלא מיירי נשואי' בלא בעילה לענין פריה ורביה וזהו לפר"י מההיא דמסכת שמחות אבל ר"ת פי' דמי שאין לו בנים מותר לישא אשה מיד ולבעול אחר ז' משום מצות פריה ורביה:
ולמי שיש לו בנים קטנים מותרת לינשא אפילו תוך ל' (פי' כשמתאבלת על שאר קרובים אבל על בעלה אסור' עד אחר צ' יום משו' הבחנה):
ונהגו העם להלבישו לאח' שעה אחת קודם וללובש' מיד אחר שבעה:
ומא"ז אוס' לאיש לסרוק ראשו במסרק כל שלשי' יום אך אשה מתיר לאח' שבע'.
אמר רב הוני' בריה דרב יהושע הכל מודים שאם חל שלישי להיות ערב הרגל שאסור ברחיצה עד הערב: י"מ מכאן ופוסקין אף ע"ג דקיימא לן יום אחד לפני הרגל בטלה ממנו גזירת ז' וכל שכן ב' או ג' ימים מכל מקו' נוהג כל דין ז' ערב י"ט עד שיכנס הרגל. דהיינו ודאי לילה אף על גב דאמרינן בעלמא מקצת היום ככולו מכל מקום גבי האי מילת' לא אמר מדקאמ' כשחל שלישי שלו ערב הרגל שאסור ברחיצ' עד הערב דהיינו עד הלילה ממש. אף על גב דג' ימים לפני הרגל בטלה ממנו גזירת ז' אפילו לרבנן. אפילו הכי אסור כל יום ערב הרגל עד הלילה ולאו דווקא ג' הוא הדין אם חל ו' שלו ערב הרגל דאסו' כל היום שהו' עי"ט והא דנקט ג' משום דבג' ימים סגי לבטל גזירת ז' אפילו לרבנן. וכ"ת כיון דעד הערב רוצה לומר עד הלילה שהוא י"ט מאי קאמר עד הערב דמשמע דאז רחיצה מותרת. והלא היא אסורה בי"ט. ויש לומר דמשכחת לה ברחיצת פניו ידיו ורגליו דשרי אליבא דב"ה בי"ט וכן משמע ברי"ף ומיהו רי"בא פי' דערב רוצה לומר סמוך לחשיכה מבעוד יום כדאיתא בפנים. והשתא מתוקמא שפיר דרחיצה רוצה לומר כל גופו כשאר רחיצ' דעלמא. והילך שיטת ר"י הא דאמרת שאם חל ג' שלו להיות בערב הרגל שאסור ברחיצ' עד הערב אותו ערב לאו ליל' ממש דאם כן היה לו לומר עד הלילה. אלא רוצה לומר סמוך לחשיכה מבעוד יום אלמא דסמוך לחשיכה מותר. וה"ה יום אחד או שעה

אחת כדפירש בפנים. ואף על גב דתלמודא נקט שלישי זהו לרבנן דבעו ג' ימים קודם הרגל לבטל גזירת ז'. אבל לדידן דקיימא לן כאבא שאול כך לנו יום אחד או שעה אחת כמו ג' לרבנן. ואף על גב דקאמר תלמודא הכל מודי' משמע דקאי נמי לאבא שאול לאו משום היתירא דסמוך לחשיכ' דהא לאב' שאול כך לי יום אחד כמו ג' לרבנן כדפיר' אלא משום איסורא דעד הערב נקט הכל מודי' ואפי' לאבא שאול דמיקל מודה דאפילו יום ג' אסור ברחיצה כל היום עד הערב. דזהו סמוך לחשיכה וצ"ע. כך יש לפרש שיטת רי"בא וגם יש ראיה מיוסף הכהן: ועל פיר' רי"בא קשה דממה נפשך אי מקצת היום ככולו אפי' חצי יום נמי ואי מקצ' אינו ככולו גם סמוך לחשיכ' אסור עד הלילה ובאשכנז נוהגין להתיר לרחוץ סמוך לא שכה מבעוד יום ביום השלישי דוקא.

כדאמר בירושלמי דכל דבר שאינו משום ל' הרגל אינו מפסיקו ועתה פי' בפנים דאם עברו ל' יום הראשונים דמותר להסתפר לפני הרגל בערב. והיינו טעמא דאמרו בירושלמי דשיעור גערה ל' יום הלכך הוי דבר משום ל' והרגל מפסיקו. ונראה דאפילו אם חל יום ל' מל' הראשונים ערב הרגל מותר לספר ערב הרגל כיון דמקצ' היום ככולו אם כן אותו יום ל' מקצתו מל' יום שניים והוי כמו יום ז' דשאר מתים דאבילות דאבא שאול דחל ערב הרגל מותר לספר ערב הרגל דמבטל גזירת שלשים משום דמקצתו יש לו דין ל' אף על גב דבעינן בשאר מתים ז' היינו משום דעד יום ז' ליכא דין ל' כ"א דין אבלות אבל באביו ואמו ביום ל' כבר עברו ל' יום הראשוני' שהרי בשאר מתים מותר לספר באותו יום דמקצת היום ככולו. אם כן יום ל' שהוא עצמו דראשונים יש לו דין ל' שניים משום גערה דאביו ואמו. הלכך כך לי יום ל' דראשוני' לגבי ל' שניים דאביו ואמו של גערה כמו יום ז' לגבי ל' יום דשאר מתים. הלכך גבי אביו ואמו נמי כשחל ל' הראשונים בערב הרגל מותר לספר בו ביום ונ"מ דגערה מהני ביום ל' אף על גב דלא מהני תוך ל'. פי' בה"ג דיום ל' הראשונים דאביו ואמו יש לו דין ל' שניים מקצתו ולא לעניין לפחות מן המניין דלעולם בעינן שלשי' שניים מלבד ל' הראשונים היכא דלא גערו בו אלא נ"מ לגבי רגל כדפי' לעיל א"נ לגבי אם גערו בו ביום ל' דמהני כמו אחר ל' בלא רגל. ודכותי' הוי יום ז' לאבא שאול.

אמרינן בפרק ואלו מגלחין יום אחד לפני ר"ה ור"ה הרי כאן י"ד ומקשין העולם למה כי מניינא דכיון דהוי יום אחד לפני ר"ה הוי ז' לפני י"כ ויותר ואם כן בטלה ממנו גזרת ל' דהא ר"ה וי"כ כרגלים. ומתרץ דמכל מקום נפקא מינה במניינא די"ד לענין לישב במקומו דקיימא לן דאינו יושב במקומו עד שבוע שלישי' לתנא קמא או שבוע רביעי' לרבי יהודה וכן פי' בפנים ודוחק הוא דאם כן לא הוי דומיא דאקאמר בההיא שמעתתא יום אחד

לפני החג והחג ושמיני שלו הרי כאן כ"א יום ואם כן היה נראה לו לפרש דלעולם הא דקאמ' יום אח' לפני ר"ה ור"ה הרי כאן י"ד לענין ל' קאמר: וכי תימא דכבר בטלו ממנו גזירת ל' לפני יום כפורים יש לומר הא דאמר ז' ימים קודם הרגל בטלה הימנו גזירת ל' ה"מ היכא דנהג אבילות ז' אבל זה שלא נהג אבילות ז' קודם ר"ה דהא בטלה ממנו גזירת ז' ביום אחד לפני ר"ה אם כן לא בטלה ממנו גזירת ל' אף על גב דהוי ז' ימים לפני יום כפורים וכן משמע לישנא דקאמר כשם שמצות ג' מבטלות גזירת ז' כך מצות ז' מבטלו' גזירת ל' ומצות ז' משמע שנהג אבילות ז' דומיא דג' דהיינו שנהג אבילות ג' לדברי רבנן ולמסקנ' דיום אחד ובשעה אחת. וצ"ע בכל הספרי'. ולפי זה אם מת לו מת יום א' לפני ר"ה אסור לגלח עד ב' ימים אחר יום כפורים. כיצד יום א' לפני ר"ה ור"ה הרי י"ד וז' שבין ר"ה וי"כ הרי כ"א ויו"כ ז' וב' ימים אחר י"כ הרי ל' יום. וכן כשמת לו מת קודם י"כ אסור לגלח עד אחר החג אפילו מת ז' ימים קודם החג כיון שלא נהג אבילות ז' קודם י"כ ומיהו י"כ עולה ז' והחג ז' ושמיני עצרת ז' וישלים שלשים בין הכל ובפנים פירש להקל. והרבה גדולים נהגו כמו שפירש בפנים.

וכן משמע בירושלמי אכן הרמב"ם ז"ל כתב דעושין הבראה בחולו של מועד:

ומ"מ היכא דיש להם בנים עושים להם הבראה בשביל הבנים וכן עשה ר' שמשון בעל התוספות מעשה פעם אחת:

השומע שמועה רחוקה אין צריך לנהוג כל דין אבילות אלא דיו בחליצת מנעל ואין צריך לא עטיפה ולא כפיית המטה ומותר במלאכה רחיצה סיכה ותשמיש המטה ות"ת ואם אין לו מנעלים ברגליו צריך שיכפה מטתו או יעטוף ראשו שצריך שיעשה מעשה שניכר בו שעשה משום אבלות:

והוי ליה יום ששי כיום שביעי לאבילות ויקום מן האבילות בשחר ולא ינהוג אפי' דברים שבצנע' ומיהו כתב מורי רבי יחיאל ז"ל דשבת אינו עולה בתחל' המנין וא"כ יתחיל למנו' ז' ימי אבלו מן הראשון והוי שבת יום שביעי וינהג דברים שבצינעה מקצת היום: מכאן משמע קצת דאין לקרוע בחול המועד אפילו ביום קבורה דהא שמועה קרובה כיום קבור' דמי' ואפי' הכי קאמר בפנים דאינו קורע ומשמע דאינו קורע כלל וצ"ע. ועוד נראה למורי דקיימא לן מקצת היום ככולו בין לענין שביעי דאבילות בין לעניין ל' ומיהו בעינן קצת מן היום עם הלילה. ומיהו אע"ג דמקצת היום ככולו לענין תספורת יום ל' ולענין גיהוץ מכל מקום לענין שמועה רחוקה לא הוי שמועה רחוקה כי אם שמע אחר כל ל' יום.

יש מפרשים דוקא שבא אצלם למקום שמת שם המת או מקום קבורה אבל אם לא היה מקום מיתה ולא מקום קבורה מונה לעצמו:
ודוקא שמצא מנחמים אצלו והשת' דליכא מנחמי' אם בא קודם שיצאו ללכת לבית הכנס' מונה עמהם:
דוקא אם לא עשו תשובה ודוקא שמתו בידי שמים אבל אם נהרג בידי אחרים הוי ליה כפרה ומתאבלין עליו ורבינו גרשום נתאבל על בנו שכפר באלהי ישראל י"ד יום על שלא הספיק לעשות תשובה בימיו ק"ו לשכינה י"ד ימים ולא עביד אלא לצעורא נפשיה שלא זכה בנו לתשובה (מצא"תי)
ומיהו נהגו העול' לקרוע למטה ושמא סמכו העול' בשאר מתים על ההיא דר' יהודה וצ"ע.
אבל תשמיש המטה וכל שאר דיני אבילות נוהג ואע"ג דאמרו בפ"ק דכתובות חתן בועל בעיל' מצו' וכורש אע"פי שהוא אונן חתן שאני ומיהו מכניסין את המת לחצר או לחדר דאי הוה קביר ליה וחייל עליה אבילות לא היו מקילין לגבי אבילות אעפ"י שהוא חתן משום דאבילות חמיר' מאנינות א"נ אפי' שריא בעינ' מצוה גבי אבלות מ"מ היה צריך לנהוג ז' ימי אבילות קודם ז' ימי המשתה כיון דחלה האבילות קודם החתונה ולפיכך מכניסין וכו' ובועל בעילת מצוה קודם קבורה דהשתא חיילא החתונה קודם האבלות כדי שינהוג ז' ימי המשתה קודם ז' ימי אבילות אבל ליכ' למימר דאונן מותר בתשמי' המט' דבהדיא מוכח פרק מי שמתו דאונן אסור בתשמיש המטה בחול לכולי עלמא גם בשבת אליבא דרבנן:
דקאמר בירושלמי דפטור מנטילת לולב וכל הפחות מיירי בחול המועד ומיהו נראה דחולק עם תלמוד שלנו דהא בירוש' נמי קאמר דפטור מתקיעת שופר ועל כרחיך מיירי בי"ט ובי"ט ודאי אין אנינות דקאמר בהדיא פ' מי שמתו דאין אנינות בשבת דקתני בשבת דלענין אנינות מותר בכולן ובסתמא הוא הדין בי"ט.
ומכאן נראה דאין קריעה בחול המועד דהא מדמו בפנים קריע' לדיני אנינות וכיון דאין אנינות בחול המועד אין קריעה בחול המועד:
ויש רוצים לומר דהואי' ונדח' בעיקר חיוב ההבדל' ידח' לגמרי מידי דהוה אחיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני לענין ראיה למאן דאמר דתשלומין דראשון הם. מיהו יש לחלק בין דאורייתא לרבנן:
וכן נמי אם הקרוב עומד בבית האסורים הורה ר' יהודה שמותר לאכול בשר ולשתות יין ואין אנינות חל עליו: ומי שמת לו מת מותר להזמינו לסעודה (ואין צריך להודיעו)

מעשה היה ביהודי א' שנהרג ר"ח טבת והושלך בנהר ולפני אדר נתיאש בנו לבקשו והור' רבינו אליקים למנות מאז ז' ול' ולאחר שעברו ימי אבלו נמצא המת במקום שהושלך שם והוליכוהו לקברות: והורה לו הזקן לקרוע לבד והסכים עמו רבי אלעזר בר נתן ז"ל.

סימן צח

ואמר הר"פשי בי"ד שחל להיות בשבת בודקין את החמץ בלי' שאחר חמישי בשבת שהוא תחלת ליל ששי. ויבטל אחר בדיק'. וחמץ הנמצא אחר בדיק' שורפין אותו למח' ביום הששי באיזו שעה שירצ' אפי' לאחר שש ואין מבטלין אותה בשעת שריפ' כי עדיין צריך לאכול חמץ ב' סעודות בשבת בליל שבת ובסעודת שחרית. והנשאר מן החמץ אחר סעודת שבת שחרית יבערנו ויתנו לכלבים או לגוי קודם תחלת שעה ששית ואז יבטלנו פעם אחרת והסעודה שלישית יעשה מפירות. ויש שעושין אותה ממצה שנילוש' ביין לבדו בלא מים. וטוב יותר לעשותה בפירות:

נמצא שצריך שני ביטולי' אחד בלילה בשעת בדיקה ואז הוא אומר בגמר בדיקתו כל חמירא דאיתא ברשותי דלא חזיתיה ודלא בערתיה וכו'. ולמחר בשעת שריפה יחזור ויבטל פעם אחרת ויאמר דחמיתיה ודלא חמיתיה דביערתיה ודלא ביערתי' וכו' וישרוף קודם תחלת ו' ואז מועיל הביטול ומכאן ואילך אינו מועיל כדפי' בגמ' אע"ג דתנן ושורפין בתחל' ו' היינו דוקא בימיהם שלא היו עושין בטול שני' בשעת שריפה לפי שהיו זהירין וזריזין במה שמשיירין אחר הבדיקה אבל אנו שאין אנו זהירין כל כך צריך ביטול שני בשעת שריפ' ואם כן צריך שישרפנו בשעה שיועיל הביטול דהיינו קודם תחלת שש. ואותם שאינם מבטלי' בשעת בדיקה כי אם בשעת שריפה לא מצאו ידיהם ורגליהם. דצריך לבטל דקאמ' רב יהודה אשעת בדיקה קאי. מדפריך תלמוד' בתר הכי ונבטלי' בארבעה ונבטלי' בחמשה וכו'. ורבותינו האחרוני' שתקנו ביטול בשעת שריפ' לא באו לעקור עיקר ביטול שבתלמוד כי אם להוסיף. וכשיבטל יאמר כל חמירא דאיתא ברשותי ולא לימא בביתי או בהדין דירה דא"כ אם היה לו חמץ ברשות אחרת לא היה מבוטל. והפייט דנקט בהדין דירה לא דק:

ובסדר רבי' יוסף טוב עלם כתב אוצרות יין ושמן נעולים פירו' נעולי' שאינו מסתפק מהן. משמע אבל מסתפק בעיא בדיקה בין ביין בין בשמן מיהו בפ"ק דפסחי' קאמר בשמן אפי' מסתפק לא בעי' בדיק' משום דיש קבע לאכילה לכך נרא' דגרסי' אוצרות שמן ויין הנעולים משמע דלא קאי נעולים כי אם ליין. ולדידן נמי דשמן הוי עיקרו להדלקה הוא הדין נמי דיש קבע להדלקה.

כאב רא"ם והוא שראוי לאכילה קצת אבל אם הוא פחות מכזית והוא מטונף קצת כין דאיכא תרתי לריעות' אינו חייב לבער. ועשוי לחזק פירש הרמז"ל ור"י לחזר בו שברי עריבה ולפירוש זה אשיפתא דאגנא אי ליכא כזית במקום אחד א"צ לבער אע"ג דאיכא בצק בכמה מקומות וכי מצרפין לכולהו איכא כזית מ"מ כי ליכא כזית במקום אחד אין חייב לבער ואע"ג דאינו עשוי לחזק וזהו לפי שיטת ר"י. אבל הקונטרס פירש בענין אחר גבי הא דקאמר הא במקום לישה וכו' ולפי שיטת הקונ' אשיפתא דאגנא אפי' פחות מכזית במקום אחד חייב לבער כיון דבין הכל איכא כזית ומה שמקשין התוס' מההיא דבית ועלייה כי איכא כחצי זית כאן וכחצי זית כאן דלא חיישינן כי אם משו' דילמא כניש להו ונפלי בהדי הדדי אומר מורי ר' יחיאל ז"ל דאיכא חילוק בין כלי לבית מדקאמר בירושלמי דכלי מצרף ובית אין מצרף ולכך איכא חשש אשיפתא דאגנא בפחות מכזית כיון שאין עשוי לחזק לפי שכלי מצרף ולכך אף על גב דליכא כזית במקום אחד כיון דאיכא כזית בין הכל הכלי מצרפו כאילו היה כזית במקום אחד וחייב לבער ולכך אותם עריבות שלשי' בהם חמץ כל השנה אין לסמוך על מה שרוחצין אותן בחמין ומנקרין החמץ מהם כי אי אפשר לנקר שלא ישאר בהם חמץ לצרף להיות חמץ כזית בין הכל והכלי מצרף כדפרישי' אלא צריך ליתנם לנוי במתנה עד לאחר הפסח או לטוחן בטיט:

ואומ' הר"ר מנחם ממל"יאון דהכי יש ליישב תוך שלשים יבער חמירא ודוקא משום דאין דעתו לחזור קודם הפסח אבל אם דעתו לחזור קודם הפסח אפילו תוך ל' נמי לא. אבל לא קאי כלל אקודם ל' אין זקוק לבערו דהוה משמע דוקא משום דאין דעתו קודם הפסח לחזו' אבל אם דעתו קודם הפסח לחזור אפילו קודם ל' יום זקוק לבער. וזה אינו דאדרבה אם דעתו לחזור קודם הפסח אפילו תוך שלשים אין זקוק לבער כדפרישית. ודעתו לחזור דקאמר תלמודא דקודם שלשים נמי זקוק לבער: לאו אקודם פסח קאי אלא אתוך פסח קאי והכי קאמר הפייט קודם שלשים יום אינו זקוק לבערה בכל עניין בין אין דעתו לחזור בין יש דעתו לחזור קודם הפסח אך שלא יהא דעתו לחזור תוך הפסח. תוך ל' יום יבער חמירא אם אין דעתו לחזור קודם הפסח משום דחל עליו הלכות חיוב פסח דדורשין הלכות פסח וכו' וכל שכן אם דעתו לחזור תוך הפסח אבל אם היה דעתו לחזור קודם הפסח אפי' תוך שלשים נמי לא יבער. את זה מוסיף הר"ר מנחם ממלי"אין לפירוש הר"ף:

ומיהו עכשיו שנהגו ביטול שני בשעת שריפה צריך שישרפנו מעט קודם תחלת שעה ששית כדפרישי' לעיל. ונכון לעשות מיד שאכל אדם ובני ביתו בארבע שעות שישרוף את החמץ מיד ויבטלנו.

מכאן ראיה למאי דפרשי' לעיל בהג"ה דעכשיו שנהגו ביטול שני בשעת שריפה צריך שישרפנו ויבטל קודם תחלת שש.
ואומר הר"פשי דהיינו קודם איסור דאורייתא כדמוכח בתוספות דפסחים ואם כן לפי זה בשעה ששית לא בעי שריפה כ"א בשעה ז' והא דתנן שורפין בתחלת שש פירש ריב"א מדרבנן קאמר אבל מדאורייתא לא בעי שריפ' אלא השבתתו בכל דבר עד שעה שביעי' שהוא איסור דאורייתא ואז בעי שריפה דאוורייתא.

סימן קד

כדאמרינן בברכו' שכן דרך בני מלכי' לעמוד בשלש שעות ביום ואע"ג דתחל' ג' שעות קמו מלכי' כדמוכח מההיא דקדמו עיני אשמורות. מכל מקו' כל שע' שלישת שהיא שעת העמידה קרי ליה ובקומך שאז קורין המלכים קריאת שמע:
נח היינו שבא ונע היינו שאר נקודו' חוץ משבא שנקראי' תנועו':
וכן נהגו בכל אותו ואתם ואת. שאחר תיבה שסופה מ' וכן צריך ליתן ריוח בין וחרה אף. דלא לשתמע וחרף.
דוקא שאינו יודע היכן טעה אבל אם היה יודע שדילג תיבה או רחוק אינו צריך לחזור אלא מאותו פסוק ואילך. ואומר הרמב"ם ז"ל כשחוז' לראש פרק ראשון חוזר לואהבת בין גאולה לתפילה אינו מפסיק כלל לפיכך טוב להמתין בעושה פלא ולענות עם הצבור:

סימן קה

ואף על גב דאמרו רבנן לעולם ישלש אדם שנותיו וכו' הני מילי קודם שכתב התלמוד אבל מי ששונ' התלמוד שלנו מספיק למקר' ולמשנה מפני שהוא בלול מכל (סנהדרין ו):
וכן נמשלה ליין מה יין משתמר בפחות שבכלי' אף תורה משתמרת בכעור:

סימן קו

תורה שבכתב מותר ללמדה בשכר כדאיתא פרק אין בין המודר (נדרים דף לז.)

סימן קז

צ"ע בנדרים גבי אנסביה אתתא וכו' משמע דאינו מתיר עד שיחול הנדר ושמא בעל שאני. וצ"ע בנדרים ובשבועות.

סימן קח

וכן פרש"י בדורותינו בטלו הראשונים שבועה דאורייתא לפי שעונשה גדול ותיקנו לגזור עליו בארור בעשר' ואנו רגילין לומר ע"ד המקום וע"ד ב"ד אנו מחרימין על פב"פ על דבר כך וכך שכך הוא כמו שטוען וכו' ובפחות מי' אין החרם חל וראיי' מבני יעקב.

סימן קט

בריש ערכין הכל חייבין בזימון כהנים לויים וישראלי' ופריך פשיטא לא צריכ' דכהנים אכלי תרומה וקדשי' וזר אכל חולין מהו דתימא כיון דזר לא מצי אכיל לה לתרומה לא מצי לאצטרופי קמ"ל כיון דכהן מצי אכיל חולין שפיר דמי משמע דג' בני אדם שמודרי' הנאה זה מזה אין מזמנים.

וראיה מדאמרינן סופר מברך ובור יוצא ומיהו יש לדחות דמיירי שהבור מבין בלשון הקדש אך אינו יודע לברך ועוד מביאין ראיה מההיא דאמרינן הלועז ששמע אשורי' יצא וגם זה יש לדחו' דשאני מגיל' שאינה כי אם משום פרסומי ניסא וטוב שיברכו הנשים: וכן נמי אם נטלו ידיהם למים אחרונים שוב אינו מצטרף עמהם הבא אחרי כן.

והני מילי כשאין לו פת לאכול במקום שנזכר אבל יש לו פת לאכול במקום שנזכר אוכל שם מעט ומברך שם רק שלא יהא רעב מחמת אכילה ראשונה וההיא דרבה בר בר חנה דברכות שחזר למקומו הראשון צריך לומר שלא היה לו פת לאכול במקום שנזכר.

ורי"ף חולק על שנים וכן רבותינו מאיי"ברא ונהגו העולם להצטרף (ש"ע שנים שאכלו ובא ג' אם יכולי' להזקיקו שיאכל כזית פת מוטב ואם אינו רוצה לא יתנו לו לשתות ולא מאכל אח' ואם אירע יזמנו עמו) וששה דגן וד' ירק אין מצטרפין דבעינן רובא דמינכר ודוקא להצטרף אבל להוציא עד שיאכל כזית דגן ואע"ג דכזית שיעור דרבנן ואמרינן בפרק מי שמתו דלא אתי קטן דמחייב דרבנן ומפיק הני דאכול כדי שביעה דלא אתי דרבנן ומפיק לדאוריית' פרש"י ז"ל דהתם קטן שלא הגיע לחינוך דאפילו מדרבנן לא מתחייב דחיובא עליה דאבובי רמיא ולאו אדידיה ור"י תירץ דהיינו טעמא כי אכול כזית דגן מוציא הנך דאכלו כדי שביעה דאפילו לא אכל כלל היה יכול להוציא כדאמרינן פרק ראוהו ב"ד דברכת הלחם דמצה וקדוש היום אע"פ שיצא מוצי' אם כן ברכת המזון נמי מוציא אף כי לא אכל כלל והא דבעינן אכילה בכזית משום דבעי למימר שאכלנו והא דאמרינן בירושל' ואכלת ושבעת מי שאכל יברך. אסמכתא בעלמא הוא.

נשבר דקאמר נראה אפילו מחזיק רביעית. הדחה נראה בתוספ' דסגי בקינוח יפה בלא הדחה וצריך למברך לענות אמן אחר ירושלים ובלחישה לדידן דליכא פועלים.

סימן קיג

ואין ש"צ אומר אלהינו אלא המקרא אותה אומר מיד כהנים אחר שסיים ולך נאה להודות כך פי' ד"ת ואמנם פר"י בתוספ' דברכות דדוקא לדידהו שלא היו אומרים כלל אלהינו ואלהי אבתינו ברכנו בברכה אבל עכשיו שהחזן רגיל לאומרו בכל התפילו' בציבור בשחרית ובמוסף הלכך גם כשהכהנים עומדים לדוכן נכון לאומר' עד כהנים. וגם מהאי טעמא יוכל החזן להקרות לכהנים יברכך וכו' ולא הוי הפסק' מהאי טעמא וגם כך נהגו ברוב מקומות.

סימן קלג

ונראה דאם סעד סעוד' שמחה כגון סעודת יום טוב או סעודת נישואין א' ופורי' אף על פי שלא שתה אלא בסעודה אין לו להורות כדאמרינן רב לא אורי מיומא טבא לחבריה פי' אחר אכילה של יום ראשון לצורך מחר משום שכרות:

סימן קלה

מפרנסים עניי גוים עם עניי ישראל וגם לקט שכחה ופיאה (הניזקין ס"א).
ואם נתכוון בשבחו של הקב"ה שבר' בריה נאה להודו' לו בזה מותר:
ומיהו אם הוא שכינו או מכירו מותר מפני שהוא כמוכר לו כדאיתא בירושלמי ובכלל זה נמי שלא יתן להם אנייה בקרקע שלא ימכור להם קרקע בארץ ישראל ואסור לספר בשבחן ואסור לשאול להם שלום ודוקא שלום שהוא שמו של הקב"ה או ברכה בלשון שם. אבל ברכה אחרת אין קפידא.

סימן קמד

אחר קידוש מיד שאר ירקות בחרוסת או בחומץ. והעיקר בחומץ או במורייס ולח בחרוסת: שהרי החרוסת לא הוזכר במכנה בטבול ראשון.
דוקא לדידהו שהיה להם שולחנות קטנים. אבל לדידן שיש לנו שולחנות גדולות אין צריך לעקור השלחן אך צריך לעקור הקער'. ובקער' צריך שיהיו בה המצות של מצוה והמרור והירקות ושני תבשילין כיון שעקירת' במקים עקירת שולחן שלהם ולאפוקי מאותם שנותנים המצות של מצוה חוץ לקער' ע"ג שולחן וטעות הוא בידם דהאיך תחשב הקערה במקום השולחן אם אין המצות בתוכה ותהא הקערה נתונה לפני מי שאומר ההגדה וכשמתחיל הא לחמא עניא עוקר אותה מלפניו (ש"ע ויאמר הא לחמא עד מה

נשתנ' ואז יעקור הקער') ונותנ' בסוף השולחן וכשמתחיל עבדי' היינו מחזיר אותה לפניו וכשעוקר אותה אין צריך להסיר ממנה השני תבשילין דהא דאמרי' בשר אין מגביהן מפני שנרא' כאוכ' קדשים בחוץ זהו דוקא כשאומר בהגדה פסח שהיו אבותינו אוכלי' אך אעקירת הקער' שהכל נתון שם אין לחוש אף כי אין צריך להגביה הקערה כי אם לעקרה ממקו' למקום ועקירת השולחן הוי הכירא לפי שנראה שאכלו כבר כשעוקרין השולחן ומסלקים אותו מלפני המסובין ושייך לשאול למה עושין כי עדיין לא אכלו הכי משמע פרק ערבי פסחים ולכך אין להחזירו עד שיאמר מה נשתנה וטובא הכירא עבדין מאכילת ירקות קודם הסעודה שהוא מטבול ראשון: וכן ממזיגת כוס שני קודם הסעודה ומעקירת השולחן ולדידן עקירת הקערה.

הא' מוזג משום קדוש. ושני לאחר שטובל בירקות ובצע המצה שנייה.

רגילין לעשות ב' תבשילין אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה שהיו מביאין בי"ד חגיגה עם הפסח וכשחל י"ד להיות בשבת יש שאינם רוצים לעשות כ"א תבשיל א' לפי שחגיגה שבי"ד לא היתה באה בשבת כדאיתא בפסח שני אמנם מורי הרב רבי יחיאל אומר כי אין לחוש לזה כיון שאינו כי אם זכר ואותם המדקדקי' בזה נראה שעושים אותו כמו קדשים ממש ונכון לעשות ב' תבשילין בכל ענין גם כשחל י"ד להיות בשבת:

נראה לרשב"א דודאי במצה כיון דמעיקרא הוי דאורייתא ועיק' הגאולה הוא דאם אכל' בלא הסב' שצריך לחזור ולאכול ממנה בהסיבה אבל ביין שאינו אלא דרבנן מספקא לן. וכל הפחות בין שלישי לרביעי שאסור לשתות נראה דאינו חוזר אבל קודם הסעודה צריך לחזו' ולשתות בהסבה (ש"ע ב' כוסות ראשונות יחזור וישתה בהסבה בלא ברכה וכן במצה).

ואפי' ברבו שאינו מובהק מדלא פליג תלמוד' לחייב תלמיד רק בשוליא דנגרי דהיינו תלמיד של מלאכ' אבל תלמיד של הלכה לא.

ולענין לשתות מים אחר כל הסדר יש רוצי' לאסור משום הפגת טעם מצה של אפיקומן שהוא במקום הפסח ותנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן ומיהו אומר ר"י דלא שייך הפגת טעם גבי שתייה ואפילו יין מדקאמר בירושלמי טעמא דבין שלישי לרביעי לא ישתה משום שמא ישתכר ולא קאמ' משום הפגי טעם וגם תלמוד דפרי' מאי אפיקימן. לא מפרש כ"א מידי דאכילה כגון גוזליא וקליות ואגוזים. ואפילו רב אלפס לא אסר כ"א שתיית יין משום דמחזי כמוסיף על ארבעה כוסות אבל מים לא אסר. וגדולי איבר"א היו מחמירין ליזהר גם ממים ופוק חזי מה עמא דבר. (ש"ע אין רשאי לשתות יין אלא מים וכל משקין דינם כיין).

פי' לעשותו עב כמו טיט. ובירושלמי קאמר אית דעבדי ליה רכה זכר לדם ואומר מורי רבי יחיאל דהא והא איתא דבתחילה בשעת עשייתו עושה אותה עב ואחר כך בשעת טבול מקלשין אותו ביין ועושין אותו רך.
וצריך לשקועי. וטבול ראשון בחומץ. ורז"ל מטבילין גם בכריכת מצה ומרור בחרוסת (ש"ע דאין לטבול)

סימן קמה

ולא לענין הספירה כדמוכח במנחות. וגם מתוך הפשט יש להוכיח דנ' יום לא קאי אתספרו דהרי יש טפחא בתספרו אלא קאי אירישא דקרא דכתיב עד ממחר' השבת השביעית כלומר שהוא יום נ' וכי היכי דהספירה לא קאי אממחרת השבת הז' דהא כתיב עד ממחרת דמשמע עד ולא עד בכלל כדכתיב לעיל שבע שבתות תמימות תהיינה. הכי נמי לא קיימי ספירה איום חמשים והוי כאילו היה כתוב עד ממחרת השבת שהוא חמשים יום תספרו וכי תימא למה הוצרך הפסוק לכתוב חמשים יום כלל כיון דלא קאי אספירה וכי צריך להודיענו כי ממחרת השב' השביעי הוא יום חמשים. י"ל דהוצרך לכותבו כדי לסמוך עליו והקרבתם וגו'. ולהכי נמי כתב חמשים יום אחר תספרו כדי לסמכו לוהקרבתם אכן ק"ק. למה כתיב ממחרת:
הרמב"ם ז"ל אמר שכל מצוה שנאמר בה לכם צריך שתהיה בעמידה ואב לכולם ספירת העומר שנאמר בה וספרתם לכם פי' וכתיב מהחל חרמש בקמה דמשמע כי היכי דקאי קמה א"נ בקומה וסי' עמצ"ל עומ"ר מילה שנאמר המול לכם כל זכר ציצית דכתי' והי' לכם לולב דכתי' ולקחתם לכם (ולכך נוהגין לעמוד בהבדלה דכתיב והבדלתם לכם מצאת"י):

סימן קמו

ובמס' תענית איתא בגולה כ"א יום יחיד גומר בהן את הלל ח' ימים חנוכה וט' ימים של סוכות וב' י"ט הראשונים של פסח ושני ימים טובים של עצרת (וסימן בבט"ח) ופי' ר"ת דאפילו צבור קרויים יחיד כיון שכל ישראל אינו יחד אבל בשאר הימים כגון בחולו של פסח ובר"ח מדלגים משום ר"ת אמרו שאין לברך בר"ח קודם קריאת ההלל. והביא ראיה מפ"ב דתענית רב איקלע לבבל בריש ירחא חזי דהוו קרי הלילא סבר לאפסוקינהו כיון דחזא דהוו מדלגי אמר ש"מ מנהג אבותם הוא וכיון שהוא מנהג אין לברך כדאיתא פרק לולב וערבה שקל חביט חביט ולא בריך אמר ש"מ מנהג נביאים הוא. אבל ר"י אומר דאין

זה ראיה שהרי יום שני של י"ט מקדשין על השולחן אע"פ שהוא מנהג כדשלחו מתם הזהרו בי"ט שני וכו'. ולפי זה יש לברך קודם קריאת ההלל. ומה שנהגו לומר פעמים לקרות ופעמים לגמור זהו בשביל עמי הארץ שידעו מתי יגמורו ומתי ידלגו. אמנם הר"מ ז"ל מרוטנבורק אמר שיש בספר הדיינין במקום שיש מנין אם יש יחידי' שאינם יכולי' לבא אל בית הכנסת או שלא היו בבית הכנסת בעת קריאת ההלל דכיון דפירשו מן הצבור כיחידים דמו. ויחיד אין לו לברך כלל (ש"ע סי' תכ"ב וי"א דגם יחיד מברך וכן נוהגין ומ"מ יזהר אדם לקרות בצבור כדי לברך עליו עם הצבור ונוהגין כשיחיד קורא אומר לשנים שיאמרו עמו הודו דאז הוי כרבים) וכן עשה הר"מ ז"ל מרוטנבורק כשהיה בבית הסוהר.

סימן קמח

פירוש משולשין. שיהא מתחלת היריעה עד תפירה ראשונה כמו מתפירה ראשונה עד שנייה וכן משנייה לשלישית כמו משלישי' עד סוף היריעה. כי ההיא משולשין דמכות גבי ערי מקלט. מתחילת היריעה פירוש בלא תפירה דצריך שיור תפר בתחלת היריעה כמו בס"ת:

וכן נוהגי' גדולי' לעשות משתה ושמחה בי"ד של אדר ראשון. אמנם בט"ו צ"ע שהרי גם באדר השני אין ט"ו נוהג כי אם מטעם לאסור של זה בזה. וגם בתלמודא קאמר אין בין י"ד שבאדר ראשון וכו' וט"ו לא הזכיר. מיהו שמא נקט אותו שהוא עיקר וה"ה ט"ו וגם העולם לא נהגו לעשות משתה כי אם בי"ד של אדר הראשון לבד:

סימן קנא

בין ברכה שלפניו אפי' לא יהיו בו כי אם שנים בין ברכה שלאחריו. אם יהיה ג' ובפת כדמוכח בברכות בתוספות:

לפיכך בפת אחד מברך לכולם אפי' בלא הסיבה רק שיהו יושבים ולא מהלכים כדפי' לעיל אבל שאר דברים כל אחד מברך לעצמו (בש"ע סי' ריי"ג משוה יין לפת) ומיהו בליל פורים ובליל שלפני מילה שרגילין לקבוע עצמן על היין ועל הפירות יש להסתפק אם אחד מברך לכולן בברכה שלפניו דלענין ברכה שלאחריו פשיטא דאינו מוציא דהא קי"ל דאין מזמנין בפירות:

פת הנעשה מחמשת מינים:

עוד אומר מורי תנן במסכת חלה כל שתחלתו עיסה וסופו סופגנין תחלתו סופגנין וסופו עיסה חייב בחלה תחלתו וסופו סופגנין פטור מן החלה ופירש ר"ת תחלתו היינו לישה סופו היינו אפייה תחלתו עיסה פי' שבלילתן עבה. וסופו סופגנין שאפאן בחמה או במחבת חייב. וה"ה לענין המוציא כדמוכח בתוס' דברכו' ומההיא דנטל לאכלן גבי מנחות. הלכך פרטור"ס ורישולי"ש חייבות בחלה אם יש בו שיעור חלה. ובברכת המוציא ובנ"י אע"ג דסופו סופגנין במשקה מ"מ הרי תחלתו עיסה ומיהו ורימבז"יש אע"ג דתחלתה עיסה אין מברכין עליהם המוציא משום דליכ' עליהם תוריתא דנהמא אחר בישולן אך בחלה חייבין לפי שחיוב חל עליהם בעודם עיסה מיהו אומר רבינו יחיאל כי היה מסופק בדבר לענין חלה לפי שאין רגילות לבשלן כשיעור חלה יחד אע"ג דבשעת לישה היה בו שעור דשמא יש לדמותו לעושה עיסה כדי לחלקה בצק דפטורה מן החלה והיה אומר להפריש חלה ממנו בלא ברכה. הרי פירשתי דין תחלתו עיסה וסופה סופגנין. וכל שתחלתו סופגנין וסופו עיסה תחלתו היינו הלישה שבלילתו רכה וסופו עיסה היינו האפייה שאפאו בתנור או בכירה שקורין פאוויד' או במחבת לדברי ר' יוחנן בלא משקה חייב בחלה וה"ה בברכת המוציא ובנ"י. הלכך הני רוט"נש שבלילתן רכה בקערה ואופין אותן בכירה חייבין בברכת המוציא ובנט"י וכן בחלה אם יש בהם כשיעור. וכן אותן גפרי"ש שאע"פ שבלילתן רכה בקערה. כיון שאופין אותה באלפס שעושין אותה בברזל חייבין בחלה כר' יוחנן דאמר מעשה אלפס חייבין. ואע"ג דסכין אותן בשמן משהו בעלמא הוא כדי שלא תשרף העיסה. וחשיב שפיר מעשה אלפס בלא משקה. וכ"ש הני שעושין כעין סולמות מלחם שקורין אובלי"ש חייבין. שהרי בין תחלתן בין סופן עיסה בלא משקה ומיהו הני ני"לוש אע"ג דסופן עיסה באלפס. מ"מ פטורות מהחלה ומברכת המוציא ומנט"י. משום דבלילתן רכה יותר מדאי והוי כמו גובלא בעלמא דקאמ' תלמוד' דפטור. ומיהו אי קבע סעודתייהו עלייהו כגון בליל פורים ובליל ברית מילה אין לאוכלן בלא ברכת המוציא. כדאמרינן גבי לחמניות דהיינו נילו"ש לפי' התוס'. מ"מ נכון לברך ברכת המוציא על לחם גמור כדי לפטור הנילו"ש בליל פורים ובליל ברית מילה הנה פירשנו דין תחלתו סופגנין וסופו עיסה. ותחלתו וסופו סופגנין כגון ביניי"ש פטורים שבלילתן רכה ומטגנין בשמן. הנה פי' לפי פירוש ר"ת שפיר' בתו' ערבי פסחים. אך רבינו שמשון פי' על פי הירושלמי במס' חלה דהא דתנן תחלתו עיסה וסופו סופגנין דחייב היינו דוקא כי נמלך אחר הלישה לאפותו סופגנין. אבל היכא דמשעת הלישה היה דעתו לאפותו סופגנין תחלתו וסופו סופגנין קרינן ביה ופטור. וכן פירוש בפנים. ולפי דבריו הני פרט"ש ורישול"ש פטורות וההיא דנטלן לאוכלן דמנחות

דקאמר דמברך עליהם ברכת המוציא. דחי לה ומוקי לה במאפה תנור דוקא. ודוחק. דמשמע דאכולהו מנחות קאי. דומיא דשהחיינו דקאמר התם. ומורי רבי יחיאל היה נוהג כפי' ר"ת. וכל הני דפרישית דפטירי מברכת המוציא מ"מ מברך לפניהם במ"מ. ולאחריהם ברכה אחת מעין שלש על המחיה ועל הכלכלה:

מיהו לפי' ר"ת מיירי דוקא בבלילתו רכה כדפי' לעיל ושמא הא דמספקא ליה בפנים היינו מחמת השני פי' דר"ת ור"ש וירא השם יצא ידי שניהם שלא לאכלן כ"א באמצע סעודה ולא לברך עליהם ברכת המוציא:

וכן לענין ברכת היין והא דאמרינן אין המסובין רשאין לטעום עד שיטעום הבוצע היינו ליקח מאותו פת עצמו שבצע ממנו בעל הבית. מפי מורי הרב ר' שמואל יצ"ו:

אומר הר"מ ז"ל זהו דוקא במקום שאין הפת מלוח כמו בצרפת אבל במקום שהפת מלוח אין צריך לא מלח ולא לפתן לפניהם כדאמר רבא לית דין צריך בשש וכן פר"ת:

כדאמרי' לקבעיה קמא קא הדר בערבי פסחים פי' לפי מש"כ בפנים שהוא צריך לחזור למקום קבועו הראשון לברך בהמ"ז אחר שאכל במקום שני מיהו לעיל פי' בפנים דאדם שאוכל כשהוא מהלך יושב ומברך ופוק חזי מה עמא דבר במהלכין בדרך שהולכין ואוכלין דרך הילוכן פרסה או יותר ויושבין ומברכין במקום סיום אכילתן ואינם חוזרי' למקום שאכלו בראשונה וכן פסק בסמ"ג ולפי המנהג היה נראה שמברך במקום שאכל באחרונה וההיא דאמר לקבעיה קמא קא הדר אינו ר"ל שיצטרך אחר גמר אכילתו לחזור למקום הראשון כדי לברך אלא בא ליתן טעם אהא דקאמר דשינוי מקום א"צ לברך לפניו בדברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן דהיינו פת דלא הוי שינוי מקו' היסח הדעת ועל זה מסיק מאי טעמא דלא הוי שנוי מקום היסח הדעת בדברים הטעונין ברכה לאחריהן במקומן משום דלקבעיה קמא קא הדר כלומ' הוא חוזר וגומר כאן במקום שני קביעת סעודתו שהתחיל במקום הראשון וכן פי' רשב"ם כיון שהיה צריך לחזור למקומו הראשון כדי לברך אם לא היה חוזר ואוכל בכאן לא אסח דעתיה מאכילה ראשונה בשנוי מקום ואפי' אם נפרש לקבעיה קמא הדר שצריך לחזור למקומו הראשון כדי לברך היינו אם לא היה חוזר ואוכל במקומו השני דכיון שאם לא היה חוזר ואוכל במקום השני היה צריך לחזור למקומו הראשון כדי לברך אחריו בדברי' הטעוני' וכו' א"כ לא אסח דעתיה מאכילה הראשונה בשינוי מקום לכך א"צ לברך לפניו בשנוי מקום בדברי' הטעונים כו' אבל בדברים שאינם טעוני' ברכה לאחריהם במקומן כשהלך למקום שני אסח דעתיה מאכילה ראשונה משום שנוי מקום כיון שיכול לברך במקום שני בשביל אכילה ראשונה אפי' לא אכל כלל במקום שני וכן משמע מתוך פי' רשב"ם גבי דברים

שאינם טעונין כו' ושמא אפילו בפנים לא אמר אלא כשאוכל בקביעות במקום ראשון אבל בהולכי דרכים מודה וכמדומה שראיתי בתוס' שיטת רבי יחיאל שנסתפק אם מברך פעמים במקום שני ובמקום ראשון ומיהו בפי' רשב"ם בפ' ערבי פסחים משמע דאינו מברך כ"א ברכה אחת על שתיהן ובמקום שני וכדפרשינן. וז"ל גבי דברים הטעונים כו' הואיל ולא בירך אחריהם ועמד לילך למקום אחר לסעוד על דעת קביעות ראשונה הלך וצריך לברך אחריהם ברכה אחת על שתיהם ולפניהם נמי א"צ לחזור ולברך עכ"ל רשב"ם משמע לכאורה דהא דצריך לברך אחריהם ברכה אחת על שתיהם במקום שני קאמר מדלא פירש וצריך לחזור למקום הראשון ולברך אחריהם ועוד דומיא דלפניהם נמי אין צריך לחזור ולברך שהזכיר רשב"ם דההי' ודאי אמקום שני קאי ולפיכך בכל שנוי מקום מברך לאחריהם במקום שני שגמ' סעודתו שם בין שנוי מקום דהולכי דרכים בין שנוי מקום דסעודה קבועה אפילו מבית לבית וכן נראה עיקר (כ"כ בש"ע וכתב י"א שכל ז' המינים טעונין ברכה לאחריהן במקומן וי"א דחמשת מיני דגן) וההיא דברכות דמשמע דרבה בר בר חנה חזר למקומו הראשון לברך צ"ל שלא היה בידו פת לאכול במקום שני:

ואפי' בדברים שאין טעונין ברכה לאחריהם במקומן דאילו בדברים הטעוני' ברכה לאחריהם במקומן אפי' לא הניחו מקצת החברים נמי בשינוי מקום אין צריך לברך לפניהם בדברי' הטעונין. ומה שהזכיר ברכה למפרע לאו דוקא בשביל שהניחו מקצת החביר'. דהא היסח הדעת אינו גורם חיוב ברכה למפרע דהיינו ברכה דלאחריו כ"א ברכה בתחלה כדפי' בתוס' גבי הב לן ונבריך. והא דקתני בברייתא דאי לא הניחו מקצת החברים דטעונין ברכה למפרע (פי' כשהן יוצאין) עצה טובה קמל"ן דשמא ישתהא קודם החזרה עד שיהא רעב מחמת אותה אכילה ותו לא מצי מברך בהמ"ז בתו' דע"פ פי' באורך:

אע"ג דאמרינן דוקא בשבתות וי"ט ולא בימי החול. והבדלה בימי החול הוא מ"מ פטר בתוך המזון. דהא דממעטינן ימי החול היינו לענין לפטור יין שלאחר המזון פי' לאחר שמשכו ידיהם מן הפת שהיו רגילין בימיהם להרבות שתיית יין לאחר שמשכו ידיהם מן הפת ולא היו רגילים בזה כ"א דוקא בשבתות וי"ט ולא בחול ולכך קאמר דוקא בשבתות וי"ט אבל בימי החול יין שלפני המזון אינו פוטר שלאחר המזון שזהו לאחר שמשכו ידיהם מהפת. אבל לענין יין שבתוך המזון דכל אדם שיש לו יין שותהו בתוך המזון הלכך אפי' בחול נמי יין שלפני המזון כגון הבדלה פוטר יין שבתוך המזון. וא"ת והלא מבעי' לן אם יין שבתוך המזון פוטר יין שלאחר המזון משום דזה לשתות וזה לשרות

המאכל. ולא אפשיטא וא"כ האיך יפטור יין שלפני המזון יין שבתוך המזון כיון שזה לשתות וזה לשרות המאכל וי"ל דלאו מלתא היא דודאי היין דלשתות חשוב יותר מיין דלשרות לכך מיבעי ליה דשמא יין דבתוך המזון לשרות אינו פוטר היין שלאחר המזון דלשתות דחשיב טפי אבל ודאי יין שלפני המזון דהוי לשתות וחשיב טפי יפטור היין דבתוך המזון דלשרות דאינו חשוב כל כך לכך פר"י דיין של קדוש והבדלה פוטר יין שבתוך המזון עכ"ל. וקשיא לי טובא אמאי נקט של קדוש או של הבדלה אפילו אחר נמי: ואפשר שלפני המזון אין דרך לשתות יין כי אם אחר המזון אי לאו קדוש והבדלה: לענין הטוב והמטיב פי' בפנים דאחד מברך לכולם גם בתוך המזון. ורבים נוהגים כן ונותנים טעם לדבריהם דכיון דלענין הטוב והמטיב בעינא דאיכא אחרינא בהדיה כדאמרינן הטוב לדידי' והמטיב לאחריני. א"כ אם היה כל א' וא' מברך לעצמו הוי כאילו כל א' יחיד לעצמו דלא שייך לברך הטוב והמטיב. ומיהו אומר מורי ר' יחיאל דכיון דבתוך הסעודה הוא ואין בית הבליעה פנוי א"כ לברכת הטוב והמטיב נמי כל א' יברך לעצמו מידי דהוה אברכת בורא פרי הגפן וכ"ת א"כ היכי שייך הכא והמטיב לאחריני. י"ל כיון ששניהם נהנים מאותו דבר שייך ביה המטיב לאחריני אע"ג דכל אחד מברך לעצמו וראיה מההוא דא"ל ילדה אשתך זכר מברך הטוב והמטיב הטוב לדידיה והמטיב לאחריני לאשתו ומי לא עסקינן שעומד רחוק מאשתו שאין אשתו נפטרת בברכה שמברך הבעל לפי שאינה שומעתו ואם כן גם היא צריכה לברך לעצמה הטוב והמטיב. אלא שמע מינה דכיון ששניהם נהנין מדבר אחד מברך הטוב והמטיב אע"ג דכל אחד מברך לעצמו:

ודוקא מים אבל יין וכיוצא בהן שיש הנאה בשתייתן גם בלא צמא אפילו שלא לצמאו מברך עליהם ברכ' הקבועה בהן. כדמוכח בברכות גבי החושש בגרונו:

ובשמן זית אם אוכלו דרך אניגרון מברך עליו בפה"ע כדאיתא בברכות:

פי' זמית שלמוויר"א דהיינו מים ומלח. ורבותי מפרשים שהיא שם מרק בלשון ערבי:

וי"א בזנגב"ל לח (ש"ע וה"ה אם מרקח אותו יבש) בפה"א וכן פוסק בהג"ה אגוז מושקד"א בפה"ע:

וכן ערמונים ואלונים קטנים וחבושים שאין אוכלין אותם כי אם מבושלים. חיין שהכל. ומבושלים בפה"ע. אבל גדולי' שדרך לאכלן חיין שטובות הן א"כ עיקר אכילתן גם חיין מברכין עליהם בפה"ע גם כשהן חיין וקשטנייי"ס לימברדא"ש שהם חשובות מברכין עליה' ב"פ העץ גם כשהן חיות:

ומורי כתב דקטניות ולפתות הוי בכלל דברי' שדרכן לאכלן חיין ומבושלים:

וברכת בפה"ע קודם לבפה"א כדפרישית והברכה שלאחריהם אם הם שוות מברך לבסוף ברכה אחת על שניהם כגון פרי העץ ופירות הארץ שאינן משבעת המינין שאינם שוים בברכה שלפניהם אבל הם שוים בברכה שלאחריהם:

משמע הא אם יש שם משבעת המינים מקדימו לאחר אע"ג דאינו חביב:

מיהו לעיל פירש דכשאין ברכותיהם שוות. המבורר קודם כגון פרי העץ לפרי האדמה. משמע אפילו אינו חביב:

ואפילו הוא מאוחר בפסוק כגון חמרים דהיינו דבש קודם לענבים כדאמר תלמודא שזה שני לארץ וענבים שלישי לארץ. אבל שעורים במעשה קדרה קודמי' לתמרים דזה וזה שני לארץ. הלכך המוקדם בפסוק קודם וכן חטים מעשה קדרה קודמים לזיתים. ומברך על מעשה קדירה דחטים ושעורים במ"מ ואוכל מעט. וחוזר ומברך על הזיתים ועל התמרים בפה"ע. ולענין ברכה שלאחריה שחלוקים בברכותיהם רק שתיהם מעין ג'. אומר ר"י שהוא כוללו בברכה אחת ואומר בא"י אלהינו מלך העולם על המחיה ועל הכלכלה ועל העץ כדלקמן. וכן אם שותה יין עמהם. בברכה אמת כוללן לאחריהם ואומר על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ ויקדים ברכת פרי הגפן לפרי העץ אפילו בתמרים וזיתים בין בברכה שלאחריה שכולל כדפירש שמזכירין על הגפן קודם פרי העץ בין בברכה שלפניהם שמברך על היין תחלה לתמרים. דאע"ג דאמרינן דתמרים קודמין לענבים משום דזה שני לארץ כו'. היינו משום דברכת שניהם בפה"ע. אבל גבי יין שהברכה מבוררת שמזכיר הגפן ממש דלכך קדים לתמרי' ומיהו מעשה קדירה דחטים ושעורים קודמין לדיין. לפי שגם בהם ברכה מבוררת במ"מ. והרי הם מוקדמין בפסוק. אם אכל ב' מינים והאחד ממין הז' וברכותיהן שוות לפניהם ולא לאחריהם. כגון תפוחים ותאנים. שלפני שניה' מברך בפה"ע. לאחריה' חלוקי' שזה ברכ' לאחריו מעין ג' וזה בורא נפשות: כן יעשה. לפניהם מברך על מין ג' ויפטור את חבירו. ולאחריהם נמי היה נראה שיפטור את חבירו בברכה אחת מעין ג' שהרי בכלל תנובת השדה הם וכן אם אכלם עם יין. אבל אם אכלם עם מעשה קדירה שאינו אומר על תנובת השדה וכן אם שתה מים עם יין צ"ע אם צריך בורא נפשות לבדה. ואח"כ ברכה אחת מעין ג' (ש"ע סי' קע"ד יין פוטר כל מיני משקין אפי' מברכה ראשונה):

וכשהן חיין מסתפק ר"ת מברכה שלאחריהם אם מברכין ברכה מעין ג'. או בורא נפשות. ועל כן אין לאכלן חיין כ"א בתוך הסעודה. כך פי' בתוספות ר"י:

וי"א דמברכים עליו שהכל (ש"ט פסק כבפנים) דשמא דובשא עיקר גם האגוז נשתני' מכמות שהיה:

ומיהו בתוך המזון יכול לאכלן דבהמ"ז פוטר את הכל כדפי' בהג"ה לעיל:
ובירושלמי מסיק דמסיים בא"י חי העולמים (ש"ע מסיים ברוך חי העולמים). וכן האוכל אותן מבושלים:
גם גבי יין אע"ג דמזכירין גפן בתחלת הברכה וכן בברכה שלפניו משום חשיבות היין היינו משום דגבי שאר פירות האילן וז' המינים מזכירין עץ אבל גבי חתימת הברכה לגבי שאר פירות האילן דשבעת המינין אין חותמין עפה"ע כ"א על הפירות לענין יין נמי ל"ש. ולאפוקי מאותן החותמים גבי יין על הגפן עפה"ג:
כתב הר"ם דעל ריח קנה וקנמון וכיוצא בהן מברך עצי בשמים והרא"ש כתב ברוך שנתן ריח טוב בפירות כיון שעיקרו לאכיל' הוי כאתרוג (ש"ע צימרונד מושקט נוס נעגליך שנתן ריח טוב בפירות):
ואז מברך שהחיינו והטוב והמטיב כדפירש אבל במנעלים ואנפילאות נראה דלא וכיוצא בהן כגון קאפרו"ן וחלוק ומכנסים. וכתב הרא"ש בענין זה יראה לי שהכל לפי מה שהוא אדם יש עני ששמח בחלוק (ש"ע דאפי' עני אינו מברך על חלוק ומנעלי' וכדומה) יותר מעשיר בכלים חשובים. ובירוש' לא סוף דברים חדשים אלא אפי' שחקים כאילו הם חדשים וכתוב ר"י דדוקא שחקים דהן חשובים פורתא כעין חדשים:
וכן משמע קצת בעירובין דקאמר רב יהודה אנא אקרא חדתא בריכי שהחיינו פירש אראיית' מיהו התם משמע דרשות ולא חובה ובפנים משמע דחובה דומיא דעל אכילתן:
ועל האור שבאויר שיראו כאילו הם ככבים נופלים ורצים ממקום למקום או כמו ככבים שיש להם זנב והיינו כוכבא דשביט דכתיב דרך כוכב מיעקב וקם שבט וכן בערך כוכב בשם רבינו האי:
ופי' בטרודין שאין שם הפסק פי' שלא זרחה שמש בנתים ובלילה שלא נתפזרו העבים:
לאו בכל הנהרות איירי אלא בד' דקרא:
וכן פותח בכולן בברוך ושם ומלכות כאשר כתב רבינו המחבר:
עד שתתמלא פגימתה ולא י"ו בכלל:
ת"ר הרואה תמה בתקופתה ולבנה בגבורת' וככבי' במסילותן ומזלות כסדרן אומר וכו'.
וכ"פ בערוך וכתב עוד פי' אחר חמה בתקופתה ככבים ומזלות כסדרן בימות הגשמים שהיו ג' ימים מעוננים ולא נראים חמה וכוכבי' באותו העת שיתראו צריך לברך וזולתי זו העת לא
כגון ברכות הפירות וברכת המצות והשאר חותמות ואין פותחות כגון ברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונה שבק"ש:

מהאי טעמא היה רוצה רשב"א לומר דהאב מברך להכניסו בבריתו של אברהם אבינו קודם שימול המוהל ומיהו בפרק ר"א דמילה בסידור הברכות משמע בהדיא דמברך אותה אחר המילה וכן נהגו ואף על גב דמברכין בעלמא עובר לעשייתן שאני הכא שהמברך דהיינו אבי הבן אינו עושה המצוה מידי דהוי אברכת אירוסין שמברכין אותה אחר הקדושין (ש"ע אה"ע סי' ל"ד אחר שיגמור הברכה יקדש) ואפילו היכא דאבי הבן הוא המוהל לא פלוג רבנן כיון דרוב פעמים אחר מוהל ועוד האריכו בטעם בתוס' דפסחים פ"ק:

פי' ר"ת טבילה דגר אבל שאר טבילות מברכין קודם מ"מ הנשים המברכות אחר טבילה אין מוחין בידם (ש"ע י"ד סי' ר' כן נוהגין שלאחר הטביל' בעודה עומדת במים מכסית עצמה בחלוקה ומברכת) כיון דאיכא שום טבילה דמברכין לאחריה מידי דהוה אנט"י דמברכין אחר הנטילה אפילו היכא שהוא נקי לברך קודם כגון לסעודה משום דאיכא ידים דבית הכסא דאינו יכול לברך עד לאחר נטילה לא פלוג רבנן:

סימן קנב

ופרט לבתי כנסיות ובתי מדרשות שאין עשוי' לדירה

סימן קנג

ומיהו אין כולו כשר להניח כ"א חצי הזרוע של צד הקוו"א כדאיתא בשימושא רבה פלג זרוע ולא יהא דבר חוצץ ביניה' ובין הבשר כך משמע בזבחי' ד' יט:

כדאמר במסכת סופרים תולין בספרים ואין תולין בתפילין ומזוזות:

וכן מ"ם פתוחה שנגע העוקץ השמאלי עד שתהיה סתומה לא יתקן אח"כ דכל זה וכיוצא בזה חשוב תיקון והוי שלא כסדרן:

מיהו גם בזה קורא בספר ר"ב חק תוכות:

וצריך שיכתוב הד' פרשיות של יד בחתיכ' קלף אחד ובשל ראש צריך כל פרשה ופרשה בקלף א' לבדו:

ובש"ר שהם בד' קלפים שמעתי קבלה מפי מורי ר' יחיאל דאין לחוש בסדר כתיבתן ומיהו גם שם נהגו הסופרים להקפיד:

ומיהו מדקאמר במנחות פ' התכלת מי שיש לו ב' תפילין של ראש טולה עור על אחד מהן כדי לעשותה של יד משמע שהיה סדר כתיבת העמודים הפרשיות דשל יד כמו בש"ר הויות באמצע וכן פי' ר"ב רק שיכתבם כסדרן בתורה ושמא בפנים רוצה לומר דאין

קפידא בדיעבד דההיא דתניא אם החליף הפרשיות פסולה אשל ראש קאי כדמשמע תלמודא דמפרש הך דחזיא אוירא וכו':
ולכך היה אומר מורי רבי יחיאל דאדם שהוא אטר יד ימינו שירגיל עצמו לכתוב גם בימין ואז יניח בשמאל עצמו דעיקר תלוי בכתיבה כדאמרינן מה כתיב' בימין אף קשירה בימין וכשהוא מניח אותן בשמאל הוא קושרן ומהדקן ביד ימינו:
ודוקא שאין לו אבל יש לו מעכבין ועל אותה שיש לו מברך ב' (ש"ע על של ראש ואם אין לו אלא של יד מברך להניח לבד):
בחדשות שלא הונחו מעולם דאי בישנו' ק"ל דתפילין של ראש אין עושין אותן של יד לפי שאין מורידין אותן מקדושתן:
ומיהו נראה דזהו דוקא למ"ד לאו זמן תפילין הוא בלילה אבל למ"ד זמן תפילין הוא כדקיימ' לן השתא אם כן אם השכים לצאת לדרך קודם היום ומניחן מברך עליהם מיד (ש"ע פסק כבפנים) ונראה דאפילו בלא חששא דשמא יאבדו מותר להניחן לכתחיל' קודם היום בהשכים לצאת לדרך דליכא למיחש שמא ישן בהם כיון שהשכים לצאת וכתב רבינו שמשון משאנ"ץ דהכי נמי אמרינן בציצית דיכול להחעטף קודם היום ובזמנן ימשמש בהן ויברך (ש"ע סי' י"ח פסק כן) אע"ג שיש לחלק משום דלילה לאו זמן ציצית מיהו למאי דפרישׁ' דההיא ברייתא כמ"ד לילה לאו זמן תפילין דא ודא אחת היא ולפי מה שפוסקין בתוס' דכסות יום חייב אפי' בלילה לפי זה גם בציצית יוכל לברך קודם היום:

סימן קנד

מהכא משמע דיש קפידא בדין פתוחות וסתומות אפילו כשאין פרשה אחרת כתוב באותו קלף:
כשנשאר שם יהודי אבל כשנשאר שם עכו"ם יטלנו בידו ויצא:
ומיהו אפי' הוא אמת דוקא בפתחים שאינ' כ"א י"ט דהשתא כשמניח המזוזה בשליש העליון כמשפטה מ"מ הויא תוך י' מן הקרקע אבל לדידן שהפתחי' גבוהים וכשמניח' בשליש העליון הוא גבוה י' מן הקרקע ויותר הלכך אין להקפיד כך נמצא בסדור הרב ר' חיים בן הרב ר' משה מאיור"א שסדר ע"פ גדולים:

סימן קנה

וצריך לסופר המעתיק להיות ההעתק לפניו ויקרא בשפתיו כי הדברים שבכתב אסור לכתבה ע"פ וכן לא יכתוב הסופר ע"י מקר' כי צריך הוא שירא' בדפוס ויקרא:

והם ב' דבראשי' י' יודך אחיך ה' הבאי' אחריה' ש' שמר לך ויש עושים ש' שופטים ושוטרים מ' מה טובו ו' ואעידה בם. ולפי פרשות פתוחות וסתומות שסידר הרמב"ם ז"ל א"א לעשות כן וכל ס"ת העשוי כן פסול (ש"ע סי' רע"ג אפי') לכתחילה אין לדקדק לכתוב בי"ה שמ"ו בראש הדפי' והוא דלא כהג"ה ודלא כפנים) שהרי פרשה דיהודה אתה פתוחה ואם כן אי אפשר להיו' יודוך בראש הדף אא"כ שלא היה כתוב בשיטה תחתונה אלא ב' תיבות שהם יהודה אתה שהם ח' אותיות ולא יתכן לעשות כן וכן ש' דשופטים אי אפשר לעשות בראש שיטה שהרי פרשה סתומה היא.

סימן קנו

או שמא לא הוי היסח הדעת מידי דהוה אמדבר תוך הסעודה ואם הוא צריך לברך יש להסתפק אם צריך לכסות אותו דם קודם שישחוט (ש"ע ואם דבר צריך לכסות דם שחיטה ראשונ' ולברך עליו ויברך פעם אחרת על שחיטה שנייה אבל על כיסוי שני לא יברך וי"א דשיח' בין שחיטה לשחיטה לא הוי הפסק) וכן בכל מקום הוא זקוק לחזור ולברך כגון היכא שהביא לו עופות אחר שנגמר שחיטת הראשונים.

וטעמא דלא אקרי עפר אלא עפר דק ונפרד שראוי למנו' כדכתיב אשר אם יוכל איש למנו' את עפר הארץ וכתיב מי מנה וכו' ע"כ מס"ה. המברך אומר אחר המילה אשר קידש ידיד מבטן פי' זה יצחק וי"א את בריתי אקים את יצחק אקי"ם ר"ת אשר קידש ידיד מבטן חק בשארו שם פי' זה יעקב וצאצאיו חתם באות ברית קודש אלו השבטים וכו':

סימן קנז

וכשאין האב בעיר רגילין להעמיד ב"ד של שלשה והגדול שבהם מברך להכניסו ומיהו נהגו העולם שהסנדק מברך להכניסו פי' סנדק הוא בעל ברית ושמא היינו מדום דהוי כמו שליח ב"ד:

וה"ג לטעמיה שפירש בעירובין פ' הדר גבי ההוא דקאמר נימא ליה לגוי ונייתי ליה דמשמע דאפילו דרך רשות הרבים קאמר דאיכא איסור דאורייתא.

סימן קנח

אבל בקטן אין לחוש דלא שייך ערלה בפחות מט' שנים אך כשהוא מטונף מצוא' יש מקפידין אפי' בקטן בן ח' ימים. מיהו אין לחוש דהא אמרינן דאין מרחיקין מצואת קטן עד שיאכל כזית דגן בשם הר' ברוך ואעפ"כ טוב לנקותו קודם הברכה ומורי הר' יחיאל

היה רגיל לכסות את הערוה בשעת ברכה גם בלא שום טנוף אפי' בקטן בן ח' ימים (ש"ע סי' רסה פסק כסברא הראשונה).

סימן קנט

יליד בית נימול לשמונה ומקנת כסף נמול ביום שנקנה (ש"ע ויש ג"כ להפך) אפי' לקחו ביום שנולד.

סימן קס

פרק קמא דמכות ובסיפרא ובה"ג אבל דיו שנטף על גבי הכתב מותר למוחקו שלא היתה כונתו אלא לתקן.
כך פי' בה"ג וצ"ע בה"ג על מה שרגילין לקולפו כשטעה הסופ' לכתבו גם בתוס' דערכין פ' קמא גבי שם דלא קדיש שלא במקומו וכו'.

סימן קסב

פירוש מטבע יש להאריך בזה וע"ש בתוספות.
ומקשה הספר ותיפוק ליה משום צורת אדם פירוש אפילו לבדה אסור ומשני לא נצרכה אלא להשלים שכבר עשוייה צורת אדם ומשלימו ד' ?פנים משאר צורות שמותרות לבדן.

סימן קסג

אפילו להקריב עליה לשמים ולוקה המקימה מלקו'.

סימן קסד

באילן וגם בדשאים משום דבעי לן הרכיב ב' דשאים מהו בפרק אלו טרפות לפירוש התוספות ע"ש.

סימן קסה

שהאווז בייתי ביציו בפנים ואווז הבר ביציו מבחוץ מכלל דשני מינין הם.

סימן קסו

ואם הערי' ישראל בדבר זה קונסין אותו והא דמיכר' לישראל אחר אפי' לבנו מותר ודוקא לבנו גדול אבל לבנו קטן לא כדאיתא במציע' דף כ' ועיין בתשובת הגאונים.

סימן קסז

ואינו נוהג אלא בבהמה טהורה ונוהג בכלאים כיצד צבי שבא על העז ושחט העז ואת בנה לוקה. אבל העז שבא על הצבי' אסור לשחוט אותה ואת בנה ואם שחט אינו לוק' פרה ובנה אסרה תורה ולא צביה ובנה:

רש"י פירש שאין לו ריוח פיר' הפסק בנתי' שמכר את האם היום אבל אם יש לו ריוח בינתים שמכר הראשון אתמול והשני היום אין צריך להודיעו שאני אומר אתמול שחט הראשון והתוספות כתבו בשם ר"י מקורבי"ל בעל הספר כי בתוספתא מפורש בזמן שאין לו ריוח כגון ר"ה שחל להיות בשני בשבת. דליכא למימר שמא שחט כבר דאתמול שב' היה וקודם לכן אין דרך לשחו' כל כך ברחוק שלא יהא כבשר שלמי' אבל יש לו ריוח כגון שחל להיות ביום אחר אפי' בער"ה אין צריך להודיעו שמא כבר שחט ולא קנה לצורך י"ט (פי' איכא ב' ספיקי להתיר' חדא שמא כבר שחט לצורך י"ט וגם שמא לא קנה לצורך י"ט ובחד ספק לא שרינן).

סימן קסח

ולפי זה כל אותן המשניות דמס' כלאי' דאסרי זרעי' בגפן אתאן דלא כרבי יאשיה ומיהו מורי רבינו יחיאל הביא מירושלמי ראיה דקאמר והכל מודים לענין איסור שהוא אסור ולא נחלקו אלא לענין מלקות וכן נראה מספר רבי' מב"מ ז"ל ומיהו ק"ק מההיא דסוף פ' קמא דקידושין גבי ההוא גברא דהוה זרע חיטי ושערי בגו גופני כו' ואמר ליה לא חווריתו לא קיימא לן כרבי יאשיה בתמיה וטוב ליזהר באותן גפנים שלא לזרוע תחתיהם וחוצה להם אלא א"כ הרחיקו ד' אמות בכרם שיש בו חמשה גפנים ובפחות מחמשה ירחיק לפחות ששה טפחים כדין גפן יחידי או שלשה טפחים לרבי עקיבא משום דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל או להפסיק במחיצה או בצורת פתח ואפי' מן הצד כדאיתא בפ"ק דעירובין:

סימן קע

אסור להנהיג בהמה מן היבשה עם חיה שבים כגון עז עם שיבוט' ואם עשה פטור לפי' הרמב"ם.

ומכאן נכון ליזהר שלא לפרוס שלום לעכו"ם המנהיגין כלאים שפעמים שהבהמות ממהרות ללכת מחמת הקול (ש"ע מתיר דהוי דבר שאינו מתכוין ולא הוי פסיק רישיה

אבל אם משא של ישראל על העגל' לא ילך הישראל סמוך לעגלה דלפעמים העגלה נכבש' והוא יצעק על הבהמות שילכו במהרה וזהו ממש מנהיג בכלאים):

סימן קעא

וכלב רע מותר אם אסור בשלשלאות של ברזל ובעיר הסמוכה לספר מותר לגדלו וקושרו ביום ומתירו בלילה:
שמא אין עושים לו נס ואם עושים לו נס מנכין לו מזכיותיו.

סימן קעב

וגם הוזהרנו בזה שלא ליתן שום מכשול עון לישראל ולא להושיט לנכרי דבר האסור לו וכן אם בא הנכרי ליקח לבינ' או שעוה מישראל להקריב לעכו"ם לא ימכרם לו. וכן לא ימכור לנכרי ספרי מינין ולא יכשילהו באחד מן הדברים שהוזהרו בה בני נח.

סימן קעה

והוזהרנו בזה שלא לפזר ממון לריק ואפילו שוה פרוטה ואומר הר' יונה ז"ל כי הקורע על מתו יותר מדאי לוקה וכ"ש המשב' כליו בחמתו כי שתים רעות עשה השחית ממון והשליט את כעסו לעבור על דברי תורה. גם הוזהרנו שלא להשחית הגוף כגון לבלעו בתעניות חנם מתוך צערו או להתאבל על מתו. אבל המתאבל ומתענה על עונותיו נאמר עליו דרכיו ראיתי וארפאהו ואנחהו ואשלם ניחומים לו ולאביליו:

סימן קעו

על בישולו. ועל אכילתו אינו לוקה משו' בשר בחלב שאין איסור בשר בחלב חל על איסור נבילה שאין כאן לא איסו' כולל ולא איסו' מוסיף ולא איסו' בת א'.

סימן קפ

בד"א בשאר ארצות אבל בירושלים דהיינו מקדש מותר להשתחו' לשם על האבנים שאין מוזהר אלא בארצכם ולא במקדש וראוי להציע מחצלות בבתי כנסיות הרצופים באבנים או מיני קש ותבן כדי להבדיל בין פני הצבור והאבנים. ואם לא מצא דבר מבדיל הולך להשתחות במקו' אחר או שוחה על צדו כדי שלא ידביק פניו באבן. כל המשתחוה לשם על האבנים המרוצפות בלא פישוט ידים ורגלים אינו לוקה אבל מלקין אותו מכת מרדות וכן כתב רב האי דאסור מדברי סופרים כל צד השתחויה.

סימן קפא

ומברכין ענ"י לאחר נטילה (ש"ע קודם הניגוב) כדפי' לעיל:
ופי' בתוס' דבזה יש די אפי' לדברי האוסרים גבינה אחר בשר באותה סעודה אפי' ע"י קנוח דהני מילי דוקא היכא שהבשר בעין אבל היכא שאין הבשר בעין כ"א תבשיל מותר לאכול גבינה אחריו (ש"ע י"ד פ"ט ועכשיו נהגו שלא לאכול גבינה אחר תבשיל של בשר כמו אחר בשר עצמו ואין לשנות מיהו אם אין בשר בתבשיל רק שנתבשל בקדירה של בשר מותר לאכול גבינ' אחריו) באותו סעודה ע"י קנוח פה והדחה:
ר"ל כשנוטל דרך נטילת ידים לפת אבל לטול ידים דרך נקיות אין לחוש.
וע"כ נכון לנקר צפרניו בשעת נטילה ויש מקילין דחשיבי ליה מיעוטו שאין מקפיד.
וצריך להסיר הטבעת מעל ידו בשעת נטילה אם הם מהודקי' אבל רפוים לא מא"ז שפ"ג (ש"ע ויש להחמיר כי אין אנו בקיאין איזה מקרי רפוין).
ועל זה סומכים הולכי דרכי' לאכול בלא נ"י בדרך לפי שמתנים בשחרית וחשבי להו לא שכיחי מיא לפי שהם בדרך אמנם אם ימצא להם מים תוך פרסה יש להמתין כדאמרינן לנ"י ארבע מילין די"מ דאהתנה שחרית קאי ארבע מילין וצ"ע.
מים הבאים דרך ברזא צריך לפתוח ולסגור פעם ופעמים ושלשה:
ואין מטבילין בתוך כלי כגון צנור או כלי אחר. צינור פי' שהמים שבתוכו אינם מחוברים לנהר אך מים שבתוכו באים מן הכלי:
משום דצנור אינו חבור לענין טבילת גופו רק לענין טבילת ידיו:
בשם רבי' ברוך פי' זה באורך.
פי' אין עיקר עשייתן לקבל מים. וכן יש לומר באותן כובעים (קפי"לשיש) של לבדים אפי' כשהם קשים כל כך שמקבלים מים שאין המים זב מהם מכל מקום אין עשוים לקבל מים כמו שק וקופה ומכל מקום על ידי הדחק מותרי' שעוברי דרכים רגילין לשתות בהם.
הרמב"ם התיר בפ"ו דהלכות ברכות ובפ"ח דהל' שאר טומאו' אסר כרבינו וכן פסק ראבי"ה.
מים אחרונים פירוש שהיו רגילין ליטול בימיהם משום מלח סדומי' שהיה מצוי בימיהם ובסעודתן תמיד היו אוכלין מלח כדאמרינן אחר כל אכילת' אכול מלח ועכשיו אין לנו מלח סדומית.
אך אינו צריך לברך ברכ' המוציא דשינוי מקום אין צריך לחזור ולברך בפת (ש"ע קעה מיהו אם הסיח דעתו כשחזר צריך לברך על מה שרוצה לאכול אחר כך).

דעל נ"י אבל ברכת אשר יצר מברך.
וצ"ע דברכת אשר יצר שמברך לקטני' הוי דבר שבקדושה ואפ"ה אינו מברך על נ"י.

סימן קפב

אומר ר"י בתוספת דיבמות (דף נד) כי מאונס ומפתה למדנו שהנטען מן הפנוייה מצוה לכונס' (ש"ע אם ודאי בא עליה אבל בקול בעלמא י"א שלא לכנוס משום לזות שפתים ועיקר).
באונס דאי במפתה מסתמ' מחלה ליה כיון דמדעת' עבד ופטור ביתומ' אך אם פירשה לו היתומה שאינ' מוחלת מחייב גם במפתה.
ונפקא לן מאשר ירשיעון אלהים פרט למרשיע עצמו.

סימן קפג

ודרשו רבותינו באשתו ולא באשת חבירו:
ואלמנה אינה נקנית אלא בביאה לכך נהגו ליחדם תכף אחר הברכה ואסור לבעול בעיל' ראשונ' בשבת משום דכיון דביא' קונה אין לעשות קניין בשבת
שמראה מקום הוא לו:
אפילו קבלה אותם קודם קיום התנאי אינם כלום רק שיקיים התנאי אחר כך תוך הזמן שפירש דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו והוא יתן תוך הזמן שפיר'
מלוה ופרוטה שנותן בידה דעתיה ודעתה אפרוטה וכו':
אהנך לישני דספק קאי אבל אהנך לישני דודאי קדושין אפי' בלא מדבר עמה על עסקי קדושיה קודם לכן:
ומכל מקום צריך לברר עדים בגיטין וקדושין דאם לא כן כולהו עדים ורגילות הוא ששם עומדין קרוביו וקרובי האשה והוו להו נמצא אחד מהם קרוב או פסול ועדותן בטלה כדאמרינן גבי דיני נפשות דחשבינן היתר ערוה כדיני נפשות וכן פירשו רבותינו וכן נהגו העולם ואם לא ביררו עדי קידושין מ"מ אין להתי' בלא גט ומפני המחלוקת יושב' תחתיו:
וה"מ בימיה' שהיו ישראל רבים במקו' אחד אבל עתה שאנו מתי מעט רגילין לקדש אפי' קטנה שמא יקדימנה אחר בשם הר"מ ומהאי טעמ' נמי כונסין נשים ועושין חופות ואפי' כשהן נדות רק שמודיעין לחתן (וכן כתב ש"ע בסימן סא) אעפ"י שבימיהם לא היה כדמשמ' בההיא דפירשה נדה בריש כתובות גבי חלה היא לו שפירסה נדה אך מורי הר' יחיאל היה מחמיר שלא לכנוס נדות דשמא חיבת ביאה קונה וא"כ הוה כחופה תלויה ועומדת

בשלא עשו שידוכין אבל עשו שידוכין צ"ע בסמג:
פירוש האשה שעושה שליח לקבל קדושיה
צ"ע אם נאמר כן גבי שליחו' האש' לקבל קדושיה או גיטה.
מעשה היה באשכנז באחר שקידש ואח"כ נודע הדבר שהיו העדים קרובי' והיה מורי הר' מאי' מתיר בלא גט אף על גב דבתחילתם יצא קול על הקדושין מ"מ מבטלינן קלא וכן הלכב והיה מניח רתי' דאפליגו בה בסורא מבטלי קלא בנהרדע' לא מבטלי קלא וסורא אתריה דרב ונהרדעא אתריה דשמואל ורב שמואל באיסורי הלכ' כרב כך השיב הר"מ אמנם רבני אשפיר' היו מצריכין גט אך לא מטעם דקלא ומיהו יש להביא ראי' דלא מבטלינן קלא מהנהו עובדי דההוא שמעתת' דקאמר התם אפילו למאן דאמר לא מבטלי קלא משמע דיש לחוש לדברי האומר דלא מבטלי' אע"ג דיש לדחות דלרוחא דמלתא קאמ' הכי מ"מ יש ראי' מההיא עובדא דנפקא עלה קלא דאיקדשה לקטן נרא' כגדול ומסיק היה עובד' והתירו ומסיק דעדיין לא הגיע לפלגי' ראובן כלו' לא הגיע לפלגות חכמת גדול הלכך אפלו קלא נמי לא הוי גם מעיקרא משמע דאי לאו האי טעמא מיתסרא משום קלא אלמא לא מבטלין קלא והתם לא קאמר אפי' למאן דאמר וכו' כההיא דלעיל ועוד מדקאמר הוה עובדא אמרו עדיין וכו' משמע דאין להתיר כי אם מטעם זה וכן כתבתי בתשובה וכן נראה עיקר וצ"ע אע"ג דלא הזכיר הרי"ף בפירש ענין בטול קלא צרי' להתישב במה שכתבתי.
אך ר"י אומ' דאינ' מקודשת ומותר לקיימה דאינה מקודשת בעודה קטנה אפי' מדרבנן כיון שיש לה אב ונ"מ דאפי' מאון לא בעיא בעודה קטנה (ש"ע ל"ז ויש להחמיר כסברא הראשונ' דהיינו שצריכ' מיאון) ומ"מ לא חשיב דרך זנות אצלו כיון דדרך אשות הוא ומותר לקיימה מידי דהו' אקטן שהשיאו אביו אשה כדאמרינן ?תגדלנו:
ומכאן פסק ר"י על אחת שאמרה ישען על ביתו ולא יעמוד יחזיק בו ולא יקום כלומ' שאינה יכול להיות עמה בדרך ארץ שהיא נאמנת ואפילו הוא מכחישה רק שתאמר בפני בעל דאין האש' מעיזה פנים כמו בההיא דגרשתני ולא דמי לההיא דנדרים השמים ביני לבינה דאמרינן תביא ראיה לדבריה דהתם מיירי לענין יורה כחץ דאיהו לא קים ליה כדיאיתא ביבמות ולכך מעיזה ומעיזה לשקר אפילו בפני בעלה אבל מידי דקים ליה כמו ישען על ביתו ולא יעמוד ודאי אינה מעיזה לשקר לפני בעלה ונאמנת (ש"ע קנ"ד וי"א דבזמן הזה שיש נשים חצופות אינה נאמנ' אא"כ באומדנות שאומרת אמת וי"א מ"מ אין כופין אותה להתפייס עמו אם אינה רוצה אלא מאריכין הדבר עד שיתפשרו)

כמו בההיא דגרשתני והלכך כופין גבי שען על ביתו להוציא ויתן כתובה כך פירש ר"י בתשובה.
שעל בעיל' זו סמך ולא על אותן הקדושין הפסולין חזק' היא שאין אדם מישראל הכשרים עושה בעילתו בעילת זנות והרי היא בידו לעשותה של מצוה.
כגון המקדש אחת משתי אחיות ולא פירש איזו אך אמר אחת מכם מקודשת לי הוי קידושין כאביי וצריכו' גט שתיהם:
דלא שביק אינש מצוה דרמיא עליה ועביד מצוה דלא רמיא עליה להשיא בוגרת:
וכן הר"ר מאיר החמיר הרבה:
אך מורי רבי יחיאל היה נוהג ומנהיג שיברך החתן לקדש את האשה על פי הירושלמי אמנם נהגו באחר פן יתבייש מאן דלא ידע לברך אבל הר"ר שלמה אומ' דאין מברכין על שום דבר אלא אם כן ראוי לו ולחבירו ואתתא לבי תרי לא חזי:
ואפילו קיימה בחרם או ע"י משכנות אסור דילמא אתי לאחלופי ולא דמי להנהו דבי ריש גלות' דהתם מידע ידיע דלא הדרו בהו מחמת אימ' דבי ריש גלותא ולא אתי לאחלופא כך פיר' התוספות בכתובות:
משמע דוקא דיעבד אך מורי הר' יחיאל הורה לכתחלה להשיא לו עצה לברוח דהכי מוכח מתוך פי' רש"י שפיר' ערוקים מסתייה דכיון דברח גלי אדעתיה דאין דעתו לכנוס עד סוף הזמן:
הר"י בכור שור מביא ראיה מההיא דסוטה דקאמר גבי מקדש ונוש' מעוברת חבירו והיא סוט' תחתיו שיכול להשקות' דקרינן ביה והביא האיש את אשתו מפני שיכול להפרישה ולהחזירה לאחר זמן משמע דבהפרשה סגי דלא בעיא גט משום דאיסורא אחרינא עלה פי' איסור סוטה והכא נמי איכא איסור אחר דכלה בלא ברכה אסורה לבעל' כנדה ומיהו לא דמי דהתם איסור סוטה חמיר עליה דהוי דאוריתא אבל בכאן דאיסור כלה בלא ברכה וכו' דרבנן היא כמו מעובר' חברו ומה לי חד ומה לי תרי ומאי אולמי' דהא מהא. ועוד דאיכא לפרושי דלהפרש' דקאמ' גבי סוטה בגט קאמ' ולא חש לפרש יוציא דמשמע גט משום דכבר שמעי' לה מההו' דתני גבי מעוברת חברו כך פי' בתו' דיבמות והלכך כי קדש בתוך כ"ד חדש יברח או יוציא בגט:

סימן קפד

או שטוה בשוק ומראה זרועותיה לבני אדם או שהיתה תובעת את התשמיש מבעלה בקול רם או ששכנותיה שומעין אותה מדברת על עסקי תשמיש או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה (ש"ע קטו וי"א אפילו בפני עצמו וה"ה המקללת בעלה בפניו) שתהא אגידה ביה כלל לאחר נתינ' הגט כגון אם אמר הרי זה גיטך ע"מ שלא תשתה יין ושלא תלכי לבית אביך לעולם ואינה מגורשת. אמנם אם אגידה ביה עד זמן פלוני אגידה ביה עד הזמן ולאחר הזמן מגורשת:

ואפי' לר"א דבעי כתיבה לשמה מדאוריית' וכוותי' קיימא לן. כדאיתא בפרק כל הגע גבי הכל כשרי' לכתוב דמסיק עליה רב הונא והו' שגדול עומד ע"ג זהו לפי שיעת רש"י ורבי' ברוך דמפרשי לה כרבי אליעזר מיהו בתוספות פי' פירו' אחר דההיא סוגיא דרב הונא דמכשר חש"ו בגדו' עומד על גביו זהו דוקא כרבי מאיר דקס"ד מעיקרא דאף על גב דרבי מאיר לא בעי כתיבה לשמה ה"מ מדאוריית' אבל מדרבנן בעי ולהכי פריך מעיקרא והא לאו בני דיעה נינהו ועל זה מסיק רב הונ' והוא שגדול עומד על גביו ובהכי סגי לר' מאיר דלא בעי כתיבה לשמה כ"א מדרבנן ולבסוף מסיק רב נחמן באותה סוגיא דאפי' מדרבנן לא בעי ר"מ כתיבה לשמה ואפי' מצאו באשפה וכו' אבל לר' אליעזר דבעי כתיבה לשמה מדאורייתא ודאי הוא פסול לכתוב גט אפי' גדול עומד על גביו כדמשמע גבי ההיא דחליצת חרש דמשמע דלא חשיב חליצה לשמה אף ע"ג שהדיינים עומדים על גביו כי כן הקשו בתוס' פ"ק דחולין ואע"ג דדחינן ליה לומר דשאני כתיבת הגט שניכר יותר שהוא כותב לשמה מכל מקום אשינויי לא ניקום ונסמוך. ועוד בר מן דין ובר מן דין כיון דלר' אליעזר וכתב לה אכתיבת הגט קאי. א"כ צריך שיכתבנו הבעל או שלוחו בר דעה הראוי לשליחות. וחש"ו לאו בני שליחות ננהו. ועוד ראיה מלקמן פרק מי שאחזו דמצריך שישמעו קול הבעל שיאמר לסופר כתוב אף על גב דכתב הסופר לשמה אינו מועיל בלא ציווי הבעל ואפילו עשה שליח לסופר וכתב אליו כתב אינו מועיל כדמוכח התם. ואף על גב דגם זה דחק בתוספות לתרץ כדי לקיים פירוש ראשון. שינוייא דחיקא הוא למבין. וגם אין לסמוך אשינוייא להתיר ספק אשת איש: ע"ב לדידן דקיימא לן כר' אליעזר ח"שו פסולין לכתוב גט ואפי' גדול עומד על גביו. וכן נראה עיקר. ואף כי ברב אלפס הביא ההיא דעומד על גביו. גם הוא הביא ההיא דרב יהודה אמר שמואל והוא ששייר מקום התורף. ועוד דרבי יוחנן דהלכה כמותו לגבי רב וכ"ש לגבי רב הונא כדפירש בתוספות בעלמא. ומסיק בההוא דחרש ש"ו כשרים לכתוב הגט. כאן הודיעך שאין כח כתיבה לשמה. ומני רבי מאיר היא דקסבר ר' יוחנן לא מתוקמא כלל

כר' אליעזר ואפי' בעומד על גביו כדפריך לפי' שני מדקאמר כאן הודיעך שאין כתיבה לשמה. ע"כ.

כדפירש ר"ת מידי דהוה אבני מחוזא דניידי ופי' ר"ת דאנן נמי כיון דאין אנו קבועי כ"כ דמינן לבני ממוזא ומיהו בגיטין פ' התקבל פירש בתוספות דיש ליזה' כשהבעל והאשה שניהם בעיר שיגרשנה הבעל בעצמו ולא על ידי השליח בין להולכה בין לקבלה משום דאי הוה עביד על ידי שליח הוה מהימן הבעל לומר לפקדון נתתיו ביד השליח כרב הונא פרק התקבל דפסק ר"ח כמותו ואף על גב דגבי בני מחוזא מכשיר פרק קמא על ידי שליח אף על גב דשניהם בעיר משום טעמא דניידי מכל מקום אנן לא ניידינן כל כך אף על גב דפירש ר"ת דהאידנא כולהו ניידי. אין לסמוך על זה להקל. דהא להחמיר קאמר: ואם תאמר כיון דאין לעשות שליח כששניהם בעיר א' אם כן מאי נ"מ במה שאמ' ר"ת להחמיר דהאידנא כולהו ניידי וצריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם והלא כששניהם בעיר אחת צריך שיגרשנה הבעל עצמו ולא על ידי שליח והבעל אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם אפי' כשמביאו ממדינת הים וי"ל מ"מ נ"מ לפר"ת בשליח המביא גט באותה מדינה מעיר לעיר. דהא אמרינן באותה מדינה במדינת הים אין צריך לומר בנ"ונ. והשתא מטעם דר"ת דמחשיב אנן האידנא כולהו ניידי צ"ל בנו"נ אפילו באותה מדינה מעיר לעיר. ומיהו בתוספות כתב רבי אלחנן פירוש אחר בההוא דהתקבל דקאמר רב הונא דבעל מהימן לומר לפקדון נתתיו היינו דווקא גבי שליח לקבלה. אך כמה גמגומים כתב על זה. ועוד פירש רש"י ור"ת והר' פטר כולם שוים בדבר בפ"ק דההיא דרב הונא דבעל מהימן לומר לפקדון מיירי גם לשליח להולכה כדמוכח מקושיות הר' פטר ומתשובה שהשיב לר"ת. ועל כן יש ליזהר שלא לעשו' שים שליח כששניהם בעיר כדפירשתי וכן עיקר.

מיהו נהגו העולם שלא לגרשה בזריקה על ידי נתינ' גט בתוך ביתה או בתוך חצרה אפי' בתוך קלתה או לתוך מלבושיה אומר רבי' יחיאל דאין לעשות לפי שלפעמים שבגדיה שאולים ואולי הבעלי בתי' מקפידים בזה ואם כן לא הוי גיטא כיון דלאו להכי אושלינהו וטעם זה נמי שייך גבי ביתה או חצר' לכן נכון לתת הגט בידה ממש וידה תהיה פתוחה מתחילת הנתינה עד גמר הנתינה:

והעולם רגילים לכתוב דמתקרי בששם השני בלשון עברי וכששם השני בל' לעז כותבין המכונה, אדם שנשתנה שמו מחמת חולי אעפ"י שקורין אותו תמיד בשם הראשון מ"מ אותו שם שני דשינוי הוא עיקר וכותבין אותו קודם.

כדי לכלול שם גיות בסתם. כי אין יכול להזכיר שם דגיו' בפי' אך בשאר גיטין דישראל ששני השמות דיהדות הם אין לכתוב בגיטין כלל וכל שום וחניכה שיש לי. אלא אנא פלוני דמתקרי פלוני כפי' ר"ת בגיטין:

דיש לחוש שמא ישנ' העי' ואמרי' שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה פסול. ואמרינן עוד פרק גט פשוט וליחו' דילמא אזיל למתא אחריתא ואתתז' בשמא וממטי לה גיטא לאתת' דהאיך. עכ"ל.

שאם יאמר מהיום ומת באותו היום אומר ר"ת לא ידענא מאי אדון ביה דשמא מעכשיו בשע' נתינה קאמר. או שמא דעתו מסוף היום קאמר ואי מסוף היום קאמר אם ימות באותו היום יפסל הגט. ומורי רבינו יחיאל היה רגיל להצריך בגט ש"מ לגרש לגמרי בלא שום תנאי כדי לאפוקי נפשיה מכל ספק וגמגום אך היה מזקיקם לקבל עליהם חרם של תקנת הקהלות לישא אותה מיד כשיעמוד:

וגט ש"מ אין עושין כי אם משום חששת יבם.

ומיהו נהגו העולם להקפיד שינתן בו ביום לבד מגיטין שאד' שולח לאשתו ממקום אחר דהת' לא אפשר:

ומיהו בס' רבינו ברוך מכתב ידו נמצא דלענין שליח לקבלה צריך להושיב ב"ד ג' שיכירו חתימת העדי' החתומים בשטר קבלה וכן נראה דהא קיום שטרות בשלשה דאף על גב דבמתניתין דפרק התקבל לא מצריך כי אם ב' שיאמרו בפנינו קבל ה"מ כשהעדים הראשונים שאמרה בפניהם לשליח התקבל לי גיטי הם עומדים בשעת נתינת הגט לשליח אבל על ידי שטר צריך קיום ואין קיום שטרות בפחות מג' הלכך קודם שיקבל שליח לקבל' את הגט יושיבו ג' שיכירו החתימות וטוב שיהיו אנשים ידועים כי הם יעידו בכתב ידם על נתינת הגט והגירושין לשלוח למקום האשה היכן שתהיה להודיע ומכאן נראה שאין לסמוך על שלוחין לקבל' שרגילין לעשות קיום החתימות מעיר לעיר לפי שאין רגילות להיות באותו קיום ג' בני אדם ידועים ונכרים במקום הנתינה שהכירו חתימות עידי השטר לקבלה שלשתן יחד כי כן צריך כדפרישי' וטוב לחזור אחר שליח שניכ' שהוא גדול על ידי בנים או על ידי זקן בין בשליח הולכ' בין בשליח קבלה דאם לא כן אפילו הוא מוחזק בשנים היה נראה דצריך לבודקו לכל הפחו' ע"י עד אחד מכ"ש דחליצה. ומיהו בעידי חתימה אין להקפיד בזה כיון שהם מוחזקים בשנים. ומשו' דקיימא לן עידי מסירה כרתי. ובשעת מסירה יש כמה עדים גדולים שהרי רגילין ליתן במנין.

מנין בלא וי"ו דלא לשתמע אונאה. אם יש סיפוק בארות בעיר יכתוב מי בארות. נהגו העם לכתוב אנא ולא הנני. לכי בחד יוד דלא לשתמע לי כי אנת אנחתי אבל בשאר ליכי אין לחוש. ומ"ה נ"ע אומר בשם רבותיו דיש לכתוב שני יודי"ן כמו הליכי את הילד שר"ל הא שליכי וכן נתווכח עם הר"ר משה ממר"צילי ועלתה בידו. אנתתי בלא יו"ד. וכדו וי"ו גדולה דלא לשתמע וכדי ליכי שני יוד"ן ואנש בלא יו"ד תרוכין וי"ו גדול' דלא לשתמע תריכין וקאי לנשי' דעלמא וכן שבוקין וכן פטורין. ונראה שאין יודי"ן בין שי"ן לבי"ת של שבוקין. וכן בין תי"ו לרי"ש של תרוכין. וכן בין פ"ה לטי"ת של פטורין ואם הי' יו"ד לא משתמע שביקין תריכין פטירין וכן יש להוכיח מההיא דמר דייק בין פיטרוה לפטרוה.

סימן קפה

שקורין קורדאוו"אן בלע"ז כי היכי דליהוי' קצת כעין סנדל
כדמפרש בתוספות מההי' דאפי' ערקתא דמסאנ' אסור לשינוי' וכו'. וכן מההוא דהוה סיים מסאני אוכמי דפרק הכונס:
וצריך שלא יהיה לשון של עור במנעל כמו שרגילין לעשו' תחת האזני' כי היכי דלא ליהוי מעל דמעל' בשם מורי הרב ר' יחיאל ומהאי טעמא נמי צריך לקשור הרצועות על בשר השוק ולא לעשות הקש' על אזני המנעל ועושה הקשר על השוק מבחוץ בשם הר"ר יקר שהראה המעשה כן למורי הרב ר' שמואל מאי"וורא עכ"ל.

סימן קצ

מיהו בפ' הבא על יבמתו פ"ה דה"ה לכל הפסול לה אפי' חייבי ללווין.
ונראה דדוקא ע"י נפשות כגון גנבה וכיוצא בזה אבל נחבשת ע"י נפשות כגון קדוש השם מותרת לבעלה ישראל כי בודאי לא נתרצית.

סימן קצא

חומרי כהנים פי' שלא יטמא למתים ושלא ישא גרוש' וחללה זונה חומרי ישראל שלא יאכלו תרומה.

סימן קצג

ואמרו לולב הדס וערבה באגודה אחת ואתרוג לבדו מדלא כתיב וכפו' בוא"ו בתחלת התיבה כמו בשאר המינין ומ"מ מעכבין זה את זה וצריך שיטול לכל הד' מינין וחד

לולב באגודתו בימין ואתרוג בשמא' אך ר"י מאור"לינש ואבי העזרי מתירין למי שאין לו אתרוג בי"ט שני לברך על הלולב שאין מעכבין רק בי"ט ראשון מידי דהוי אאתרוג חסר ע"כ:

יבש הלולב פי' בתוס' דהיינו כדי שיהי' נפרך בצפורן כההיא דאוזן בכור לפי זה ניחא מלולבין שלנו דאף על גב שהם יבשים קצת מ"מ אינם יבשים כל כך שיהיו נפרכים בצפורן עכ"ל.

והאמצעית אע"פ שכל עלה ועלה שלם בעצמו כמו שאר עלי הלולב שכל אחת ואחת כפולה לשתים אעפ"כ היא פסול כיון ששתי עלין האמצעיות חלוקות. לפיכך לולבין המצויין בינינו רובם פסולים שרובם אין שתי עלין האמצעיות מחוברות יחד ועוד פירש הקו' פי' אחר נחלקה התיומת דהיינו דוקא עלה האמצעי שדרכו להיות כפול כשאר עלין ונחלק לשנים לפי זה לולבין הנמצאים בינינו רובם כשרים כיון שעלה האמצעי שלם. ומיהו יש מקצתן שעלה האמצעי נחלק בראשו ומ"מ יש להכשירן לפי פי' הקונטר' דפי' נחלקה התיומת דפסול היינו דוקא כשנחלקה עד למטה מן העלין כדפי' בתוס' רבינו יהודה

ושדרו של לולב צריך שיצא מן ההדס טפח פי' ד' אצבעות בגודל בשדרה שלו מלבד העלין העליונים לאחר שכלתה השדרה.

ומיהו נהגו לפסול בחסרון כל שהו אפילו בלא נקב.

פי' חזזית אבעבועות.

והשתא יש חומרא גדולה למאי קרי מיעוטו ונראה דמיעוטו מעט פחות מחציו. אבל הרביע או השליש לפום ריהטא לא מיפסל דאם כן מה תינוק יש בין זה לחוטמו בכל שהוא. מיהו אין זה הוכחה. דאיכא למימר דבחוטמו אפילו במקום אחד וכאן בשני מקומו' או ג' ואם כן יש לדקדק שלא יהא בו חזזית ומיהו לפי' הקונ' דפיר' חזזית היינו אבעבועות דקות אם כן אין זה כעין גרב שיש באתרוגים שלנו, ומכל מקום נראה דפסול חזזית אינו רק בי"ט הראשון. ובחוטמו בכל שהוא פי' הקו' בעובי גבהו שמשפע לצד ראשו ופסול משו' דבאותו מקום הוי נראה יותר לעיני':

צ"ע בסמ"ג ובסוכה יש לשון אחר דאמר רב אין זה הדר וטעמא דהדר שייך בשאר ימים אף על פי שאינה רק מדרבנן והא מצוה הדורה בעינן הואיל ומזכירין שם שמים עליו.

רק שיטלנו למטה מן האגד משום חציצה, ומיהו הא אמרינן כל לנאותו אין חוצץ וכל אגד לנאותו הוא כדאמרינן זה אלי ואנוהו

שכורכין האגודה סביב ותוחבין ראשי האגוד' לתוכו בלא שום קשר ודוקא כשהותר אגודו בי"ט דאז אינו יכול לעשו' קשר אבל בחולו של מועד אוגדו בקשר גמור דהוי הידור מצוה טפי.

אתרוג של מצוה מות' להריח בו משום דלא אתקצאי כי אם מאכילה כיון דעיקרו לאכילה. ומיהו המריח בוצריך לברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר נתן ריח טוב בפירות כדאיתא בברכות: וע"כ טוב למנוע שלא להריח בו בשעת נטילה דרוב פעמים אינו זכור מברכה זו, ואסור להנות מן העולם הזה בלא ברכה. ואותן המריחין כשמברכין על הנטיל' מנהג שטות הוא כדפרישית.

פירוש הודו שבסוף הלל וי"מ בסוף פירוש כי לעול' חסדו שהוא סוף הפסוק ויש לעשות כדברי שניה' ואין מנענעין בשם לא בהודו ולא באנא

דאף על גב דמברכין שהחיינו בי"ט שני בקדוש משום ספק שאני גבי לולב דעיקר ברכת שהחיינו דלולב בחול הוא בשעת עשייה כדאררינן העושה לולב לעצמו כו': הילכך אם יום טוב ראשון חול הוא סגי ליה בברכת שהחיינו שבירך ביום טוב ראשון בשעת נטילה, כך השיב רש"י בתשובה במחזור ויטרי ומיהו מורי הר' שמואל מאיוורא אמר בשם ר"י. דעכשיו שנהגו לברך שהחיינו דלולב בשעת נטילה אם כן צריך לברך שהחיינו על לולב גם ביום טוב שני דשמא יום ראשון חול הוא ולא יצא דאף על גב דהעושה לולב לעצמו מברך שהחיינו אף על פי שהוא חול היינו משום דמברך בשעת עשייה אבל ביום ראשון אם הוא חול ההיא שעתא לאו שעת נטילת מצוה היא ולא שעת עשייה הוא והברכה נתקנה או בשעת עשייה או בשעת נטילה והא לא דמיא אלא לנוטל לולב בחול אחר העשייה שאם בירך אז שהחיינו דוראי לא יצא ויום ראשון נמי אם חול הוא להא דמיא. והלכך מברכין שהחיינו אלולב בין ביום טוב ראשון בין בי"ט שני וכן עיקר.

כששמחת תורה חל באחד בשבת כתוב בתוספו' שנ"ץ בפרק קמא דביצה מתירים האתרוג כדין תשיעי ספק ח' מיהו שמעתי בשם גדולים שהיו אוסרי' אותו דאף על גב דאמרינן אתרוג מותר בתשיעי ספק שמיני ה"מ כשחל בשאר ימים אבל היכא שחל באחד בשבת כיון דבשב' אסור משום שמיני ספק שביעי באחד בשבת נמי שהוא י"ט אסור משום שאין שבת מכינה ליום טוב מידי דהוי אביצ' שנולדה בזה וכו'. אע"ג דלא דמי' ממש מ"מ דמי קצת ומההוא טעמ' נוהגין שלא לאכול מנויי סוכה בשבת שחל להיות אחר החג מיד כגון שחל יום טוב האחרון של חג בערב שבת דכיון דאסורין בי"ט אסורין נמי בשבת הסמוך לו משום הכנה די"ט תשיעי ספק שמיני אסורין סוכה ונוייה משו' מיגו דאתקצאי בין השמשות וכו' אבל אין לאוסר' בשבת הסמוך לחג משום

דאיתקצאי לבין השמשות דשבת מחמת הספק יום טוב שעבר דהא יום טוב גופיה לא איתסר כי אם משום מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכוליה יומא ותרי מיגו לא אשכחן. וגם מטעם סתירת אהל ליכא למיסר. דהא לא שייך סתירת אהל בנויי סוכה. מדלא אסר להו בפרק כירה כי אם מטעם בזויי מצוה.

מיהו באשכנז רגילים לקנות אתרוג אחד בשביל כל הקהל ממעות הקהל וביו' טוב נוטלו כל אחד ואחד ויוצא בו בלא שום הקנאה ושפיר קא עבדי משום דדעת כולם להקנו' חלקם לאותו הנוטלו עד שיוצ' בו. ובכמה מקומות אזלינן בתר אומדן דעתא בלא שום פירוש כדמוכח בתוספות פרק האיש מקדש. ומהאי טעמא נמי לא בעינן תנאי כפול באתרוג שהו' כולו שלו ומקנהו לחברו לצאת בו כדאיתא בפנים אבל על מנת מיהא בעינן באתרוג שהוא כולו שלו משום דליכא אומדן דעתא כולי האי כמו באתרוג שקונין בשביל כל הקהל דשני חלוקין יש בתוספות בפ' האיש מקדש ולפי זה כשהאתרוג כולו שלו אפילו לא אמר ע"מ אלא אמר אדעתא דלהחזיר סגי בהכי וחשיב כמו תנאי כפול כמו בההיא דאדעתא למיסק לארעא דישראל בפרק האיש מקדש כדמפרש שם.

סימן קצד

בתוספות פירשו כשתי לשונות שבתלמוד להחמי' לאסור היכא דידע או תבלין שאינן מפיגין טעמן. רק לדוך שומין מותר לפי שמפיגין טעמן יותר מדאי כך פי' בתוס' בפ"ק דביצה ומיהו בספ' הרב אלפס פסק כשמואל דאמר דכל התבלין נידוכין כדרכן בלא שום שינוי חוץ ממלח. ולפי זה מותר לדוך פלפלין וכן כל תבלין אפי' במדוך של אבן ואפי' ידע מערב י"ט דבעי לבשולי ביום טוב קדרה דבעי תבלין אפי' הכי שרי ואפי' הרבה יחד ומיהו לדוך פלפלין בריחיים שלהם אסור משום עובדא דחול כיון דמיוח' לכך כדאית' בביצה ואפי' חדא חדא נראה דאסור משום עובדא דחול ונהגו העולם כששוחקין פלפלין בי"ט במדוך של אבן לעשות שינוי קצת או דרך הטייה או לדוך מעט מעט. ושמא היינו טעמא משום דמתוך כך הם זכורים שלא לדוך יותר מן הצורך ליום טוב. והא ודאי אסור לדוך פלפלין יותר מצורך אעפ"י שדכה כולם יחד ואע"ג דשרינן בקדירה אחת לבשל כמה חתיכות אעפ"י שאינו צריך אלא לחתיכ' אחת התם היינו טעמא משום דבישו' אחד לכולם יחד אבל גבי שחיקת פלפלין דבר ידוע הוא שאין כולם נידוכין יחד זה כמו זה הלכך אם היה שוחק פלפלין הרבה יחד אף על פי שיש צורך למקצתן מכל מקום מעדיף שחיקה בשביל אותן שלא לצורך לבד ודבר נראה לעינים הוא כשאדם שוחק פלפלין הרבה יחד כששחק קצת יש בהם מקצתן שחוקין ומקצתן אינם שחוקי' עכ"ל:

שונין לרקד בכברה או ע"י בלוטי"אה בלעז ופי' בתוספות אפי' פעם ראשונה. ונהגו הנשים לעשו' על ידי גוי. וגם זאת נכון לעשות ע"י שינוי על גב השולחן ולא בתיבה ולא בגיגית.

ודוקא כשמלבנה מחלב לצורך בשר או אפכא דאז לא בעי ליבון גמור שתסיר קליפתה אלא סגי בליבון קצת כמו שרגילין העולם לעשות ולנסות ע"י קש שנותנין מלמעלה דבהכי סגי ולא גרע מהגעלה דמועלת אף בתשמישו על ידי האור היכא דהיתרא בלע. אבל שבלועה מאיסור וצריכה ליבון גמור שתסיר קליפתה ליבון זה ודאי אסור לעשותו ביום טוב שניכר בטוב דלהכשירה הוא עושה ומיתס' מידי דהוה אהגעלת כלים דאסור לעשות ביום טוב כלל משום מלאכה שלא לצורך ואי משום מכשירין הא פסקינן דאין מורין כן ושמא חמיר טפי ממכשירין ולענין הגעלה אסור ודאי אפילו מחלב לבשר דלא דמי לליבון דהתם יש בו צורך אפייה. וגם לענין ליבון מבשר לחלב או איפכא צריך ליזהר שלא להמתין להשתמ' בערפא עד לאח' שתצטנן אחר הליבון. אלא מיד שיעבירו אותם מן הליבון יתנו אותם על המאכל שצריך לאפות עכ"ל:

וכן פסק רש"י ורבינו תם אבל הרב אלפסי פסק כר' יהודה בי"ט וכר"ש בשבת, וטעמא דמילתא כדאמרי' בגמר' בפ"ק דביצה יום טוב דקיל סתם לן תנא כרבי יהודה שבת דחמיר סתם לן תנא כר' שמעון:

ומיהו קשה דהא מסקינן בפרק קמא דביצה מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד ומאן דלית ליה מוקצה לית ליה נולד חוץ מנולד דביצה דאסור לכולי עלמא משום הכנה דרבה. או משום טעמי אחריני דקאמר התם וגם שברי כלים שרי רבי שמעון בהדיא בפ' במה מדליקין: ומיהו מההיא דדרש רבא אוד שנשבר אין מסיקין אותו ביום טוב משמע דרבא סבר כרבי יהודה בשברי כלים וצ"ע ומביא ר"ת ראיה דנולד אסור מההיא דפרק נוטל הני גרעיני דתמרי פרסייאתא אסור לטלטולינהו וההיא דפרק קמא דביצה דאית ליה מוקצה וכו' לא קיימא כוותיה. עכ"ל:

כתב רבינו אבי העזרי שאם שם בתבשיל ביצה שנולדה ביום טוב אינה בטילה בס' משום דלחזותא וטעמא עבידא: ועוד דהוי דבר שיש לו מתירין ולא בטיל אפילו באלף, וכן ירק העשוי להטעים:

כדברי ר"ת. ובהרבה מקומות נהגו כדברי הר"ר יוסף בכור שור שמתיר מיהו מורי ר' יחיאל מחמיר כר"ת דאסר אף בי"ט שני מההיא דשבת דאסר להן לבני בשכר לפי שאינן בני תורה: וגם אנו אין לנו להחזיק עצמינו כבני תורה: ומיהו אשכחן בדבר שהוא נאכל כמו שהוא חי דאין בו משום בישולי גוים ואנו נוהגין בו עכשיו היתר גם לדידן אע"ג

דאסר להו תלמוד' לאותם שאינם בני תורה ביבמות. א"ה אנו נוהגין היתר ומורי רבי יחיאל היה מחלק דלענין מת יש להחמיר משום דאוושא מילתא
פי' דכל זמן שיש תרנגול תוך ס' בתים אינה יולדת בלילה. ואמרינן שמא לא בדק יפה פרש"י דאפילו תרנגולת דספנא מארעא רובן אינן יולדות אלא ביום. ומתוך כך כתב הרש"בא ז"ל דלוקחין ביצים מן החנווני בליל ראשון של יום טוב ואפילו של ראש השנה. דרובן של זכרי'. ואפילו ספנא מארעא, רובן ביממא ילדו, וכן בליל יום טוב שני של גליות, אבל בראש השנה לא דאימר מאתמול הוא ואסור. ומהאי טעמא התיר ר"ת ליקח בצים מן הגוים בליל יום טוב שני בשני ימים טובים של גליות.
פירוש שאין שם מאכל של י"ט אלא בקדירה אחרת לבדה אך הכל בקדירה א' מותר כדמפרש לקמיה.
וכן יש ליזהר שלא ישחוט מיו' טוב לחבירו שמא השני חול ואפילו בשני ימים טובים של ראש השנה דאף על גב דקדושה אחת הן דוקא להחמיר ולא להקל אך אם הוא אוכל קצת מן העוף או מן הבהמה בו ביום שרי משום דאי אפשר לכזי' בשר בלא שחיטה אבל לאפות ולבשל מי"ט לחבירו אסור אפילו כשאוכל קצת ממנו בו ביום דהתם לא שייך האי טעמא. עכ"ל:
ומיהו בכירה שקורין פוט"ר אסור לאפות כ"א לצורך דלא שייך ביה האי טעמא. ואפילו בתנור דוקא בתנורים שלהם שהיו קטנים אבל לא בגדולים ע"כ. ואם יש לאדם פת הדראה יכול לאפות פת נקייה: וכן בחתיכו' בשר הרבה בקדירה מותר כדתניא ממלאה אשה קדירה בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת: פירוש והשאר לצורך חול וההיא דאם הערי' אסור היינו דוקא כשמבשל בקדר' לבדה. כך פי' בתוס' דביצה. עכ"ל.
ומיהו דוקא קוד' אכילת שחרית אבל לאחר אכילה לא. עכ"ל.
ומיהו בתוספ' פירש טעמא משום דלא הוי שוה לכל נפש ואין צורך לרחוץ כל גופו כ"א למעונגין.
ומייתי לה רב אלפס בהלכותיו ומשמע שמותר אפילו רחיצת כל גופו ומיהו בשבת בפרק כירה אסר רחיצה בשבת אפי' בחמין שהוחמו מערב שבת משו' גזיר' חמין שהוחמו בשבת וביום טוב נמי לא שנא כיון דביום טוב נמי אסור מדאורייתא להחם חמין לכל גופו כדפירש בהג"ה: וכן בההיא נמי דביצה גבי פחמין דמוקי ליה להזיע וקודם גזירה משמע נמי דיום טוב אסור כשבת לגבי רחיצת כל גופו. עכ"ל.
[הגה"ה מהאי טעמא דאמרינן דבכדי שיעשה דגבי מחובר ר"ל הלקיטה לבד לא מן ההבאה לגבי ישראל אחר אבל לגבי אותו שהובאו בשבילו יש מחמירין לאסור עד כדי

שיעשו אפילו מן ההבאה: והא דאמרינן הבא בשביל ישראל זה אסורין: דוקא בודאי שבאו מחוץ לתחום אבל אם נסתפק אם באו מחוץ לתחום אם לאו אזלינן לקולא כפי דעת רש"י בשבת בפרק שואל גבי גוי שהביא חלילין בשבת דגרסינן התם לא יספוד בהם וכו' ואמרינן מאי מקום קרוב רב אמר מקום קרוב ממש ושמואל אמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו: ופרש"י דשמואל לקולא ולימא דאע"פ שלא נכנס לעיר עד הבקר חוששין שמא מבעוד יום באו בתוך התחום ולנו בלילה חוץ לחומה וקיימא לן בההיא כשמואל והגאונים והרב אלפס פי' ההיא להחמיר מכל מקום נראה דאפילו לדברי הגאונים ז"ל לא נאמרו דברים אלו אלא בגוי שאינו שרוי עמו בעיר וכגון עובד' דלפתא דבהכי איכא למיחש שמא מחוץ לתחום הביאום אבל גוי ששרוי עמו בעיר ופירות המצויים בעיר מפני מה נחוש להם אדרבה כאן נמצאו וכאן היו: ועוד ספק תחומין של דבריהם לקולא: וכן מצאתי להראב"ד בעירובין פר' מי שהוציאוהו והרשב"א ז"ל פר' אין צדין: ומיהו יש להסתפק לגבי אותו שהובאו בשבילו אי סגי בכדי הבאה חוץ לתחום לחודה או שמא ממקום שהובא. משם אפי רחוק הרבה וגם יש להסתפק לכדי שיעשו הן מן ההבאה הן מן הלקיטה שמא דאותו שיעור בעינן ביום ממש שאז הוא שעת לקיטה והבאה לא סגי בלילה: ומסתברא בכולהו להקל: למע"ן שיבינ"ו כ"ל אדם בק"ל אכתו"ב כא"ן הדיני"ם: דבר שנעשה ממילא או שנעשה גם בידים רק שהביא הגוי בשבילו או בשביל גוי אחר: בזה יש שלשה דינין האחד דאם יש בו חששא דמחוב' כגון פירות כשיש במינו במחובר: או דגים שיש להם חששא אם נצודו היום אם אינו יודע בודאי שניצודו הדגים או נלקטו הפירות מאתמול מערב י"ט אז ודאי בראשון אסור לכל דמוקצה אסור אותו היום אבל ביום טוב שני מותר מיד גם בלא כדי שיעשו בשני ימים של גליות: השני אבל בשני ימים טובים של ראש השנה וכן מיום טוב לשבת או משבת ליום טוב אסור גם ביום שני אך למוצאי יום טוב שני מותר גם בלא כדי שיעשו כיון שנעשו ממילא או בשביל גוי: השלישי: אבל אם אין בו חשש דמחובר או דצידה כגון פירות שאין נמצאים במינו במחובר או כגון דגים של ים במקום שהוא רחוק יותר ממהלך יום אחד אז מותר אף בראשון מיד שהובאו אפילו מחוץ לתחום כיון שלא נעשה בשביל ישראל ה"נה פרש"תי דין דברים הנעשים מאיליהם או שעשאן הגוי בשביל גוי ומדתם שוה בין לפירוש רש"י בין לפירוש ר"י: אבל אם הביאם גוי בשביל ישראל: יש בזה שני דינים: האחד: אם יש בו חששא דאיסור דאורייתא כגון דמחובר או דצידה אסור לב' הימים עד כדי שיעשו של ליל מוצאי יום טוב אפילו בשני ימים טובים של גליות כדפר"י ואפילו לישראל אחר שלא הובאו בשבילו אסורין: ויום טוב שחל להיות ביום ה' ויום ו' ונלקט בראשון רבי יחיאל

מפרי"ש התיר בשבת ואמר שאין להחמיר כולי האי לאסור ביום הג' וגבי חוץ לתחום אין לחוש שמא הביאו הגוי דרך רשות הרבים סרטיא ופלטיא דלא שכיח האידנא רשות הרבים ששים רבוא בוקעין בו: השני: דאם הוא דבר שאין בו חשש דמחובר או דצידה אלא חששא דחוץ לתחום ובשביל ישראל אז מותר לישראל אחר גם בו ביום כיון שלא הובאו בשבילו: אבל לישראל שהובאו בשבילו אסור. עד מוצאי י"ט ב' בכדי שיעשו: וכמדומ' לי שראיתי ר' יחיאל שהתיר ב' י"ט של גליות שהובאו מחוץ לתחום ביום א' לאכלם בשני אף לאותו ישראל שהובאו בעבורו והיה אומר דאפי' בכדי שיעשו לא אשכחן דבעי לענין חוץ לתחום וכן פי' בתוס' במס' ביצה ומההיא דחלילין דפ' השואל דשבת לא קשה דלענין מת החמירו טפי כדמוכח שם גבי קבר וכדפי' בתוספות ואולי יש לסמוך על זה להתירו ביו"ט שני בכדי שיעשו: כיון דאפי' לענין מחובר מתיר רש"י ביו"ט שני בכדי שיעשו אך לענין מחובר וצידה דבשביל ישראל יש להחמיר לאסור עד מוצאי יו"ט שני בכדי שיעשו כדפירש ר"י עכ"ל מהר"ף וצ"ע:

בפ"ג דבכורות כתב רבינו שמשון וז"ל גבי תלישת צמר דאמרינן התם דהוי ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד אין ללמוד מכאן שיהא מותר לתלוש הנוצה בי"ט מצואר של עוף כדי לשומטו ביו"ט דבנוצה לא הוי כלאחר יד כדקתני בסמוך. והרמב"ן ז"ל כתב שם דשרי למתלש בי"ט מן העוף קודם שחיט' דכיון דודאי צרי' הוא למתלש לכוליה לבתר דשחיט ליה אמאי לא תליש מקמי דשחיט כל מה דצרי' ואפי' תליש כוליה מקמיה שחיט' מאי עבד הא סופיה של יום טוב לדחות אצל מלאכה זו משום צור' אוכל נפש: אבל כולי גופא דבהמה לא כדפירש בסמ"ג שהוא קל יותר להפשיט מלמלוג ולהבהב. אבל בעוף דלא שייך הפשט מותר למלוג ולהבהב כל הגוף: עכ"ל:

פי' קוץ ודרדר: דתני רב אושעיא בב"ר פרש' ב' קוץ זה קונד' דרדר אלו עכביית.

ואם שכח ולא הפריש מעי"ט כיצד הוא עושה בי"ט חוזר ולש ביום טוב שיעור חלה ומצרפן בכלי עם אותה שנילושה מעי"ט ומפריש או הולך ואוכל בי"ט ומשייר קצת ממנה להפריש ממנה חלה למוצאי י"ט ומשייר מפת אחת בשביל כולם כיון שהלישה היתה יחד בכלי אחד. אבל גבי מצות שכל אחת לישתה לבדה צריך שיור מכל אחת ואחת ומצרף כולן בכלי אחד לאמר י"ט ומפריש מאחת על כולן ועל מה שנאכל ומיהו נראה טוב שיפריש מכל אחת מן החתיכות של שיו' דלא מהני צירוף כלי למה שנאכל כבר ולפי זה אין צריך לצרף החתיכות בכלי אחד רק שיהיה שיעור חלה בכל מצה ומצה כשהיתה שלימה: עכ"ל.

ואם כן הוה אפשר לעשותו מעי"ט ולא דמי לשא' אוכל נפש דמות' כגון אפיי' ובישול וכיוצא בו דהתם אי אפשר מעי"ט לפי שהתבשיל מפיג טעמו וגם אפייה נמי החמים יפה וטובה לאכול יותר מן הצוננת ולפי זה יש חילוק בין אפשר ללא אפשר גבי אוכל נפש וניח' הקושי' שמקשי' גבי ההיא דשמ' יעלה ויתלו' ומקשין ויתלוש ומה בכך אוכל נפש הו' מידי דהו' אאפי' ובישול. והשתא ניחא דאפייה ובישול לא אפשר כדפרי' אבל תלישה אפשר מעי"ט בלא שום קלקול כלל. ומה שהקשו בתי' דההיא דרגילה דמחלק לר' יהודה גבי מכשירין בין אפשר ללא אפש' מכח פסו' משמע הא גבי אוכל נפש ליכא חילוק בין אפשר ללא אפש' מדלא מוקי קראי שמחלקין בין אפשר ללא אפשר לענין אוכל נפש גופה. יש לתרץ דלענין אוכל נפש גופה לא בעי קרא לחלק בין אפשר ללא אפשר דמסברא נפקא דלא קרינן ביה היתר אשר יאכל לכל נפש היכא דאפשר לעשות מעי"ט בלא קלקול כלל. דמשמע יעשה לכם דעשיית יום טוב צריכה לאוכל נפש דהיינו היכא דלא אפשר בלא קלקול קצת כך תי' בתוס' ר"י ואפילו לפי' הירושלמי דדריש אך שלא לקצור. וכן לפי' ר' נתנאל דמייתי הירושלמי דלא שרי מלאכו' בי"ט כ"א מלאכו' דשייכי בשימור דמצ' איכ' לפרושי נמי טעמא דקרא משום אפשר כי היכי דמפרש רבי יהודה גבי מכשירין וא"ת לפי זה היכי שרינן טחינת תבלין היכא דאפשר מעי"ט כגון דידע מאי בעי לבשל מעי"ט וגם אינו מפיג טעמו כדפר"י אלפאם כשמואל דשרי הכל חוץ ממלח והיכי שרינן לה לפי מה דפרי' דלגבי אוכל נפש יש חילוק ושמא י"נ דכיון דעיק' התבלין בשביל התבשיל הוא והתבשיל אי אפשר כדפרי' הלכך תבלין נמי שרי ומיהו אמוראי קמאי דהוו אסרי בתבלין שאינו מפיג טעמו לא סבירא להו האי סברא. עכ"ל

ויש להחמיר ליזהר שלא לכתוש הריפו' בשום מכתשת בשום מקום.

שרי להסירם מן האש משמע אבל אותה שאחזה בה האור אסור להסיר' מן האש אע"פ שאינו מכבה אותה וי"מ מוקיי"ר, עוד יש מפרש קינסא להסר הפחם מראש הפתילה לאחר שנכבית עכ"ל.

ואפי' כדי שלא תתעשן הבית:

כי היכי' דביצה שנולדה בשבת אסור ביו"ט משום הכנה ה"נ שירי פתילה ושירי מדורה שהדליקן מע"ש ודלקו בשבת וכבו בשבת א"נ שהדליקן בשבת לחיה או לחולה שיש בו סכנה וכבו אסור להדליקן למחרת בי"ט וטעמא משום דדמי להכנה כי במקום שנכבית הפתילה שם נעשית ונתקנה בהבהבתה והוכנ' להדלק' שעושה פחם, ודכוותה שירי

מדורה שנתייבשו וטובים להדליקם שנית ונראה כי היכי דגזרינן בשירי פתילה ה"נ גזרינן בשירי שמן וכן משמע בירושלמי ושם אוסר להדליק נר לבטלה עכ"ל:
כדמפליג בביצה גבי מגל בין זכרו' שלו לנקבות שלו ומיהו בתוספ' פירש דאין אנו בקיאין מהו זכרות ומהו נקבו' והכל אסור ומ"מ נראה דלבקע בסכין שרי:
מסלק' תריסי חנויות פירוש כלים כעין תיבות שמסלקין הכסוי שלהם לתת עליהם תבלין וכיוצא בהם למכור אבל חנויות כעין שלנו שהם בכותל הבית אסור בין חזרה בין סילוק:
מיהו עכשיו שאין מפרישין חלה כ"א משהו אסור למדוד בי"ט אפי' לרב ובליל י"ט של פסח שהוא צריך ללוש מצות של מצוה שצריך בשלשתן שיעור חלה כיצד יעשה הרי למדוד אינו יכול כדפירש' גם להוסיף אסור הלכך ילוש אותם בשתי פעמים ובכל פעם ופעם ישים יותר מחצי מדה ואחר הלישה יעש' השלש מצות של מצוה משתי' העיסות עכ"ל:
כגון אגוזים ותפוחים וכיוצא בהם נרא' דבפסח ובשבועות אין לחוש במקומינו בצרפת ובאשכנז אבל בר"ה ובסוכות יש לחוש למחובר ויש עוד להאריך עכ"ל.
ודוקא להוליכה בידו (ש"ע תקי"ח לא חילק) אבל ברצועה שלא כדרך חול לא בשם ר' שמואל המכונ' שי"ר ?מורי" אל הזקן.
פ"ק דביצה תנן אין מוציאים לא את הלולב ולא ספר תורה ולא את הקטן בי"ט וב"ה מתירין ופר"ח דר"ל לולב לצאת וספר תורה לקרות וקטן למולו דאיכא צורך היום קצת דאם לא כן לא הוו שרו ב"ה דאפילו למאן דאמר מתוך צריך צורך קצת: אבל ר"ת פי' דלאו דוקא למולו דה"ה נמי בשביל טיול שרי להוציא את הקטן ושרי לשחוק בכדור שקורין פלוט"א בי"ט ברה"ר אף על פי שאינו צורך היום אלא משום שמחת י"ט. ועוד אומר בשם הרב אבי הספר הזה שמותר להביא מחזור מב"ה לבית בי"ט דכיון שלבו דוה עליהם שמא יגנבו צורך יום טוב קצת קרינא ביה:
אבל בהערמ' החמירו ביה טפי ממזיד כדמפרש טעמא בתוספות דפ"ב דביצה ודוקא ב' קדירו' אבל בקדירה אחת מותר אפי' לכתחילה: עכ"ל:
ומתנה בלא ברכה ואומר אם היום קדש ולמחר חול אם כן לא צריך עירוב ואם היום חול ולמחר קדש זה יהיה עירוב. ואם שכח יותר עד יום שני שהו' יום ו' לית ביה תקנתא: וצריך ב' מינים בעירובו פת שלם וכזית בשר מבושל כדאמרינן אין אופין אלא על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל ואם אבד המבושל סומך על האפוי ואם נאבד הפת יעשה כדפרישׁ לעיל ונהגו העם להצניע ככר ערובו עד שבת בשחרית לבצוע עליו ברכת המוציא אחרי כי התחילו בו לעשות מצוה:

פי' כדכתיב ויחר אף בלק ויספק את כפיו ופרש"י גם כן מצינו דכתיב ספקתי כף על ירך. לפי' רבינו תם אבל לפירוש רש"י אסור: ע"כ
ואוכלי בהמה כגון קש ותבן אמר רבי יהודה אין בהם משום תקון כלי וצ"ע בסמג ובשבת גבי מרזב פרק חביות באתקפתא דרב כהנא לרב יהודה כפי' הרב רבינו משה עכ"ל:

סימן קצה

ונראה דה"ה לקריע' וגם לאחר המועד אין להברו' כיון שעברה סעודה ראשונה. ונר' כי דיני אנינות יש לנהוג בח"ה אחר שמוטל עליו לקוברו ומיהו לעיל פי' בהלכות אבל דאין אנינות בח"ה. עכ"ל
מיהו בשיטת מורי ר' יחיאל פיר' דאומן מיקרי מי שהוא יודע לכוין שפת אימרא או להוציא מלא מחט בבת א' וצריך שינוי לכן טוב להחמיר שלא לתפור שום אדם רק על ידי שינוי כי רוב בני אדם בקיאים בהוצא' מלא מחט ואומן מכליב תפירה א' למעל' והשנית למטה והשלישית למעל' וכן כולם ואיכא מאן דאמר במ"ק מפסע פיר' תפירו' רחבו' אפי' יהיו התפירו' שוות. עכ"ל.
ובבצירה במועד יש להחמיר כגון שאחרי' בוצרים סביביו וכן לוקח יין מכרמי הגוים וצ"ע בסמ"ג ובתו' דמ"ק
מכאן יש להוכי' שלא יכתוב ע"י שינוי בעוגל אלא צריך שינוי בכל אות ואות לעשות אותיו' חתוכות והיו"ד יש שעושין אותו כמין עוגל קטן מצאתי כתוב דמותר נכתוב חדושין בחש"מ ונ"ל להביא ראיה מהא דפריך בפ"ב והא אמר רבא בריה דרבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כותבי הלכות כשורפי ספר תורה וכו': דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכתבן בכתב ותנא דבי ישמעאל וכו' ואי אתה כותב הלכות ומשני אמרי דלמא מלתא חדתא שאני דהא רבי יוחנן ורבי שמעון מעייני ספרא דאגדתא בשבת ודרשי הכי עת לעשות לה' וגומר אמרי מוטב תעקר אות אחת מן התורה ואל תשכח תור' מישראל ופירוש מילתא חדת' דבר חדש וירא שמא ישכחנו אלמא דאפי' בזמן שנאסרה הכתיבה בדברים שבע"פ מותר בדבר של חדוש גם בחש"מ נתיר מטעם זה לכתוב דברים שהם חדשים אצלו וירא שמא ישכחם ופירוש ספר עזרה ספר תורה שקורין בו בעזרה:
ואם אין לו מה יאכל ובשכר וכן בטובת הנאה בלא שכר כותב תפילין גם לאחרים.
והאידנא כולהו מתים מפורסמים לפי שהולכים שם רוב העם לקברו כך פירוש בתוספות עד כאן לשונו.

שלא לערב שמחה בשמחה ומכאן יש נוהגין שלא לעשות שתי חופות ביום אחד גם מביאין ראיה מן הירושלמי דמפיק מקר' שלא לערב שמחה בשמח' מיעקב אבינו דא"ל מלא שבוע זאת וגו'. ולא היא דהתם השתי שמחות היו לאדם אחד דיעקב הי' נושא שתי נשים וכן גבי רגל שמחת הרגל ושמחת האשה שהוא נושא דלאחד הם שתיהם הלכך שייך בהו עירוב שמחות אבל בשתי חופות שעושין משתי נשים לשני אנשים לא שייך הכא עירוב שמחה וכן היה נוהג מורי רבי יחיאל לעשות חופת יתום או יתומה עם חופ' א' מבניו הכל ביום אחד. אך משתי אחיות פי' בספר חסידים דאין לעשות בשבוע אחד. והא דתנן ואלו כותבין במועד קדושי נשים זהו שטר אירוסין אבל שטר כתובה ש"ח הוא ואסור לכתבה במועד: עכ"ל:

ורבינו השמיט דין אבל שחל שביעי שלו ביום טוב או בעי"ט והרי הוא שבת ועיין ברמב"ם שם פ"ז במ"מ:

ומנודה והנך שמפרש במשנה שאונסם ידוע הוא וגם הנך שמפ' במשנה לא הותרו כי אם דוקא בשלא היה להם פנאי לגלח קודם המועד. עד כאן לשונו:

וכן עיקר דבעינן שינוי בנטילת צפרנים במועד כדקא מפרש תלמודא דבגנסתרי אסור פי' במספרי' ופי' רבי' דה"ה בסכין דאסור שכן דרך ליטול הצפרנים בסכין ועוד פי' ר"י דאפי' הטובלת לנידותה מגלחת צפרניה ע"י שפחתה גויה ולא היא עצמה אמנ' במו"ק פ"ק פי' בתוס' דהטובלת לנידותה מותר' ליטול צפרני' היא בעצמה בלא שינוי (כ"כ הש"ע) דלא גרע מהעברת שער של בית השחי והערוה דשרי.

ובחלוק שלנו ליכא אזור מוכיח עליה ולכך אסור לכבס אפילו מי שאין לו אלא חלוק אחד וכ"ש מי שאין לו אלא מפה וסדין אחד דאסור לכבס דליכא הוכחה כלל: עכ"ל.

ולכך כשמוסרין בגדים תוך המועד כדי לכב' אחר המועד צריך שלא ימנה אותם ואם הוא רוצ' למנות אסור למסרם עד לאחר המועד: עכ"ל:

דאף על גב דאמרינן בפ' כלל גדול היתי' גבשושית ונטלה בבית חייב משום בונה בשדה חייב משום חורש אלמא מלאכה גמורה היא וגם אינו דבר האבד אפילו הכי שריא בחש"מ כדפירש ריב"א גבי ההיא דחגיגה דקאמר גבי חש"מ לא מסרה הכתוב אלא לחכמים איזה יום אסור ואיזה יום מותר איז' מלאכה אסורה איזה מלאכה מותרת ופירש ריב"א דמלאכה מותרת היינו מלאכה שאינ' טורח אפילו אינה דבר האבד דליכא לפרש מלאכה מותרת דהיינו דבר האבד כדפ"ה דהא בדבר האבד מאיזה יום מותר שמעי' ליה כדפיר' הקונ' עצמו וכן מסקינן בפסחים כדפרי' עכ"ל:

אצטבא י"מ בנין שעושין מאבנים ומטיט לישב עליו ולא נהירא דזה בנין גמור הוא לכך נרא' דאצטב' היינו כעין ספסלים שלנו נסר שמנעצין לו רגלים וכן הא דקא שרי פ"ק דמ"ק למבני אורי' אינו ר"ל בנין גמור כדפירש הקונט' אלא ר"ל להושיב האבוס של בהמה למקומו כדפירש שם בתוס' עכ"ל.
והוא הדין דשרי לתקן החביות שלנו בחשוקים שקורים צירק"ליש ולחבר בהם השולים שקורים פוניד"ש ודוקא כשהוא לצורך המועד אבל לצורך אחר אסור עכ"ל:

סימן קצו

ואמר הר"מ ז"ל מרוטנבורק דמנחת' זו מנח' גדול' דהיינו משש שעות ומחצה ולמעלה. ודוקא סופרים שכותבים בשכר אבל מי שכותב פסקים או דבר צורך מצוה לעצמו מותר עד הערב.

סימן קצז

אבל בהא דקאמר כדי שיגביהנה וירביצנה לא קיימא לן כוותיה כדפירש בפרק השוחט: וכן הורה מורי הרב נ"ע ר"י מקורבי"ל בשה אחד שהתחילו לשחטו ולא ידע השוחט אם נגע בסימנים ואמר שאין לו תקנ' גם לשחוט למעל' או למטה והדר נהפכוה לושט ונבדקיה משו' דלטול' חיישי' שמא במקו' קב שחט מבפני' כך הורה רבינו הרב בבי' הכנס' בקורבי"ל
פסק בה"ג שאדם המשתכר לא ישחוט כי רוב דרסות מחמת שכרות הן:
ויש ליזהר בעוף כשאדם שוחט לבדו בלא סיוע אחר ואוחז העוף בידו אחת ותופש הסימנים בשתי אצבעותיו צריך שיאחז אותה יפה שאם אינו אוחזה בטוב פעמים שיהיו נשמטין לכאן ולכאן ולא יכול לשחטם בקל ע"י הולכה ויבא לידי דרסה ואפי' לא עשה דרסה כי אם במשהו מן הושט פסול כמו בשהייה. (ש"ע המנהג להטריף כל דרסה בין במ"ק בין במ"ב בין בקנה בין בושט וכן חלדה והגרמה ועיקר)
ולפי שאין אנו בקיאין בזה נכון לשחוט באמצע צואר: ובבהמה גסה מרחיק ד' אצבעות מן הראש ודי בזה עכ"ל:
ולדידן דלא בקיאינן בהקפה פסלינן כל שמוט שנמצא בין תפס הסימנים בין לא תפס הסימנים:
ונראה שהוא ירד לפסוק כדברי האומר אתלת רוחות לא צריך בדיקה משום דבית השחיטה מרווח רווח כי ההיא דשמואל ליבן סכין באור ושחט בה שחיטתו כשרה מהאי טעמא דמרווח רווח. ומיהו נהגו העולם לפסול כשנמצא פגימה מן הצדדין כמו

בחודו של סכין כמאן דאמר דבעיא בדיקה גם אתלת רוחות. וגם אסמכוה העולם אקרא ושחטתם בזה ואכלתם. זה בגימטריא י"ב ויש י"ב בדיקות בסכין כשבודקין אותו אתלת רוחת'. וכן היה תופס עיקר מורי הר"י בר יוסף ז"ל וכ"ת אם בן קשיא הלכתא אהלכתא דקיימא לן כי ההיא דשמואל דליבן סכין ושחט בה שחיטתו כשרה דליכא מאן דפליג וכן פוסק הרב ר' מש' בר מיימון אלמא בית השחיט' מרווח רווח וקיימא לן דצריכה בדיקה גם אתלת רוחתא אלמא לא אמרינן מרווח רווח. ותירץ רבינו יחיאל מורי דנהי דמרווח רווח מהני לגבי סכין מ"מ לא מהני לגבי פגימת סכין דמן הצדדים. לפי שפגם הסכין בולטת ומגעת לדופני השחיטה ואע"ג דמרווח רווח ותלמודא לא חש להאריך בזה:

ונראה הא דמכשרינן מסוכסכת ברישא דסכינא ובהוליך ולא הביא היינו דוקא כשהשוחט הרגיש בה מקודם השחיטה וגם אומר שדקדק בשעת שחיטה לעשות הולכה בלא הובאה או איפכא אבל אם מצא סכינו יפה קודם השחיטה ואחר השחיטה מצא בה פגימה ואפילו מסוכסכת פסולה אפילו אירשא דסכינא דכיון שלא נזהר בה לפי שמצא סכינו יפה. אם כן מסתמא עשה הולכה והובא' ואפי' אומר ברי לי שלא עשיתי כ"א הולכה לבדה לא מהמנינן ליה דמילתא דלא רמיא עליה דאיניש לאו אדעתיה ע"כ צריך לפסול כל פגימה ואפי' מסוכסכת שנמצאת אחר השחיטה כדפרישׁ' ועוד דאין רגילות שתמצא הפגימה ברישא דסכינא ממש:

סימן קצח

ומיהו כלים של בשר ושל חלב ושניהן בני יומן אסור להגעילן בכלי אחד אפי' קודם ד' שעו' כדפרי' בהג"ה גבי הלכות פסח:

ואז כשאינו בן יומו מותר להגעילו ערב פסח אפילו אחר ד' שעות אפילו למאן דאסר נותן טעם לפגם בפסח דאף לפי דבריו לא מתסר פגם בפסח רק בזמנו: דאז הוי חמץ במשהו. אבל בע"פ אינו במשהו אפילו לאחר שש שעות כדפירש לעיל:

פי' רבינו ברוך כשבאים להגעיל כלים של איסור שאינן בני יומן. צריך שלא יהיו בני יומן משום תשמיש דחמין אפילו דהיתר דאם נשתמש בו תוך אותו היום בחמין אפילו דהיתר כגון מים רותחין הרי האסור הנבלע בכלי נותן טעם במים לשבח וחוזר ובולע ונעשה בזה בן יומו וצריך להמתין מעת לעת מאותו תשמיש קודם שיגעילנו. ודוקא כלי שבלוע יין אסור אבל מהיתר להיתר כגון מבשר לחלב אפילו נשתמשו בחמין באותו היום אין לחוש משום דהוי נותן טעם בר ניתן טעם דהיתר כמו גבי חמץ ע"פ קודם ד' שעות כדפירש בפנים גם גבי הגעלה מבשר חרלב אם הגעילן אפי' בני יומן מותר משום

דהוי נותן טעם ב"נ טעם דהיתר אך לכתחלה אסור להגעיל שום כלי בן יומו ואפילו מבשר לחלב גזירה אטו כלי של איסור. וגם נראה דנ"ט בנ"ט גופיה דשרי היינו דווקא דיעבד אבל לכתחלה אסור לגרום. מדקאמ' דגים שעלו בקער' מותר לאכלם בכותח משמע דוקא עלו דיעבד אבל לכתחלה אסור להעלותם בקערה של בשר כדי לאכלם בכותח. ואל תשיבני מפני מה התיר רבינו ברוך להגעיל כלים בע"פ לכתחל' קודם ארבע שעות משום נ"ט בנ"ט משו' דהתם לפי שעה הוא וגם לא מיחלף בכלים של איסור כמו גבי בשר בחלב וכן לא קשיא מאי דשרינן גבי הגעלה דבשר בחלב אע"ג דנשתמש בתוך אותו היום במים חמין. דהתם דיעבד הוא כשבא לשאול על ההעגלה. כללא דמילתא לעניין לכתחלה ודיעבד לגבי נ"ט הכל תלוי בשעת שאלה לחכם אם כבר נעשה נותן טעם בר נותן טעם והוא שואל עליו אם מותר מבשר לחלב או איפכא אומרים לו מותר ואם קודם שנעשה נותן טעם בנ"ט הוא שואל עליו אם מותר לגרום נותן טעם בנ"ט כדי לאכלו מבשר וחלב או איפכא אומר לו אסור כמו גבי דגים דאסור להעלותן לכתחילה בקערה של בשר כדי לאכלה בחלב וכן גבי הגעלה מהאי טעמא:

בקרקע קשה ולא רכה ולא באבן וטעמא משום שהקרקע קשה הוא אספר"א בלעז ומעברת האיסור הנדבק בסכין וכן לא סגי לנועצו באפר מהאי טעמא אך אם ישפשף יפה באפר מגובל או בטיט שפיר דמי וכל זה לחתוך בו צונן אבל לחתוך בו רותח בעי הגעלה בחמין עם שפשוף בטיט ויש שנהגו להשליך המים ממים על הכלים להגעילם ואין זה טוב דשמא העירוי ככלי שני וגם מן הקערות אע"פ שתשמישן ע"י ערוי מכ"מ אסור שפעמים מדיחין אותו ע"י האור ממש ובחול המועד של פסח אין מגעילין כלים אפי' אינן בני יומן אפי' בכלי שיש בו ס' משום דקיי"ל חמץ בפסח במשהו והיינו משעה שחייבים עליו כרת ואילך:

סימן קצט

כלי סעודה צריכין טבילה הילכך טריפיי"ש בלעז (דרי"פוש) אין צריך טבילה דאף על גב ששופתין עליה הקדירה של מאכל מכל מקום כיון שאין נותנין עליו המאכל עצמו א"צ טבילה אבל גראדלי"ש בלעז (רו"שט) צריך טבילה לפי שצולין עליו ממש המאכל עצמו דגים או בשר ואותן רחי' קטני' ששוחקין בהם הפלפלין צריך טבילה אף על גב דעיקרו של עץ מכל מקום עיקר תשמישו על ידי המתכות המחובר בו הוא ומיהו התחתון המקבל התבלין א"צ טבילה לפי שכולו של עץ:

ומיהו אם לא היה מחזיק רביעית קודם שתקנו הגוי. והאומן גוי תקנו וסתם הנקב צריך טבילה דקיימא לן כרבי דאמ' הכל הולך אחר המעמיד כפירש רי"בא פרק קמא דשבת מכל מקו' אות' כלים המחושקים בברזל מבחוץ אע"ג דמעמידין א"צ טבילה לפי שאין משתמשין בהן דרך הברזל. וכן מהאי טעמא אותן קדירות של חרס שהן מחופין באבר פלומ"ת בלע"ז מבחוץ אין צריך טבילה אבל אותן שהם פלומין מבפנים צריכין טבילה. אך בלא ברכה לפי שאינם עשוי' כי אם לנוי והקונה כוסות מעץ מן הגוי והם מתוקנים ברתוקו' כסף ובמסמורות של כסף אם לא היו מחזיקים רביעית בלי התיקון צריכים טביל' ובפנים פי' גבי אומן גוי טעמא משום דאין שם גוי עליו משמע דרוצה לומר אפי' לא היה מחזיק רביעית קודם לכן וכמדומה כי בתוספות פירש בענין אחר לפי שאין עיקר הכלי של אומן גוי הוא ולפי זה בשלא היה מחזיק רביעית קודם לכן: אם כן עיקר הכלי של אומן גוי הוא לדברי האומר הכל הולך אחר המעמיד וכן פירש ריב"א בהדיא דצריך טבילה היכא דלא מחזיק רביעית וכן נראה עיקר. עכ"ל:

ויש מי שאומרים סכין או כלי אחר שהטבילוהו קודם הגעלה לא עלתה לו טבילה כגר שטבל קודם מילה וכתיב נמי אך הזהב להעביר חלודה. כלי עץ וכלי מתכות לצורך הפסח מטבילין אותן בנהר אף על פי שאין ראיה מן התלמוד כך כתב ה"ר משה כהן אשכנזי.

כדאמרינן בפ"ב דעכו"ם אך במי נדה יתחטא מים שהנדה טובלת בהם דהיינו ארבעים סאה. וליכא למימ' היינו דוקא בכלי גדול אבל בכלי קטן סגי ברביעית דמקוה קודם דבטלו או במשהו דמעין כמו גבי טומאה דהא ליתא דבתר הכי דריש וטהר הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת דהיינו טבילה ומסיק דצריכי דאי כתב רחמנא וטהר הוי אמינא בכ"ש קמשמע לן במי נדה דבעינן מ' סאה והשתא הא דקאמר ה"א בכל שהוא ליכא לפרושי פחות מרביעית דמקוה דהא אפי' לענין טומאה לא סגי בהכי וגם ליכא לפרושי במשהו דמעין ובכלי גדול דהא נמי אפי' לענין טומאה לא מהני כיון שאין כל גופו עולה בו אלא ודאי מיירי בכלי קטן כגון מחטין וצנורות דלענין טומאה סגי במשהו במעין או ברביעית דמקוה קודם דבטלוה א"ה קאמר דלענין טבילה דלוקח מן הגוי בעי ארבעים סאה כמו גבי נדה:

סימן ר

כגון שחלקו לאותו כזית בשר גידין ועצמות לשנים ואכלו בזה אחר זה אינו חייב:

סימן רא

ולדידן דלא בקיאינן בנפיחה כל סרכא טריפה ומיהו כי ליכא סרכא כי אם קרום ההולך מאונא לאונא כסדרן רגילין להכשיר כי ליכא חלון והוא דאיכא חתוכא דאונא אבל כי איכא חלון טריפה:

מיהו בתוספות פירש דקופה לבר היינו לצד חוץ ולעולם כל המחט כולו בתוך הכבד כדפירש בהגהה גדולה:

ומיהו בעכו"ם פרק אין מעמידין גבי עור לבוב דקאמר בברייתא יש עליו קורט דם אסו' אין עליו קורט דם מותר מסיק עליה רב הונא לא שנו אלא שלא מלחו אבל מלחו אסור. אימא מלח העבירו פי' ולכך אסרי במלחו ואפילו בלא קורט דם ולפי זה אם נמצאת מחט מב' צדדים לאחר מליח' מיתסר אפי' בלא קורט דם כי ההיא דעור לבוב דאין סברא לחלק בין עור לדבר אחר ושמא הוא הדין בהדיחו ואם כן לא תמצא היתר דאין עליה קורט דם אלא דווקא קודם הדחה ומלית' ולפי מה דפירש דה"ה הדיחו א"כ הא דנקט גבי עור לבוב מלחו ולא נקט הדיחו היינו משום דדרך למלוח העור בלא הדחה וצ"ע ברמב"ם ז"ל.

ואומר הרפ"ש הא דמכשרינן ניקב הקורקבן שזהו החיצון היינו דוקא כשניקב מחמת חולי ולא מחמת מחט אבל נמצאת בחיצון מח' לצד חוץ אף על פי דפנימי קיים טרפה דמ"נ אם המחט בא מחוץ הרי ניקב הוושט ואם דרך פנים עם המאכל הרי ניקב גם הכיס הפנימי ועבר וניקב גם החיצון ואע"ג דאין נקב בפנימי קרום עלה בו וסתמו ומיהו הא דאמרינן ניקב הכיס שזהו הפנימי וקורקבן קיים דכשר מיתוקם שפיר אפילו על ידי מחט. דהא בפנים נכנס עם המאכל ולא ניקב כי אם הפנימי.

וכמה חוליא אחת ג' טבעות.

בין האגפים יש להסתפק אי סוף העצם קאמר דהיינו מקום שהכנפים שוכבים על העוף בסופם או שמא אתחלת העצם קאי מקום חבור הכנפים בעוף. ויש להחמיר מספק ונטרוף אם נפסק חוט השדרה עד סוף העצם. (ש"ע אם לא בהפסד מרובה).

אך אם הלכה כשרה ואם עמדה צריכה בדיקה וכן אם שהתה מעת לעת כי ההיא דר' אליעזר בן אנטיגנוס דפרק אלו טריפות ואע"ג דבפרק שור שנגח קאמר רב נחמן אלו שקל מרה דהאי תורא קבא דקמחא ואזל וגמר בי מדרש' אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה לא אפסדיה לתורא לאו משום שיהא כשר בששהת' מעת לעת בלא בדיקה. אלא הכי קאמר. אי שהת' מעת לעת אז היה לה תקנה ע"י בדיקה: אבל עכשיו ששחטו בתוך מעת לעת בלא הלוך ובלא עמידה אין לה תקנה כלל: והשת' דפי' דבין עמדה ובין שהת'

מעת לעת בעינן בדיקה ואנן לא בקיאינן בבדיקה. הלכך בהמה שנפלה מגובה או כיוצא בו שיש לחוש לריסוק אברים ימתין לה עד שתלך דאז כשרה בלא שום בדיקה.
דאילו עמדה או שהתה מעת לעת בעיא בדיקה כדפירש בהג"ה לעיל ואנן לא בקיאינן בבדיקה.
אבל בבהמה גדולה טריפה אפי' בדיעבד כיון דסירכות מצויות בהן:
ואף על פי שאם ניטל הכוליא או שתיהן כשרה.
ואם אינו בקי אי איעכל ניביה אי לא מספיקא טריפה (ש"ע י"מ דאין אנו בקיאין באיעכול ניביה לכן יש לאסור וכן אם נשבר סמוך לגוף אע"פ שחזר ונקשר היטב טרפה שמא איעכול ניביה ומשערין ד' אצבעות בגסה וב' בדקה ובעוף לפי גדלו וקטנו וטוב להחמיר אם אין הפסד מרובה) אמנם אם מצאו שמוטה לאחר שחיטה ואינו יודע אם לאחר שחיטה אם קודם שחיטה בשרה דודאי בשעה מועט לא איעכול ניביה ובלבד שידע שלא היתה שמוטה בשעה שהביאוהו לשחוט ודין זה נוהג בין בבהמה בין בעוף לפי השיטה שבפנים וכן בתוספא שאנ"ק אמנם בשיטת מ"ר יחיאל בשם רבי' אלחנן פירש דאע"ג דשמוטת ירך בבהמה אינה טריפה עד דאיעכול ניביה מ"מ שמוטת ירך בטוף טריפה אפי' לא איעכול ניביה דהא דאיפליגי אמוראי פ' אלו טריפות בשמוטת ירך בעוף אי טריפה אי לא מיירי בלא איעכול ניביה דאי איעכול ניביה קמפלגי. מאי טעמא דמאן דמכשר הא תניא טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף אלא ודאי דלא איעכול ניביה פליגי ואפי' הכי מסיק שם במסקנא דטריפה וכ"ת אכתי קשה דהא בההיא שהבאתי טריפות שמנו חכמים וכו' קתני בסיפא יתר עליהם העוף נשבר העצם אע"פ שלא ניקב קרום של מוח ואם איתא דשמוט' ירך בעוף טריפה אע"ג דלא איעכול ניביה. כי היכי דתני נשבר העצם וכו'. ליתני נמי יתר עליהם עוף שמוטת ירך בעוף טריפה אע"ג דלא איעכול ניביה. וי"ל כיון דבהמה נמי הוי שמוטת ירך טריפה באיעכול ניבי' מיהא לא חשיב ליה כיון דשם שמוטה נמי הוי בבהמה ולא דמי לנשב' העצם וכו' דקתני דההוא ליתיה בבהמ' כלל: וכי תימא הא איתא נמי שבירת העצם בבהמה היכא דניקב קרום של מוח יש לומר דהתם אין הטרפות תלוי כלל בשביר' העצם דהא בניקב קרום של מוח לחודי' טריפה ואפי' יהיה העצם שלם אבל גבי שמוטת ירך בבהמה לא מטרפא באיעכול ניביה בלא שמוטה דהכי אמרי' לעיל בוקא דאטמא דשף מדוכתיה טריפה ומסיק והוא דאיעכול ניביה והלכך גבי עוף אף על גב דידעי דלא נשמט הירך כשהביאוהו לשחוט מכל מקום אם נמצאה הירך לאחר שחיטה שמוטה וספק הוא לו אם לאחר שחיטה נשמט או קודם שחיט' נשמט' אע"ג דודאי לא איעכול ניביה בשע' מועטת כזה מכ"מ

טריפ' כדפרישית דשמוטת ירך בעוף טרפה אע"ג דלא איעכול ניביה. ותדע דהא לא תני נמי בההיא דיתר עליה' עוף וכו'. הא דאמר בריש אלו טרפות גבי ניקבה כנפ' דגבי בהמה אמרה דנקבים שאין בהם חסרון מצטרפי' לרובה. פירוש לרוב מן הנקבים עצמן ואין השלם שבין נקב לנקב נחשב בכלל הנקבים וגבי עוף אמרי' מקפלו ומניחו על פי הקנה אם חופה רובו טריפה פי' שאף השלם שבנתי' נחשב בכלל הנקב ואפי' הכי לא תני ליה גבי יתר עליה' עוף משום דמכל מקום שם פסוקת הגרגרת ברוב' טריפ' גבי בהמה אלא דגבי עוף משום דזוטר חיותיה נחשב השלם שבנתים בכלל הנקב: הכא נמי גבי שמוטה שם שמוטה טריפה אפי' בבהמ' באיעכול ניביה מיהא. אלא דבעוף משום דזוטר חיותיה אפי' בלא איעכול נוביה חשיב' שמוטה ולהכי לא חשיב ליה גבי יתר עליהן עכ"ל:

ונראה דאפי' לא ניטל מן הבשר עמו רק שנפסק החוט או רובו טריפה כיון שנפסק חוט אחד או רובו בין בבהמה בין בעוף:

ואם בא לפנינו עוף או בהמה שכבר נשבר רגל' למעל מן הארכוב' ונתרפא שקורין ראט"ר בלע"ז כשרה דבידוע שלא יצא העצם לחוץ כך נהג הר"מ:

אמנם פי' לקמן בשם ר"י דבריה או דבר שבמנין או בעלי חיים שאפי' באלף לא בטיל אין חילוק בין איסורין האסורים ודאי קודם שנתערבו ובין איסורין האסורין מספק קודם שנתערבו בספיקא דאוריית' כיון דאפי' בספק דאוריית' שייך ביה כרת חייב אשם תלוי:

סימן רג

וגיד הנשה אסו' בהנא' (ש"ע מותר בהנאה) ואסור לתתו לעבדו ולשפחתו נכרים ואסור לשלוח ירך לנכרי שגיד הנשה בתוכ' כדאמרי' בפרק כל שעה ואסור ליתן גיד הנשה ושומנו לכלב או לחתול שמזונותיו עליו:

סימן רד

וכן היה נוהג מורי ר' יחיאל שלא היה אוכל מאותה חתיכה כלל לפי שאין הטבחים זריזים להסיר אותה ?חמימי. עכ"ל

ומכל מקום המולח בשר בכלי שאינו מנוקב כל בבשר אסור אפי' מה שחוץ לציר אפי' בלא שומן וכן עשה רבינו תם מעשה בתרנגולת שנמלחה בכלי שאינו מנוקב ואע"פ שלא שהתה כדי מליחה ואסר אותה ומבי' ראיה לדבריו דלא אשכחנא דמפליג תלמודא גבי כלי שאינו מנוקב בין שהתה כדי מליחה ללא שהתה כדי מליחה: מיהו

יש שרוצין להתירה על ידי שחותכין ומשליכין מה שבתוך הציר מידי דהוה אחתיכה שנפלה בתוך הציר כדאיתא בפנים. אך לא מצאו ידיהם ורגליהם כדאמרינן פרק כל הבשר דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורים הדגים ופריך ה"ד אי בכלי שאינו מנוקב אפילו עופות ועופות נמי אסורין משמע דאסורין מעבר לעבר קאמר דהא מדמי כלי שאינו מנוקב לדגים ועופות והתם דגים אסורים לגמרי מעבר לעבר ואל תשיבנו מ"ש מחתיכה מקצתה שנפל' בתוך הציר שפשוט הדבר שאינו אסור כ"א מה שבתוך הציר כדפי' בפנים. י"ל דלא דמי דהתם מיירי שכבר נמלחה החתיכה כמשפ' בכלי המנוקב ופלטה כל דמה ולכך כשנפלה אח"כ מקצתה לתוך הציר מותר מה שחוץ לציר כיון דדם אינו מפעפע למעלה אבל כשנמלחה מתחלתה בכלי שאינו מנוקב אז ודאי דין הוא דמיתסר כולה אף מה שחוץ לציר ולא משום בליעת הציר שיצא ממנ' דודאי לא מבלע במה שחוץ לציר כדפי' דדם אינו מפעפע למעלה אלא משום דם עצמו שלא יצא עדיין ממנה היא מיתסרא כולה ואף כי לא שהתה שם כדי מליחה לא יצא ממנה כל דמה לפי שהמקום דחוק שם כיון שאינו מנוקב ואם תאמר מה בכך אי לא יצא כל דמה והלא כל דם האיברים שלא פירש מותר. יש לומר היינו דוקא כשלא פירש כלל ממקומו אבל כשפירש ממקום למקום כגון הכא דכיון שנמלח מיד הדם פורש ויוצא ממקום למקום ומכל מקום אינו יוצא לגמרי כיון שאינו מנוקב ולכך מיתסרא כולה דאף על גב דלא פירש לגמרי חוץ לחתיכה מכל מקום כיון דפירש ממקום למקום באותה חתיכה עצמה חשיב שפיר פירש מידי דהוה אומצא דאסמיא וכן בההיא דקאמר גבי ההיא דמלח גרמא גרמא דפיר' תלמודא חדא נמי פריש מהאי גיסא ובלע מהאי גיסא ולא כפי' התוספות שפי' פריש מהאי גיסא כלומר שפי' לגמרי חוץ לחתיכ' וזה אינו דא"כ אמאי הוצרך לומר ובלע מהאי גיסא הוה ליה למימר פריש והדר בלע אלא שמע מינה כדפרי'.

מיהו אין נראה להתיר אפי' בגדי כחוש אלא אם כן יש בו ששים מן החלב. כי יש מפרשים ההוא גדי כחוש הוה. כלומר ולא היה בו כ"א מעט חלב. והיה בגדי ששים מן החלב. אבל אי ליכא ששים אסור ודאי כל הגדי. דכיון דחלב מפעפע בכל החתיכה לא שנא שמן ולא שנא כחוש ותדע דהא בההוא דטיפת חלב משמע דחלב מפעפע בכל החתיכה ולא מפלי' בין חתיכ' שמינה לחתיכה כחושה כ"ש בחלב דמפעפע טפי מסברא. ועוד בר מן דין ובר מן דין איכא לפרושי דההוא שינויא דכחוש היה לא קאי לפי המסקנא: וכן שינויא דכוליא בחלבה הוה. אלא העיקר כילכית באלפס. וכן נראה עיקר דאותו תירוץ בא לסתור כל הראשונים ולומ' דלהד"מ דהמעשה דגדי לא הוי בחלבה ולא כוליא בחלבה דאם כן רבי יוחנן לא הוה שרי אלא המעשה הוה בכלבית באלפס ואמר

לטעמיה קפילא ארמאה וכן נראה דתימה גדולה הוא להתיר כוליא בחלבה משום קרום מפסיק ודבר ידוע הוא כי החלב נבלע בכל הכוליא הלכך יש לאסור שתיהם גדי אפי' כחוש שצלאו בחלבה אי ליכא ששים וכן כוליא שצלאה בחלבה וכה"ג איכא בתלמוד בעלמא היכא דמשני תלתא שינויי האחרון בא לסתור הראשונים. עכ"ל.
והא דאמרינן ספיקא דרבנן לקולא היינו כגון שנשפכו המים קודם ששערו אם יש בהם ששים אם לאו אבל אם המים לפנינו ואין יודעים לשער אותם כי האי גוונא לא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא כיון שחכם יכול לשער אותם דדעת השוטים אינו כלום כך פירש בספר ר"ב.

סימן רה

ובספר רבי' ברוך פסק דשלשה דינים יש בדם בצים אם נמצא הדם חוץ לקשר ואינו על הקשר כלל זורק את הדם ואוכל את השאר בין בחלבון בין בחלמון ואם נמצא על הקשר ונתפשט חוץ לקשר אז כל הביצ' אסור בין בחלבון בין בחלמון ואם נמצא על הקשר ולא נתפשט חוץ לקשר בזה יש חלוק בין חלבון לחלמון דבחלמון אפי' כל הביצה כולה אסורה ובחלבון זורק את הדם ואוכל את השאר וכן נהגו העולם
רק שיהיה בו ס' בין הכל ועוד דאיסור הבלוע בחתיכה אינו הולך מחתיכה לחתיכה כ"א על ידי רוטב ע"כ אותה לבדה שמחובר בה הלב אסור אם אין בו ס' והשאר מותרו' וכן לענין כבד. עכ"ל.
ומסקנא כפי' רב אלפס שפי' שנהגו בכל ארץ ישראל שלא לבשל כבד עם הבשר על ידי שום מליח' כי אם על ידי צליה ואפילו לבדו נמי איכא חששא משום הקדרה עצמה שנאסרת ואפילו משום כבד עצמה איכא למאן דאמר שלוקה נאסרת ואין אנו בקיאי' מהו בישול ומהו שלוק' הלכך אין לבשל כבד כלל אפילו לבדו כ"א אחר צלייה גמור' והבא לצלותו צריך לקורעו שתי וערב. ונהגו העולם לתחוב בו קוץ או קיסם בלא קריעה ומיהו הצולאו כדי לבשלו אחר כך בקדרה נכון לקרעו שתי וערב כדפרישית עכ"ל.
ודין זה נוהג אפי' נמצא הכבד בתוך התרנגולת בין במליח בין בצלי.
וה"מ כשבא לשום תחתיה כלי אבל בשאינו משים כלי תחתיה מותר לצלותה במליחה כל דהו ומיהו כשצולים יונים וכיוצא מהם שרגילים לטגנן במחבת אחר כך אומר בשם הר"ם שצריך למולחם ולשהו' כדי מליחה כמו לקדירה לפי שרגילות לטגנם במחבת קודם גמר צלייתם:

פי' אפילו תבשיל של בשר מפני הדם הבלוע בה. תימא ה"ד אי בכלי שאינו מנוקב: אפילו הבשר שמלח בה אסור ואי בכלי מנוקב אמאי אסור לאכול רותח הא קאמרינן דמא משריק שריק אפי' מבשר לבשר ויש לומר לעולם בכלי מנוקב ובקער' של חרס דחרס בלע טפי ולא שייך משרק שריק וגרע טפי מגבי בשר ותדע דהא צונן בצונן לא בלע וגבי כלי אמרינן בפסחי' חזינן להו דמדייתי ובלעי ואסירי פי' דבלעי אפי' מצונן עכ"ל: ובשר שנישורה במים יום שלם השיב הר"ם ז"ל אם היה מלוכלך בדם בחוץ ושרה יום שלם נראה שאסור ואע"ג דצונן לא בלע יום שלם חשיג כמו כבוש שהוא במבושל לענין בליעה שאין המלח מפליטו עכ"ל:

ומיהו מליחה מועטת דלצלי לא הוי כרותח הבשר עצמו ומיהו הציר הנוטף ממנה הוי כרותח משום דאותו ציר מיהא אינו נאכל מחמת מלחו כדפי' בספר ר' ברוך.

צ"ע למה צריך לומר בפנים משום דכבר תשש כוחו של מלח וכמדומה שאינו בתוספות שאנ"ץ ע"כ מ"ה נ"ע. וריי"בא אומר דאין על אותו ציר דין דם מליח דכמוהל בעלמא הוא דכבר פלט כל הדם כיון ששהתה שיעור מליחה בכלי מנוקב:

?]הגה"ה פירוש דאם תתאה חם ועילאה צונן אסו' אפילו אם תתאה שהוא חם הוא ההיתר ועילאה הצונן הוא האיסור מתסר כל ההיתר משום דתתאה גבר להפליט את העליון שהוא האיסור ולהבליעו בהיתר התחתון אבל אם תתאה צונן ועילאה חם מותר רק כדי קליפה אפילו אם תתאה היתר והעליון שהוא חם האיסור דתתאה שהוא צונן גבר. ונמצא שיש חילוק בין מחמת האור למחמת המליחה כדפרי'. דגבי מחמת האור הדבר תלוי בתתאה ולא באיסור, וגבי מליחה תלוי באיסור ולא בעילאה. ויש לתמוה דכיון דמליח כרותח אם כן היה לנו להשוות מליחה לחם מחמת האו', וי"ל נקוט האי כללא בידך דלעולם אין האיסור נפלט ונבלע בהיתר אלא א"כ יש בו כח באיס' עצמו או מחמת מליחה או מחמת חמימות האור אך בזה יש חילוק בין מחמת האור למחמת מליח' דמחמ' האור אותו שהו' גבר מרתיח חבירו או מצנן חבירו. כי כן הוא דרך תולדות האור. אבל מחמת מליחה אין כח באותו שהוא תפל לבטל כח המליחה. וכן אין כח במליח לעשות התפל מליח כי כן הוא דרך המלח דאינו יכול להתבטל כי אם על ידי הדחה וכן המליח אין שם מליח עליו להיות כרותח עד שימלחנו משני צדדים שהו' דין מליחה לקדרה ואז הוא דוקא חשוב כרותח כדפי' בתוס' והשתא ניחא כולא מילתא דגבי מחמת האור אזלינן בתר תתאה אפילו תתאה היתר משום דתתא' גבר אם כן התתאה מרתיח ומחמם את העליון והוה ליה חם לתוך חם דאוסר את הכל אבל אי תתאה צונן ועילאה חם אפילו אם עילאה חם הוא האיסור, מכל מקום מותר ההיתר רק כדי קליפה.

משום דתתאה שהוא צונן גבר ומצנן את העליון שהוא האיסור ומבטלו מחמימתו. והוה ליה איסור צונן ולכך אין האיסור יכול לבלע בהיתר מיהו כדי קליפה מיהא אסור משום דאדמוקר ליה בלע כדי קליפה ולכך לענין חום מחמת האור אזלינן בתר תתאה דגבר לא שנא היתר ולא שנא איסור: אבל לענין מליחה שאין זה מבטל את זה כדפרי': הלכך לא אזלינן כלל בתר תתאה: אלא בתר האיסור: ואם האיסור מליח אוסר את ההיתר לא שנא עילאה ולא שנא תתאה: אבל אם האיסור תפל: אף כי הטהור מליח וגם הוא תתאה מכל מקום מותר ההיתר. כיון שהטמא תפל. והטהור תתאה שהוא מלוח אינו יכול לעשותו מליח כדפרי'. ולכך טמא תפל וטהור מליח מותר. ובפרק דם חטאת אמרינן חתיכה בחתיכה רקיק ברקיק יקלוף את מקומו תימא מאי שנא מחם לתוך חם דמיתסר כולו ושמא יש לומר התם גבי חם וכו' מיירי דזה על גבי זה. והתם גבי מליח ותפל מיירי בזה בצד זה. עכ"ל:]

ומיהו גם בלא שמנונית יש לאסור הכל כדמשמע גבי הא דקאמר תתאה גבר כשהוא חם משמע דאסור הכל קאמר דומיא דחם לתוך חם עכ"ל:

[הגה"ה ב פ' כיצד צולין תנן נטף מרוטב של פסח על החרס וחזר אליו יטול מקומו. ומוקי לה התם בחרס רותחת דהוי אותו רוטב צלי מחמת דבר אחר ורחמנ' אמר דוקא צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר. ומקשי בשיטה מה נפשך. אי רוטב לא מפעפע אם כן תסגי בקליפ' כמו גבי גיד הנשה למ"ד יש בגידין בנו"ט. ואי רוטב מפעפע א"כ אי איכא ששים מן הרוטב לישתרי כוליה אפי' אותו מקום. ואי ליכא ששים א"כ ליתסר כוליה מידי דהוה אגדי שצלאו בחלבו ומתרצינן בשיטה רוטב נפיש פעפועיה טפי מגיד ובציר מחלב. ולפי זה פי' בפנים גבי תתאה גבר דסגי בנטילת מקום אם אין בו שומן. ומיהו אין להקל בזה, דהא זימנין דאית ביה שומן ולאו אדעתיה. ועוד אפי' בלא שומן יש ליתן טעם לאסור כוליה, ולא דמי להיא דיטול מקומו דרוטב, דהתם הרוטב אינו נופל על כולו כי אם בחד מקום דהא טיפה בעלמא הוא דנפל כדמשמע נטף מרוטבו ולהכי סגי בנטילת מקומו אבל גבי תתאה גבר דחתיכה דאיסור נוגעת כולה בכל החתיכה דהיתר הלכך מפעפעת בכולה ולכך לא סגי בנטילת מקום, וגבי נטף מרוטבו נמי אם היה ברוטב כל כך שנפל על כל הפסח מיתסר כוליה, ומיהו חלב ודאי מפעפע טפי דהא מיתסר למיכל אפי' מריש אזיניה אע"פ שאין שם החלב כלל, ולפי זה ההיא דתתאה גבר צריך לומר שהחתיכות רחבות זו כזו דאז ההיא דאיסור נוגעת כולה בההיא דהתירא, אבל אם היתה של איסור קטנה, אע"ג דליכא בהתירא ששים מ"מ הוה סגי בנטילת מקום אם אין בה שומן בודאי, ומיהו הא פרישית דזימנין דאית ביה שומן ולאו אדעתיה, ועי"ל דגבי

רוטב אנו מסופקים אם מפעפע בכל החתיכה כמו חלב או אינו מפעפע כ"א כנגד אותו מקום בעומק ומיירי לעולם ההיא דיטול מקומו דאיכא ששים. ומ"מ מתסר אותו מקום משום דשמא אינו מפעפע כי אם באותו מקום. ולפי זה גבי תתאה גבר מתסר ההיא דהיתרא כולה אפי' כשהחתיכ' דאיסור קטנ' אפי' ודאי אין בה שום שומן כיון דליכא ששים ומיהו קצת קשה דא"כ בההיא דיטול מקומו לפלוג בין איכא ס' לליכא ששים דהיכא דליכא ששים לא סגי ביטול מקומו דשמא מפעפע בכוליה, מיהו איכא למימר דמסתמא יש בו ששים מההיא טיפה דרוטב, אך מ"מ דוחק הוא לומר דמספקא לן גבי רוטב כדפרישי' כיון דלא מפרש לתלמודא, לכך נראה כדפרישית מעיקרא דיש חילוק גבי רוטב היכא דליכ' שומן בין מקצתו לכולו כדפרשינן: עכ"ל]

וכעין זה פירש בתוספות דהשופך דם צלול בעין על גבי בשר והוא רותח אפי' דרך צלייתו שהוא אסור אם אין בו ששי' ולא משתרי לא משום דם משריק שריק ולא משום כבולעו כך פולטו דלא אמרינן כך אלא דוקא גבי דם פליטה: עכ"ל

ויש שרוצים להתיר מכאן בשר רותח שחתכו בסכין חולבת אפילו בן יומו ע"י קליפה דהא איכא לישנא דאמר בית השחיטה רותח ואפילו הכי קאמר רב דסגי בקליפה וכ"כ בספר רבינו ברוך ומיהו אין הנדון דומה לראיה דהא דסגי בקליפ' גבי בית השחיט' אפי' למ"ד בית השחיטה רותח מ"מ אין כל הבהמה רותחת כי אם בית השחיט' דוקא שזהו הקליפ' הסמוכ' למקום בית חיתוך השחיטה דהיא דבר מועט אבל גבי חתיכת בשר שהיא רותחת כולה כשחתכה בסכין חולבת בן יומו מתפשט בכולה ואסור' כולה אם אין בה ס' מן הסכין ואפילו לא תחב בה כ"א מעט מן הסכין צריך ס' מכולו דמתכת חם מקצתו חם כולו ולא דמי לכף חולבת שתחב מקצתה בקדרה של בשר דלא בעי ס' כ"א מאותו קצת שתחבו בקדרה דהתם הכף של עץ הוא וחם מקצתו אינו חם כולו אבל ודאי אם היתה הכף של מתכ' אפילו לא תחבו כ"א מקצתה בעי ס' מכולה משום דמתכת חם מקצתו חם כולו: וכן נראה הלכה למעש' לאסו' אווז רותח או בשר רותח שחתכו בסכין חולבת בן יומו שכל החתיכה אסורה אם אין ששים מן הסכין וכן הורה הרי"ב"ר מנוח. ומיהו בספר רבינו ברוך פי' דאפי' שאינן בני יומן בעי קליפה גבי שוחט משום שמנונית הנדבק בדופני הסכין. עכ"ל.

וצ"ע דהא דקאמ' לכי חיימא אלישנ' דבית השחיט' רותח קאמר. ומיהו בלא שום ראיה אמת הוא שהוי רותח קצת, עכ"ל.

סימן רז

דדמיא לדיונה בסימניה אך לא במראית העין.
משום שמנונית שהיה בעין דנאסר משום בשולי עכו"ם ומשום שלקות דנהי דהתירו פת של עובדי כוכבים ומזלות שלקות לא התירו ואף כי חזר השמנונית ונבלע בעיסה אין להתיר העיסה משו' דקמח' עיקר כיון שנאסר השומן בעודו בעין קודם שנבלע ולא דמי לאובלי"אש דהתם נאפה יחד הכל בצים בתערוב' העיסה לפיכך שייך לומר התם קמחא עיקר והוראה זו דפשטיד"א של דגים דפרישית לא שייכא כ"א בשל עכו"ם כגון שהעיסה והדגים שלעכו"ם דפשטיד"א ודגים של ישראל הרי זה בלאו הכי יש לאסור מפני שצריך להכשיר התנור בקיס' ואם לא הכשירוהו בקיסם אפילו הפשטיד"א עצמה אסורה בלא בליעת שום שומן דגים דנהי דהתירו פת של עכו"ם מכל מקום פת של ישראל שאפה עכו"ם ולא הכשיר התנור אסור. עכ"ל.
אלא א"כ יש בו ששים מכל הביצה שיש בה אפרוח ונכון הוא להזהר כשהאדם אוכל בצים מבושלות שלא לאכול מהם עד שיקלפו כולם לדעת אם יש בהם אפרוח.
וצ"ע אם יש לחלק בין נגמרה בקליפתה ללא נגמרה:

סימן ריא

כל זמן שלא פירשו חוצה להם אבל פירשו בדופני הכלי מתוכו וכן בדופני הבור מתוכו היינו רביתייהו ולא חשיב פירשו עכ"ל.
לפי' ר"ת דפי' דאעפ"י דסימני בצים לאו דאוריית' מכל מקום סימני עוברי דגים דאורייתא מכח ההיא סוגיא דעכו"ם דפריך גבי עוברי דגים ליבדוק בסימני' ודחיק לשנויי בשנימוחו ולא משני משום דסימני עוברי דגים לאו דאורייתא ומיהו איכא למידחי דכי נמי לא הוו סימנים דאוריתא מכל מקום היכא דאמר של דג פלוני וטהור הוא סמכינן אסימנין כמו גבי ביצים ומשמע ליה לתלמודא דמיירי גם בהכי דאמר של דג פלוני וכו' מדלא משכח היתר כי אם באומר אני מלחתי' כ"כ בתוס' וגם ר' ברוך וגם הרב רבי אליעזר הגיה דמוכ' בירושלמי דסימני עובר דגים לאו דאורייתא דאיתא בירושלמי ההוא גברא דאתא קמיה דשמואל ואמר ידענא מבחנא בין סימני עוברי דגים טהורים לטמאים אמר ליה שמואל כהדין מהו אמר ליה טמא א"ל לא מסתייך דאמרת על טהור טמא אלא סופך לומר על טמא טהור משמע דאין לסמוך אסימנים כלל ואם כן אין לאכול מן הבורבוט"א על ידי סימני עוברי דגים שבה.

מיהו לעיל פירשתי בהג"ה דאין לסמו' על הסימני' וגם אמרו בשם רבינו יהודה חסיד סימן על הדגים הטהורים שני עדים טהור פירוש דג טהור יש לו זנב סדוק לשנים מה שאין כן בבור"בוטא והרבנים הגדולי' אוכלים ממנה ורבינו יחיאל מפרי"ש היה נזהר ממנה והמחמי' תבא עליו ברכה. עד כאן לשונו.

סימן ריב

ואותם התולעים הנמצאי' בקלח של ירקות ודחוקי' מבפנים שאין חלל במקומם שיוכלו לרחוש ולילך באשר הם שם אין בהם משום השרץ השורץ על הארץ
ומיהו יש גדולי' שאוסרי' אותם קישו"נוש ואומרי' שבאים בהם בעודם במחובר. וגם תוספות שנ"ץ סוברי' כן אלא שהתירום משום שאינם רוחשות בתוך הקטנית לפי שהם מהודקות בתוכן ולא דמי לקישות בהתליע' באביבה דאסורה דהתם רוחש התולע ומהלך בתוך הקישות לפי שתוכה חלול כך פי' בתוספות. ומיהו רבינו יחיאל היה תופס שרץ בחיו' בעלמא אפילו בלא ריחוש והילוך. וכן נראה שבאין במחובר שהרי בפולין נמצא בהם תולעים קטני' בעודם לחים בתלושים סמוך ללקיטתן ונראה דאותן תולעים גדלים ונעשים גדולים והמחמיר תבא עליו ברכה עד כאן לשונו:

סימן ריג

מיהו מדרבנן אסור ומהאי טעמא צריך קריעה בכחל עכ"ל.
ומיהו אם הם מבושלים או צלויים והם לחים בעו קליפה כי ההיא דבר גוזלא. אבל בחיים סגי בהדחה אפי' הם לחים רק שלא יהיו לחים מחמת מליח' דמליח כרותח ואם שניהם מלוחים שניהם אסורים כשנוגעין זה בזה ואם האחד מליח והאחד תפל התפל אסור והמליח מותר. ואם הם יבשי' אפילו הם מלוחי' סגי בהדח' כיון ששניהם חיין.
פי' עד סעוד' אחרת שכן היה נוהג מר עוקבא אבל באותה סעודה אפילו בקינוח והדחה אסור.
א"כ לפי זה אפי' בסעודה אחרת צריך לנקר שיניו שלא יהא שום בשר בין השינים. אבל באותה סעודה אפי' לא יהיה בשר בין השיני' אסו' כדפר"שי לפי שהבשר מוצי' שומן ומושך הטעם בפה זמן ארוך. עכ"ל
ובשם ריב"א שהיה מקנח בפת לבד והדחה לבדה שהיה בולע מים ומכניס אצבעו ומדיח את פיו עכ"ל
אם כן יש להחמיר בעוף כמו בבשר בהמה לכל מילי. עכ"ל.

מיהו נכון להחמיר ואפילו ביממ' לפי שפעמים שהגבינה שמינה ונדבק הלחלוחית על ידו אף על פי שאינו נראה.
ואכל בשר אסו' לאכול גבינ' היינו בלא נטילת ידים וקינוח הפה, אבל בנטילת ידים וקינוח הפה מותר לאכול גבינה אחר בשר אפילו בתוך אותה סעודה, ומר עוקבא שהיה ממתין עד סעודה אחרת חומרא בעלמא הוא שהיה מחמיר על עצמו מיהו נהגו העולם כפרש"י דפי' דבשר אחר גבינה מותר דוקא על ידי קינוח והדחה וגבינה אחר בשר אסור אפילו בקינוח והדחה עד שיעו' שהיית סעודה אחרת והיינו שש שעות ואז מותר בלא קינוח והדחה ובלבד שלא יהא בשר בין השינים.
אמנם דוקא כשהוא אוכל בשר בעין אבל אם אכל תבשיל של בשר כגון בצים מטוגנים בשומן או של ינקוק"ה מותר לאכול גבינה אחריו ע"י קנוח והדרה לכל הפירושים כדפירשו בתוספות גבי ההיא דקאמר אבל בין תבשיל לגבינ' חובה עד כאן מה"רפ נ"ע מיהו רב אלפס פי' דבעי שישהה שיעור שש שעות וכן משמע מתוך פר"שי עד כאן לשונו.
ויש רוצים לומר שחתיכה שחצייה בתוך הרוטב וחצייה חוץ לרוטב ונפלה טיפת חלב על אותו צד שחוץ לרוטב ודאי הרוטב ושאר חתיכות מסייעין לבטל אותה טיפה להתיר גם מאותה חתיכה אותו מקצת שבתוך הרוטב אבל מה שיש ממנ' חוץ לרוט' אסור כיון שאין באותו מקצת שחוץ לרוט' ס' מאות' טיפ' וצריך להמתין עד שיצטנן וחותך אותו מקצת שחוץ לרוט' לפי שהו' אסור ושיבוש הוא בידם דבהדי' פי' בתוס' וגם בפנים גבי טפת חלב וכו' דמיירי דוק' שהחתיכה כולה ביובש כגון שאותה חתיכה מונחת על גבי חתיכה אחרת שמחצתה חוץ לרוטב דהשתא הויא אותה חתיכה העליונה שנפלה טיפת חלב עליה כולה חוץ לרוטב ולהכי אמרינן דאין הרוטב ושאר חתיכות מסייעו' לבטל הטפה אבל אם הית' אותה חתיכ' שנפלה טיפת חלב עליה מקצתה בתוך הרוטב אז היה רוטב ושאר החתיכות מסייעו' לבטל הטפה ולהתיר גם אותה החתיכה אפי' מה שיש ממנה חוץ לרוטב וכן משמע בפנים וכי תימא היא גופה טעמא מאי היאך יועיל הרוטב לאותו מקצת שחוץ לרוטב יש לומ' דטעמ' רבה איכא שהרי אע"ג דקיימא לן דאיסור הנבלע בחתיכת היתר אין מתפשט מחתיכ' לחתיכה כ"א על ידי רוטב כדמוכח בההיא דטפת חלב וכו' כדפי' רבינו ברוך מכל מקום באותה חתיכה מצויה מתפשט בכולה אפילו בלח רוטב כדמשמע בההיא דטיפת חלב הילכך כשמקצת החתיכה בתוך הרוטב ונפלה טיפה על אותו מקצת שחוץ לרוטב אותה טיפה מתפשטת גם בכל הרוטב ובכל החתיכות שבקדרה שהרי אף על גב דנפלה באותו מקצת שחוץ לרוטב מכל מקום היא

מתפש' בכל אותה חתיכה כדפרישית וכיון שמתפשט גם באותו מקצת שבתוך הרוטב הרי חוזרת ומתפשטת בכל הקדרה על ידי הרוטב. עכ"ל:

ומיהו בקושי יש להתיר ע"י נקיבת הקדרה דהא אי אפשר שלא ינענע הכלי מעט ויגע הרוטב באותו מקצת כלי שנאסר ולכן טוב להמתין שלא יגע בכלי עד שיצטנן והעולם נהגו לאסור כשנפל בדופן שלא כנגד הרוטב ודוקא כשנפל שלא לצד האש אבל לצד האש נהגו להתיר לפי שהאור שורפו ומיבשו מיד (ש"ע ואז הקדרה נמי שרי) ובלבד שיקנח מיד ודוקא בטיפה בעלמא כגון דבר מועט אבל אם נפל רוב חלב אין להתי' אפי' כנגד האור אלא אם כן נפל כנגד הרוטב וע"י ס' (ש"ע ואז הקדרה אסורה אף אם יש ס' בתבשיל נגד הטיפה ויערה התבשיל מיד ממנה בצד אחר שלא בצד הטיפה ואם בשלו בקדירה פעם אחרת דינו כמו בפעם הראשון) ומורי הרב ר' יחיאל היה אומר בשם רי"בא שהיה מתיר גם שלא כנגד הרוטב ושלא נגד האש על ידי ס' בשעת הדחק כגון בערב שבת עכ"ל.

והנה נהגו העול' שלא לבשל הכחל עם הבש' כלל אפי' ע"י קריעת שתי וערב וטוח' בכותל וצריך עיון על המנהג דלכאורה מותר הוא לכל הפרושי' ע"י קריעה וטיחה ומיהו כמדומה ששמעתי ממורי רבי יחיאל שיש לסמוך ממנהג העול' לפרש"י שפי' דלקדרה שהזכיר התלמו' גבי כחל בקריעת שתי וערב וטיחה בכותל היינו לקדרה בלא בשר והלכך לפי זה לא מצינו שום היתר עם בשר בשום ענין וגם היה אומר מהאי טעמא נהגו שלא לבשלו בקדרה כלל אפילו בלא בשר לפי שסופו לבשל בשר בקדרה והוי כמו כחל עם בשר והי' אומר כי בשכבר היו נוהגים להיות להם קדרה מיוחדת לכחל לבדו: ומיהו אין לסמוך עכשיו ע"י שאין רגילין בכחל כ"כ עתה הילכך איכא למיחש דילמא אתי למטעי לבשל אח"כ בשר באות' קדר' ומיהו פשט התיר' לחותכו בסכין של בשר אפילו כשהכחל רותח כיון שקרעו שתי וערב וטחו בכותל: וחותכין לכתחלה באותו סכין בשר אחרי כן וצריך עיון מאי שנא מקדר' בלא בשר שהחמירו לבשל בשר אחריו ושמא מה שהחמירו בקדרה אין זה משום בשר דאחר כן אלא גזירה דילמא אתי לבשל בשר עם הכחל ביחד וזה לא שייך גבי סכין וצריך עיון: עכ"ל:

בפנים מפרש כי לפי' ר"ת בעי קריעה שתי וערב לקדרה בלא בשר או לצלי: לכאורה משמע דר"ל קריעה גמור' דלא סגי מאותה קריעה שקורעין אותה לשנים כשחולקים הרביעים של צד האליה לשנים ומיהו לפי לשון התוספות משמע דסגי בהכי שפיר לרבינו תם דבעי קריעה מועט' גבי קדרה בלא בשר ולגבי צלי היינו להוציא את החלב שהוא כנוס בתוך הכחל שיש לו טעם חלב גמור לפי זה היה נרא' דהוי סגי באותה קריעה

שקורעין הכחל לשנים כשחולקין הרביעים של צד האליה לשנים דבההיא קרועה יוצא החלב שהוא בעין בין ב' דפנות הכחל אף על פי שלא קרעו אחרי כן כלל לא שתי ולא ערב וכן נראה דבתוס' לא הזכיר לא שתי ולא ערב כי אם קריעה מועטת ושמא דיעבד יש לסמוך על זה אבל לכתחיל' נכון לעשות כמו שפירש רבינו בפנים:

מעשה בא לפני מורי הרר"י מקדר' חדש' שבשלו בה מים ותחב לתוכה כף חולבת בת יומא ולא היה במים כדי לבטל ואחר ימים בשלו בה מים פעם אחרת ותחבו בתוכה כף שנשתמשה לבשר כמו כן בת יומא וכמו כן לא היה במים כדי לבטל והורה שנבלע מפגם בשר בחלב והקדר' אסורה להשתמש בה בשר או חלב אבל לבשל בה דגים מותר ומיהו נראה כיון שהקדרה חדשה מתחילה לא בשלו בה חלב מעולם אע"ג שתחבו בה כף חולבת שהיתה בת יומא וגם אין בקדרה ששים מכל מקום אין הקדרה נעשית חולבת בהכי לאסור אם בשלו בה בשר אחר כך אפי' בו ביום משום דהוי נ"ט בר נ"ט. הטעם היוצא מן החלב אל הכף ומן הכף אל המים שבקדרה ומן המים אל הקדרה עצמו ועדיין הוא היתר ומהאי טעמא נמי אם לאחר מעת לעת מתחיבת כף חולב' הוחמו בה מים חמים ותחבו בה כף של בשר בת יומא מותר להשתמש בקדרה לכתחילה בבשר וטעם חלב שנבלע בהקדרה בתחילה על ידי כף חולבת לא חשיב טעם כדפרישי' ואמנם אמת הוא כאשר פסק הרב בפנים דקדרה הבלועה מבשר בחלב אפילו בפגם אסור להשתמש בה לכתחילה לא בשר ולא חלב ומשכח' לה כגון קדרה של חלב שנשתמש בה חלב בעין ואחר מעת לעת נשתמשו בה בשר הבש' מות' מטעם שהחלב הוא פוגם לפי שאינו בן יומו אבל הקדרה אסורה להשתמש בה לכתחילה לא בשר ולא חלב לפי שהיא בלוע' מפגם בשר בחלב ואם היא של נחושת יגעילנ' לאחר מעת לעת של מעשה שני ואם היא של חרס אין לה תקנה להשתמש בה לא בשר ולא חלב. עכ"ל.

מיהו אומר מורי דצ"ע דבמתכת חם מקצתו חם כולו היה נראה דגם מה שלא נכנס ברוטב פולט.

נראה היינו דוקא בקדרה של חרס דאין לה תקנה בהגעלה: אך קדירה של מתכות מות' בהגעלה ואף על גב דטעם כעיקר דאוריית' מכל מקו' בהגעלה יוצא כל הטעם:

אך בדיעבד אינה אוסר' מחמת בליעה ראשונה כיון שאינה בת יומא מבליעה ראשונה: מיהו יש לתמוה כשהכף בת יומא ויש ס' מן הכף דאמרינן דהקדר' מותרת וכף אסורה בין עם בשר בין עם חלב ולמה כיון שיש לו ס' בקדרה מן הכף אם כן יחשוב לכף ההגעלה מבליעה ראשונ' ויהיה לה דין הקדרה עצמה אם בשר בשר אם חלב חלב ויש לומר דלמא אתי למטעי אטו היכא דלא נתחבה הכף בקדרה כ"א מקצתה. ועוד ההגעלה

אינה מועלת כי אם דוקא ברותחין כל כך שמעלין רתיחה. ולענין הצרכת ששים בעינן אפילו שאינה מעלת רתיחה רק שתהא רותחת שהיד סולדת בהו ועוד דמספק רתיחה מצריכינן ששים והגעלה אינה מועלת כי אם ודאי רותחת ועוד אנו מצריכינן ששים מכל אפילו בספק תחיבה כולה והגעלה אינה מועלת כי אם בודאי תחובה כולה.

ואע"ג דהחמין שבנתיי' משוו לה בן יומא והוי לשבח מ"מ איכא נותן טעם בר נותן טעם להתיר בתחיל' מן הבשר לקדרה ואחרי כן מן הקדרה למים חמין שהוחמו בנתיי' ואחרי כן מן המים חמין לקדרה והכל של היתר אבל בקדרה הבלוע מאיסור אין להתיר מטעם זה כדפי' רש"י גבי קיבה דלא שייך היתר דנותן טעם בר נותן טעם כי אם מהיתר להיתר כגון מבשר לחלב אבל גבי איסור אע"ג דלגבי האיסור עצמו הוי נותן טעם בר נותן טעם מכל מקום כל מה שיוצא ממנו אפילו ההיתר אסור משום דקיימא לן דחתיכה עצמה נעשית נבילה ואוסר' אפי' ההיתר שבה הלכך אף על גב דגבי האיסו' הנבלע במים החמין שהוחמו בנתים הוי נותן טעם בר נותן טעם בהיתר שבא אחרי כן מכל מקום המים עצמן לבדן אסורין משו' דחתיכה עצמה נעשית נבילה כדפרי' וכמו כן המי' נעשו נבילה כשיבלעו מאיסור אבל גבי היתר בהיתר כמו בשר בחלב כשהמים בולעים מטעם הבשר מכל מקום אין שם בשר על המים הלכך כשחוזר ונותן טעם בחלב אחרי כן אין לחוש כי אם מטעם הבשר שבתוך המים שחוזר ונכנס בחלב ואותו טעם דבשר שבמים הוי נותן טעם בר נותן טעם כדפרישית ומהאי טעמא פירש רבינו ברוך דבצלים או כרישי' הבלועי' מאיסור ונתנן בקדרה של היתר צריך ששי' מכולם ולא סגי ששים מן הבליעה אבל אם הכרישי' או הבצלי' בלועי' מטע' בשר ונתנן בקדרה של חלב או להפך אין צריך ששים רק מן הבליעה ולא מכולם והיינו טעמא משום דגבי איסו' הבלוע שם האיסור על כל החתיכה כדפי' אבל גבי בשר אין שם בשר על כל החתיכה וכי תימא היא גופה מאי שנא זה מזה דגבי בליעת האיסור חשבינן כולה חתיכה כבליעה עצמה וגבי בליעת היתר דבשר בחלב לא חשבינן כולה חתיכה כבלועה עצמה ויש לומר דטעמ' דבליעת איסור היינו משום דאפשר לסוחטו אסור פירוש שאם היה יכול לסחוט האיסור הנבלע חוץ מן החתיכה שלא היה נשאר בו טעם איסור כלל מ"מ אסורה החתיכה לעולם כיון שחל עליה שם איסור שעה אחת וזה הטעם לא שייך גבי בליעת היתר: עכ"ל.

אמרי ר"י והר"ם שאם דש כותח שקורין שלש"א במכתש של בשר דמות' לאכלה בחלב ואף על גב דאמרי' דבית חרוסת כרותח מכל מקו' קיימ' לן כפירושא דלאו דוקא עלו דה"ה אם נתבשלו:

ודוקא נתבשלו במים אבל נצלו לא ואפילו עלו או נתבשלו דוקא דיעבד אבל לכתחילה אסור להעלותם או לבשלם בכלי של בשר כדי לאכלם בכותח כדפי' לעיל בהלכות הגעלה ומכאן מתיר רבינו ברוך קערות של בשר בני יומן שהודחו במחבת חולבת שאינה בת יומא אפילו בכלי ראשון אפילו המים רותחין או איפכא קערות של חלב במחבת של בשר אבל אם שניהם בני יומן לא: עכ"ל:

צנון שחתכו בסכין כו' פי' רבי ברוך דאפילו אם הסכין אינו בן יומו כדאמרי' בעכו"ם גבי חילתית ולפי זה משמע אפילו בלא שמנונית בעין דאי בשמנונית בעין פשיטא דכך יש לשאינו בן יומו כמו לבן יומו ובפנים פירש דוקא כשיש שמנונית בעין מיהו מסתמא יש ליישב לכל הפירושים דסתם סכין יש שמנוני' נדבק עליו ועוד פי' ר' ברוך דשומי' ובצלי' וכבשי' יש להם דין צנון וחלתית ומיהו הר' ר' יחיאל אומר אין לך אלא מה שאמרו חכמים דוקא צנון וחלתית והביא ראיה מפרק גיד הנשה דאמרינן אין לך נותן טעם באיסו' יותר מבצל וקפלוט אלמא מדמי בצל וקפלוט לשאר איסורין כן הרבה גדולים שוים בזה ומודי' לו עכ"ל

סימן ריד

ואף על גב דלאחר מכאן מסירים הנוצה והעור מ"מ כיון דבתחלת התערובת נתבטלו שוב אין חוזרין וניעורין ומהאי טעמא נמי שרי לבשל הכל יחד וראיה מפרק התערובת דף (ע"ג ע"ב) דפריך תלמודא אלא מעתה מגיסא ה"נ דאסר ליה וכדפי' שם בשיטה וא"ת היאך התרנגולת בטילה בנוצתה נהי דמשום כבוד ליכא מ"מ איכא משום דבר שבמנין: וי"ל דהא פסקינן הלכה כר' יוחנן דאמר את שדרכו לימנות לעולם דוקא אין בטיל ותרנגולת אין דרכה למנות לעולם דאפילו בהמה גסה לא חשיב תלמודא את שדרכו למנות לעול' מדפרי' תלמודא גבי שור הנסקל הניחא למאן דאמר וכו' פ' התערובות ומהאי טעמא ביצה טריפה בטלה אך ביצה הנולדה ביום טוב אפילו ספיקא אינ' בטילה משום דהוי דבר שיש לו מתירין כדאיתא בפר"ק די"ט וכבש שלם למחר הפשט' או רביעי שלם צריך עיון לענין בטול עכ"ל.

ומכאן הורה על קורקבן של תרנגול טריפה שנתער' עם קורקבני' כשרים שהוא בטל ברוב ונראה דה"ה לענין שאר בני מעים עכ"ל.

ומכאן הורה רבינו יב"א על רגלים של ספק טריפה שנתערבו ברגלים של היתר שאינם בטלים ברוב. והיא גופ' קשי' דהא אפי' דודאי טרפ' היה להם להתבטל לפי מאי דאסיקנ' הלכ' כר' יוחנן דאמ' את שדרכו למנות שנינו. ושמא משו' חששא דכיבוד נגעו בה.

דמסתמ' רגל של בהמ' גסה עשוי להתכב' ושל דקה נמי אפי' אם תרצ' לומ' דאינו עשוי להתכבד מ"מ לאפלוג רבנן. ואם לא הסירו הטלפים צריך עיון עכ"ל. עוד אמר מורי הר"פש כי רבינו ברוך פי' וכן בפנים דהיכא שהאיסור חשוב שלא להתבטל. דאין להתירו אפי' בספק ספיקא ופי' בפני' הטעם לפי שאין שתי הספקות מענין אחד. אבל י"מ דטעמא דספק ספיקא מותר היינו משו' דאיכא למתלי ברובא דהיתר. וא"כ כי היכי דאיסור שיש בו חשיבות אינו בטל ברוב כמו כן לא יהיה מותר ע"י ספק ספיקא דהוה נמי טעמא משום דאיכא למתלי ברובא דהתירא ומיהו הא ליתא. דמעשר שני יוכיח דאינו בטל ברוב כדאיתא בפ' הזהב ואפ"ה היכ' דאיכא למתלי ברובא דהתירא שרינן כדמוכח בההיא דמעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה וכו' דקאמר. דבהר הבית חולין משום דתלינן ברובא דשתא: וכן בירושלים בשאר ימות השנה עכ"ל.

ונכון להחמיר כי גם בספר רבינו ברוך סימן ע"ו פסק להחמיר עכ"ל.

וכי אמרינן דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ה"מ כשהאיסור הקבוע מבורר. אבל בתערובת לא דאם כן לא תמצא איסור בטל ברוב ומיהו לענין תערוב' בעלי חיים דחשיבי ולא בטלי אמרינן בזבחים דחשיב קבוע מדרבנן אעפ"י שאינו מבורר ואפי' היכא דפרוש גזרינן שמא יקח מן הקבוע מאחר שאין האיסור מבורר כדמוכח בזבחים פ' התערובת. על העדר שלקח הזאב או הארי אחת מהן והחזירה ונתערבה יש רוצים להתיר כל אחת ואחת לבדה משום ספק ספיקא שמא אינה זו שלקח הארי או הזאב ואם תמצא לומר זו היא שמא ביד שמא בשן ואין דריס' בשן אבל אין להתיר מטעם ביטול ברוב דהא בעלי חיים חשיבי ולא בטלי וליכא למימר נמי נכבישנהו כי היכי דניידי ונימא כל דפריש מרובה קא פריש דהא איכא למגזר שמא יקח מן הקבוע כי ההיא דזבחים פרק התערובת ומיהו בפנים פירש דוקא בקדשים או באיסור הנאה החמירו למגזר שמא יקח מן הקבוע אבל לא בעלמא ומיהו קצת קשה דהא מדמי לענין דין דאיסור ברוביה איתיה חבית של תרומה להנהו דטבעת דלעיל דהוי איסו' הנאה אף על גב דתרומה מותרת בהנאה אלמא לא שנא וגם דברי המתירין מטעם ספק ספיקא אין נראה לפי מה שפי' רבינו ברוך וגם בפנים דדברים החשובים שלא להתבטל ברוב אפילו ספק ספיקא אין להתיר לכך נראה לאסור כל העדר מספק עד י"ב חדש לזכרים ולנקבות עד שיתעברו וילדו שיהא גם העיבור לאחר הספק. עכ"ל

סימן ריט

ואף על גב דאמרינן מתפלל אדם של שבת בערב שבת ואומר קדושה על הכוס משום דמוסיף מחול על הקדש. ומסתמא הוא הדין לענין יום טוב. מכל מקום מצה שאני, דרחמנא קבע מצות אכילת' בליל' דכתי' בערב תאכלו מצו': כדפי' רבינו יעקב מאורלינ"ש במשנה פרק ערבי פסחים, והוא הדין לענין אכילת סוכה לילה הראשונה כדפרישית שם עכ"ל.

בהרבה מקומות נוהגין לברור החטין של פסח מאכילת עכבר ויש רוצים להתיר משום דהוי כמו מי פירות, מיהו קשה לדבריהם דהא אנן תנן לא ילעוס אדם חטים ויתן על גבי מכתו מפני שמחמיצות אלמא לא חשיב לחלוחית הפה מי פירות, ומסתמא הוא הדין לאכילת עכבר, דאין להקל בלא ראיה, ועוד דמי פירות משמע דוקא מי פירות קאמר מדלא קאמר אין מחמיץ כי אם מים ועוד יש חששא טפי גבי אכילות עכבר לפי שאחרי כן מערבין בו מים בשעת לישה דהא דמי פירות אין מחמיצין היינו דוקא מי פירות לבדן בלא תערובת מים כדפירש רבינו תם בפרק כל שעה, ועל חטה שנמצא' בתוך המצה אפויה אם היתה האפייה קודם הפסח אפילו לאחר שש שעות של ארבעה עשר מותר על ידי קליפה כדפרישית לעיל משו' דהוי שלא בזמנו רק שלא יחממוהו משנכנס הפסח בעוד שהחטה שם אבל אם נאפת תוך הפסח דהיינו בזמנו יש אוסרין כל המצות שנאפו עמה בתנור, ואומר אף על גב דקיימא לן דריחא לאו מילתא היא במעשה דתנו' כי אם במעשה דפטום: כדמוכח בעכו"ם בההיא דתנור שהסיקהו ברימון של תרומה נהי דלאו מילתא היא לחשב נתינת טעם, מכל מקום משהו מיהא איכא, ומיהו גם לפי דבריו נראה שאם נאפה חד בכירה שקורין פו"יר אין לאסור כי אם אותה מצה ולא האחרות דלא שייך ריחא כי אם על ידי תנור המכוסה למעלה, ואפילו אותן המצות שנוגעות באותה מצה אשר שם החיטה מכל מקום שרי שהרי גבי חלב דמפעפע מוכח פרק כל הבשר דאיסור הבלוע בחתיכה אינו הולך מחתיכה לחתיכה כי אם על ידי רוטב. ויש מתירין אפילו אותה מצה על ידי קליפה משום דחמץ אינו מפעפע ונרא' לאסו' אותה מצה ולהתיר האחרות אפילו בתנור, עכ"ל.

כרבי יוחנן דאמר מעשה אילפס חייב בחלה אלמא לחם הוא: ומיהו טוב לעשות בתנורים ולא באילפס לאפוקי נפשייהו מפלוגתא דהא ריש לקי' פלי"ג אדרבי יוחנן דאמר מעשה אילפס פטורים מן החלה אלמ' לאו לחם הוא ואף על גב דהלכה כרבי יוחנן לגבי ריש לקיש מכל מקום איכא מאן דפסיק כר"ל בהא משום דקאמר תלמודא גבי כתנאי

דכולי עלמא מעשה אילפס פטור: ואע"ג דבתוספות דחו להו ופסקו כרבי יוחנן גם בהא מכל מקום אין לסמוך על שינוייא דחיקא:

ואם שכח ולא אכל אפיקומן עד לאחר שבירך ברכת המזון אין צריך לחזור ולברך משום דשאר מצות נמי חשובות של מצוה שהרי עושין. להם שימור כן פירוש במחזור ויטרי עד כאן: ומיהו אם אמר בע"ה הב לן ונבריך קודם שאכל אפיקומן ונזכר קודם שהתחילו ברכת המזון יאכל אפיקומן. ואף על גב דאמרינן בערבי פסחים דהב לן ונבריך הוי היסח הדעת: ואסו' לאכול ולשתות. מכל מקום כיון דאפיקומן מצוה הוא דרמא רחמנא עלן איכא למימר אנן אתכא דרחמנא סמכינן ולא הוי הב לן נבריך היסח הדעת: כי היכי דאמרינן בברכות אתכא דריש גלותא סמכינן. ואף על גב דפרישית כי שאר מצות חשיב נמי כמצות מכל מקום מן המובחר לא הוי כ"א השלש מצות של מצוה עכ"ל:

שהרי כמו שיש ז' ברכו' בברכת חתני' כן יש ז' ברכו' קודם אכילת מצה של מצוה עכ"ל. אך אמר רש"י בתחילה נהגו בצרפת ללוש מצות בבצים: ועכשיו נהגו בו איסור: ויש מי שאומר להחמיר שלא ללוש בבצי' יותר ממי פירו': לפי דאיכא נפחא ואם יש מים עמם אסור אפי' במי פירות: והר"ר מאיר ז"ל לא רצה ללוש בביצים לפי ששאל לרבו עיסה שנילושה בביצים אם יכולים לאוכלה בפסח ולא אמר בה לא איסור ולא היתר: איסור לא אמר בה לפי שאין מי פירו' מחמיצין היתר לא אמר בה לפי שנופח במי ביצים: לכן הר' מאיר ז"ל היה רגיל לסחוט תפוחים או אגסים ללוש במימיהם כדי לעשות סעודה שלישית ונראה דהיינו דוקא לחסידים שאינם מבטלים כלל כל השנה סעודה שלישית בשבת אבל אנשים אחרים שפעמים בלא אונס אין מקפידים לעשות סעודה שלישי' אין להם להכניס עצמם בזה הטורח דגזרינן מי פירות בלא מים אטו כשיש בו מים דכשיש בו מים קדמי ומחמצי:

דאף על גב דעכשיו בזמן הזה שאין לנו מי חטאת אין אדם טהור מטומאת מת מכל מקום כיון שנילוש' בבצים שלא הוכשרו בשום משקה אינה מקבלת טומאה ואם כן מה יעשה מחלתה: לשורפה אינו יכול כיון שהיא טהורה: וגם לאוכלה אינו יכול כיון שאין אנו מטוהרים ומיהו היה יכול ליתנה לכהן קטן כדאיתא בבכורו': עכ"ל: מנהג קדמונינו הקדושים שאינן מולחים המצות ויש אומרים הטעם מפני שאומר התלמוד מצה לא מליח ולא קמיח ולא עפיץ אם כן משמע דהמצה אין להיות מלוחה: ואני אומר שהוא הטעם שאומר בספר מליח הרי הוא כרותח ולא יהא אלא כחמי חמה בלבד ויהא אסור: ומיהו אם רבים בני הבית יכול להוסיף רק שלא ילוש יותר מעשרון אחד ביחד: וכמו כן לא יפחות מעשרון לשלש מצות ולא ימדוד העשרון ביום טוב דאסור למדוד ביום

טוב: ואע"ג דאמרינן בביצה מודדת אשה קמח לעיסתה ביום טוב כדי שתטול חלה בעין יפה: עכשיו לא שייך עין יפה שהרי אין מפרישין חלה כי אם משהו ולא אחד מארבעים ושמנה כמו שהיו רגילין לעשות. ואם כן אסור למדוד בי"ט עכשיו וכיצד יעשה לכוון אותו עשרון ילוש בשני פעמים בכל פעם ופעם מעט יותר מחצי עשרון מאומד בלא מדידה ואחר הלישה יצרפם יחד: עכ"ל.
והעולם נהגו לברך ברכת המוציא על השלימה ועל הפרוסה על אכילת מצה: ונכון לעשות כדברי הגדולים: עכ"ל:

סימן רכ

והיכא דליכא חסא נוהגין ליקח צירופוליו"ו בלע"ז והיינו מרירתא דמפרש בתלמודא כדפי' בקונטריס אך מכל מקו' טוב לחזר אחר חסא מטעם שאמרנו אפי' לקנות בדמים יקרים. ואם תאמר איך נפטר באכילת מרור מברכת נהנין. ופירש רש"בם דברכ' ירקו' פוטר' אותה. ותימא והרי יש הפסק גדול בנתי' והיסח הדעת ופירש ר"י הלכך אין מברכין על המרור בורא פרי האדמה משום דהוי דברים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה דאין צריך לברך כלל עוד טעם אחר הלכך אין לברך עליו ברכת הנהנין לפי שאי' באין להנות אך לזכר והוה כחנקתיה אומצא דלא מברך הואיל ואינו בא ליהנות ויש נפקותא בין שני הפרושים הללו לרש"בם אין מברכין בורא נפשות רבות אחרי הירקות של טבול ראשון לפי שעדיין הוא זקוק לאכול מרור ע"י אותה ברכה של ירקות ולפי פירוש שני צריך לברך. ונשמע בשם גאון אחד כי בכל ספק ברכות כזה טוב למנוע מלברך שלא יחשב ברכה לבטלה מיהו טוב שלא יאכל מן הירקות כזית כדי שלא יברך בורא נפשות רבות. וגם יפטור מרור מבורא פרי האדמה כי כן יסד רבינו יוסף טוב עלם בסלוק שלו למה ירקות באו תחלה כדי לפטור מרור מברכה הראויה לה.

סימן רכא

מ"מ צריך לפרוש מלאכול משעת שקיעת החמה לכל הפחות משום דמאז מתחיל בין השמשות דר' יהודה ובין השמשות ספק לילה דהוי עיצומו של יום שיש בו כרת ולאו בכלל תוספ' הוא עכ"ל:
פי' ר"י בתשובה כשהחולה שואל לאכול ולשתות אומרים לו י"כ הוא ואם אמר אעפ"כ תנו לי לאכול מאכילין אותו דכי האי גונא חולה אומר צריך אני קרינ' ביה ואע"פ שאינו אומר בהדיא שצריך משום סכנה:

וכן אמר הר' מאיר ז"ל שמותר לאדם לרחוץ עיניו במים ביוה"כ ולא פניו מפני שהיא רפואה לעינים כדאיתא במסכת שבת בפ' שמנה שרצי' טפת צונן שחרית וטפת צונן ערבית יפה לעינים מכל קילוריות ורפואה מותר ביו"ה כדאיתא במסכת יומא בפר' יוה"כ:

אומר הר' מאיר מי שהתענה פעם אחת שני ימים לשם יום כפורים צריך לעולם להתענות שני ימי כפורים הואיל וקבל עליו יום שני לש' יום כפורי' שהוא איסו' כרת כיון שאסרו עליו פעם א' אסו' בו לעול'.

אף על פי שתוקעין קודם הבדלה אין לחוש משום דחכמ' היא ואינה מלאכה בליל מוצאי יום הכפורים שרגילים לומר ה' הוא האלהים ז' פעמים י"א אותם קודם תקיעה. ויש אומרים אותם אחר התקיעה וכן נראה שהרי אומר אותו לסימן סילוק שכינה שמסתלק ועולה עד לרקיע השביעי. וכתיב עלה אלהי' בתרועה וגומר. אלמא לאחר תקיעת השופר הוי העלאה והסילוק:

סימן רכב

וכן פסק הר' משה מיימון דלוק' ופי' מורי רבינו יחיאל דאע"ג דקיימ' לן כר' שמעון לענין אחר זמנו כדפשי' רבא מ"מ לענין קודם זמנו הלכה כר' יהודה:

ומיהו במשנ' דבודקין פסקו התוספו' דאסו' להשהותן אף לפירוש רבינו תם מההיא דשיאור ישרף. ועוד יש ראיה מההיא כותח דבירושלמי עכ"ל:

ומיהו בתוספות כתוב כי לבסוף אסר רבינו תם אפילו בהגעלה וכן היה נוהג רבינו יחיאל לקנות מדוכה חדש' בפסח ולא היה רוצה להשתמש בישנה (פי' בהגעלה) משו' דהוי כבית החרוסת ועוד פירו' בתוספו' דדוקא לענין חמץ בפסח היה אוסר רבינו תם אפי' בהגעל' אבל לענין איסור אחר כגון אותן מדוכות של עכו"ם ישנות דאין האיסור כ"א משו' שמנוני' דאיסור' היה מתיר רבינו תם בהגעלה בשאר ימות השנה בלא פסח אבל בפסח אפילו דידן אסורות אפילו בהגעלה כדפרישית ובשם רבי' טוביה מבי"נא שמעתי שהיה מתיר הישנות בהגעלה ע"י קליפה שמקלפין אותו בכלי אומנות של ברזל ונכון להחמיר כדברי רבינו יחיאל היכא דאפשר.

דריש מרימר קיניא בין חיורי בין ירוקי בין אוכמי שרו וה"מ לענין יין נסך שתשמישו על ידי צונן אבל לענין חמץ בפסח שתשמישו בחמין כולהו אסיר. כך פירש רש"י. אבל רבינו תם פירש מחופין באבר יש לו דין כלי מתכות ומותרין בהגעלה לענין חמץ בפסח ורבינו יצחק אלפס כתב דלית הלכתא כמרימר בירוקי דקיימ' לן כרב זביד דאמ' ירוקי

אסירי משום דמצריף. ואמר מהר"ף להתירן בהגעלה כרבינו תם אך נהגו העולם שלא להשתמש בפסח בשו' כלי חרס ישן וגם כלי זכוכית הישני' היה אוסר רבי' יחיאל משו' דמדמי להו תלמוד' לכלי חרס ופעמי' ששורין בהספת חם כשמחממין אותו ע"ג גחלים או צונן ובולעין כמו כלי חרס.

ועל דגים מלוחים שקורין הרינג"ש ועל בני מעים שנמלחו קודם פסח מותרי' כמו בשר מליח שנמל' קודם הפסח אבל היכא דאיכא לספוקי שנמלחו בתוך הפסח אסורין וכן לענין גבינה. מיהו נהגו העולם שלא לאכול לא גבינה ישנה ולא בני מעי' מלוחי' בפסח. ושמא היינו משום שרגילות לאוכלן בלא שום הדחה משא"כ דגים מלוחים וגבי בשר נמי צריך הדחה אפילו לצלי משום חששא שמא יש בו עדיין חמץ משהו בעין.

והגדולים מאיבר"א אוסרין אותה אפי' במליחה. וכן הרב רבינו טוביה אך בספר רבינו ברוך מתירו במליחה ואוסרו בצליה דאמרינן דאינו מפעפע בלא רוטב ולא שייך פעפוע כ"א בחלב או בשומן כדאמרי' פ' גיד הנש' שאני חלב דמפעפע ומ"מ בצלי שלנו אסור לפי שהופכין אותו ומוליך הטעם בכולו כמו ע"י רוטב ומהאי טעמא אפילו יש כמה עופות בשפוד כולן אסורו' אבל במליחה שאינו זז ממקומו לא שייך האי טעמא ולפיכך מותר אפי' אותו עוף עצמו ע"י קליפה. ולאפות המצות תחת הטרפ"א נראה דאסור ואף על פי שמשים גחלים לוחשות על הטרפ"א משום דאין האש שעל גבי הטרפ"א שולט מיד בעליונה של מצה ואתי לידי חמוץ ויש נוהגין היתר דמחמם הטרפ"א רודם וגם טוענין אותה בגחלים לוחשות מקודם וגם מזה יש להחמיר ולהזה' דילמא אתי למיעבד בלי חימו' הטרפ"א ובלא גחלים עליה מתחילה כמו שרגילים לעשות בשאר ימות השנה. ולענין דיעבד צריך עיון שמא האור שולט במצ' קודם שיעור הילוך מיל: ומ"מ נכון להחמיר.

ואע"ג דאמרינן תטיל לצונן דאז לא תחמיץ גבי חלה איכא למימר חיטים שאני אי נמי נהי דאין מחמיצין בעודן במים מ"מ לאחר שעלו מן המי' מחמיצין עכ"ל.

ויש מחמירין לאסו' כשנשאבו מבעו' יום אף כי לנו אחרי כן כל הליל' ומיהו מדלא הזכיר כי אם הלילה שמע מינה דאין לחוש מתי נשאבו רק שלנו כל הלילה לכתחילה או רוב הלילה לכל הפחות רק שיהא אותו רוב אחרון של לילה כדי שיהא עמוד השחר אחריו בכלל הלילה. ונכון ליזהר להמתין ללוש עד שיאור היום הרבה פן יטעו באור הלבנה.

רק שיהא לכלי בית קבול שיהו כל המצות תוך מחיצו' הכלי ולא למעל' מן המחיצות משו' דאיבעי לן אי אויר כלי ככלי דמי או לא ואם עוברות למעלה מן המחיצות יפרוש עליהן סדין או מפה ויכסה אותן דאין לך כלי גדול מזה וכן נהגו.

מיהו אומר ריב"א דקיימ' לן הלכה כר' יוסי דאמר עושין סריקין כעין רקיקין פירש עושין סריקין מצויירין כעין רקיקין טינב"ש בלע"ז דאז אין לחוש בחמוץ בשהיית ציורן. וע"ז סומכים העולם לצייר המצות מפני שעושין אותן עכשיו כעין רקיקין ווילגאר"א בלע"ז. נהגו העול' לאפות קמח סלת בתנור לצור' התינוקו' לעשות ממנו פ"פא בלע"ז וסומכין על הא דאמרינן פרק כל שעה דאפוי אינו בא לידי חימוץ: ומיהו קשה מהא דאמרינן בפ' כל שעה לא לימחי איניש קדר' בקימח' דאבישונא דילמא לא בשיל שפיר ואתי לידי חימוץ (ופירש לא יערב קמח בתוך התבשיל). בקמחא דאבישונא (פי' קמח קליות שנאפ' בתנור) ואפי' הכי קאמר דחיישינן דילמא לא בשיל שפיר (פי' שלא נאפה הקמח בטוב) לפי שאין יכולין לעמוד על אפיית הקמח שיהא כראוי והא דאמרינן האפוי אינו בא לידי חימוץ היינו דוקא כגון פת וכיוצא בו שגמר אפייתן ידוע. כך נראה לפי הדומה. ואם כן יש לאסור כמו כן סולת האפוי מהאי טעמא ויש דוחים לומר דדוקא בקמח קליות הוא דחיישינן דילמא לא בשיל שפיר אבל קמח סולת דלאו דקליות לא חיישינן, מיהו נראה הא דנקט קמח קליות משום אורחא דמילתא נקט ליה דאין רגילות לאפות קמח אחר רק של קליות לפי שנלקטו בעוד שהתבואה לחה הוא הדין בקמח אחר: וכן משמע בקונטרי' דפירש ואפי' בקמחא דאבישונא, וכן סברא לומר כן כי מי יוכל לעמוד על גמר אפייתו, ויש שעושין אותו פ"פא ע"י הרתחה שמערבין הסולת בשעת הרתחת החלב, ומיהו איכא למיחש דילמא ניח' החלב מרתיחת' ולאו אדעתיה ועוד יש נוהגין היתר ע"י חלב לחודיה בלא תערובת מים כלל ואפילו בלא רתיחה משום דמי פירות אין מחמיצין, וגם בזה איכא למיחש דילמא יערב מים תחילה והדרך הנכון לעשות ממצה אפויה מפוררת.

ועל הדגן שצמח אומר מורי רבינו יחיאל מפרי"ש שזהו חמץ גמור דהיינו דקאמר תלמודא בפרק כל שעה דאחמיץ במחובר שפעמים שחמיצו בא בעוד שהתבואה מחוברת מחמת גשמים שיורדין בעת הקציר ופעמי' שבא בתלוש, ואם ימצא מעורב מאותו שצמח צריך לבררו יפה יפה עד שיהא בו ששים מאותם שלא צמחו, אע"ג דהוי יבש ביבש משום דיהבי טעמא בשעת אפייה, וצריך שתהא האפייה קודם הפסח דאי בפסח אפילו כל שהוא אסור, על כן נכון ליזהר שלא יהא כלל מאותה חטה שצמחה מעורב בתבואה של פסח, לפי שרגילות הוא לאפות מצות תוך הפסח ולא דמי לבשר מליח הישן שמתירין בפסח דהתם אפי' אם נשאר משהו חמץ בעין על הבשר מכל מקום הרי מעבירין אותו כשמדיחין הבשר כדי לבשל, אבל הכא כשהוא מעורב בתוך התבואה אותה שצמחה הרי היא לעולם שם לפי שהוא מתערב בשעת הטחינה ושוב אי אפשר

להפרידו, ולפי זה אין לאכול בשר מליח ישן אפילו בצלי בפסח אם לא שהדיחוהו קודם:
ועל הקטניות כגון פוייי"ש ופול"יו רי"ש ועדשים וכיוצא בהם רבותינו נוהגים בהם איסור שלא לאוכל' בפסח כלל. וכן נראה כמדומ' ששמעתי על הפולי' שלא לבשל' בפסח כי אם במים רותחים מתחלת נתינתן בקדרה. וגדולים נוהגים בהם היתר. ומורי רבינו יחיאל היה נוהג לאכול בפסח פול הלבן שקורין פווי"ש וגם היה אומר כן בשם גדולים. ומביא ראיה דאפילו באורז דחשיב ליה רבי יוחנן בן נורי מין דגן לנבי חימוץ. קאמר תלמודא לית דחש לה להא דרבי יוחנן מיהו קשה הדבר מאד להתיר דבר שנוהגין בו העולם איסור מימי חכמים הקדמונים דמסתמא לא נהגו בו איסור מחמת חימוץ עצמו דלא טעו בדבר שהתינוקות של בית רבן שלמדו ההלכה יודעין דאיכא בהדיא בפסחים דאין בא לידי חימוץ כ"א מה' המינין, ולכך נראה לקיים המנהג ולאסור כל קטני' בפסח, ולא מחמת חימוץ עצמו כי טעות הוא לומר כן אלא מטעם גזירה היא דכיון דקטנית מעשה קדרה הוא ודגן נמי מעשה קדרה הוא כדייסא אי הוי שרינן קטנית אולי אתי לאיחלופי ולהתיר דייסא, כיון דאידי ואידי מעשה קדרה הוא, וגם מידי דמידגן הוא כמו חמשת המינים, כדאית' בפר' השוכר את הפועלי' דקרי לקטני' מידי דמידגן וגם יש מקומות שרגילים לעשות מהם פת כמו מחמשת המינים ולכך אתי לאיחלופי לאותן שאינן בני תורה ולא דמי למיני ירקות כגון כרוב וכרשין וכיוצא בהן דהנהו לא דמו כלל לדגן ולא אתו לאיחלופי ומנהג הגון הוא ליזהר מכל קטנית כדפרי', ואפילו מחרדל משום דהוי מידי דמידגן, אף על גב דתלמודא שרי אורז זהו דוקא בימיהם שהיו כולם בקיאין בהלכות איסו' והיתר: אבל עכשיו בדורות אחרונות ודאי יש לגזור כדפי', וגם זה הטעם פירש רבינו סעדיה גאון גבי דין יולדת שחילק בין דורות הראשונים לדורות אחרוני':
ואפילו ליתנ' במים רותחין מתחלה יש לאסור דילמא אתי לאחלופי לתתן במים קרים:
ועל הדבש נראה דאסור בפסח. ל"ש בעיניה ולא שנא שלא בעיניה ול"ש ע"י משקה שקורין מיאצ"ה לפי שרגילין לערב בו קמח או סולת, ומיהו אותו דבש שמוציאין מן הכוורת שיודעין שאין בו תערובת היה נראה להתיר, ומכל מקום נכון לאסור דלמא אתי לאחלופי כי ההי' דאמרי' יאמרו כל הסריקי' וכו' ומהאי טעמא נראה לאסור התאנים לפי שרגילין לערב בהן סלת כשמתקנין אותן ואע"ג דהרב' תאנים יש שאין מתקנים בסלת, הא והא איתא כי אומרים שהתאנים השמנות אין צריכין תקון סלת אבל הרקות והכחושות מתקנין אותם בסולת וגזרינן הא אטו הא:
פי' רבינו ברוך דאע"ג דאין מכשירין כלים גבי שאר איסורין כל זמן שהן בני יומן משום דהדר ובלע, מכל מקום לענין פסח שרי להכשיר אפילו בני יומן רק שיהא קודם ארבע

שעות משום דאיכא שלשה נותנין טעם קודם שיבא לידי איסור חמץ וכו'. כדאי' בספר התרומה מיהו זה דוקא כשמכשירין כלים של חלב לבדן, וכלים של בשר לבדן ביורה אחרת. אבל אם בא להכשיר הכל ביורה אחת שניהם, אז צריך להמתין שלא יהיו בני יומן לכל הפחו' הא' מהם או של בשר או של חלב ואז יהיה כל אחד כדמעיקרא. של בשר בשר ושל חלב חלב דאותו שאינו בן יומו אינו אוסר אותם של בני יומן לפי שהוא פגום וגם אותו שהוא בן יומו אינו אוסר אותם שאינן בני יומן לשוויה כדידיה משום דאיכא שלשה נותני טעם כדפרי' גבי קערות שהודחו במחבת. אבל אם שני הכלים של בשר ושל חלב שניהם בני יומן והגעילן ביורה אחת אפילו קודם ד' שעות אסור אפילו בדיעבד, דנהי דמשום חמוץ ליכא מכל מקום איכא משום בשר בחלב. ששניהם נותנים טעם זה בזה לשבח, ועל כן נהגו העולם להמתין להגעיל הכלים גם לענין הפסח עד שלא יהיו בני יומן משום חששא דבשר בחלב כדפרישׁ' לפי שרגילין להכשיר כלי בשר וכלי חלב יחד. ע"כ הליקוטין:

סימן רכג

אם לא על ידי חתיכות קטנות או יחלקום לשפחות העומדות בבית ישראל:
דאין לחוש למלוח שמולח העכו"ם את הדג משום בישולי עכו"ם אע"ג דע"י מליחה הדג נאכל כמו שהוא חי. עכ"ל:
בתחלה היינו הנחתו בתנור ביד ישראל אף על פי שגמר העכו"ם הבישול מות' אי נמי הניחו העכו"ם בתנור אך ישראל מסיק התנור גם זה מותר ולאו דוקא היסק גמור דבחיתוי בעלמא סגי או בזריקת קיסם כמו שרגילין העול'. וכתב רבי יהוד' שאם נתבשל כמאכל בן דרוסאי כבר ביד גוי דאין חתוי ישראל מועיל מכאן ואילך דכי היכי דאמרי' דכל שהוא כמאכל בן דרוסאי ביד ישראל דאין בו משום בישולו גוים מכאן ואילך הכי נמי נימא איפכא כדפרישי' ומיהו אומר הר' משה דאפילו נאפה ביד עכו"ם כמאכל בן דרוסאי ויותר שקרוב לגמר כל אפייתו מכל מקום כיון שמשביח עדין באפייתו מועיל בו חיתוי ישראל להכשירו. וסופו ב"ד ישראל קרינן ביה כל זמן שמשביח באפייתו ע"כ. וא"ת אם כן קשה מההיא דאמרינן כל שהוא כמאכל בן דרוסאי אלמ' תשי' לי' גמ' בישול מכמו שהוא כמאכל בן דרוסאי: ואם כן היאך יועיל חיתוי הישראל אחר כן. ויש לומר דאף על גב דחשיב גמר בישול להקל מכל מקום לא חשיב גמר בישול להחמיר: ותדע דאמרינן בפרק אין מעמידין דכשהניח הישראל והפך הגוי דמותר דקרוב בישולא לאו כלום הוא ואפילו הכי קאמר דאיפכ' נמי שרי כגון שהניח גוי והפך ישראל דמותר וכן עשה מורי

הר' יקר מעשה בשם הר"מ. ומורי הר' טוביה היה חולק עליו. אבל אין להביא ראיה מההי' דאמרינן דסגי בתחלתו או סופו ביד ישראל דאיכא למדחי ולומר דכמאכל בן דרוסאי סופו הוא מכל מקום נראה פירוש הרבי משה וכן נראה לעשות. עד כאן הגה"ה. ולאפוקי מאותם בני אדם שמתאכסנין בבית גוים ומוצאים חלב שחלבו הגוי לצרכו ואוכלין אות' דודאי איסורא קא עבדי דכיון שחלבו הגוי ואין ישראל רואהו מתחילת החליבה אסור בכל ענין. עכ"ל.

לפי אותו הטע' שפי' תלמודא טעמא דאיסו' גבינו' מפני שמעמידין בעור קיבת נבילה הרי אין מעמידין אך לפי הטעם דמפרש רבי יהושע בן לוי טעמא דאיסור גבינות משו' ניקור פי' משום גילוי לפי זה יש לאסור הגבינות גם במקום שמעמידין ?בפרחי' ואף על גב דטע' גילוי אין נוהג בינינו מ"מ אין להקל שכבר נאסר במנין וקשיא דא"כ מים מגולים היה ראוי לאסו' בינינו ואי משום שאין הנחשים מצוים הלא בגבינה אין אנו מקילין מטעם זה אלא צריך לומר דכיון דהטעם דאיסורא דמים הוי משום גילוי ועתה אין נחשים מצוים בינינו אם כן אין לנו להחמיר ולאסור מטע' דבר שבמנין וא"כ גבינות נמי לשתרו במקום שמעמידין בפרחים. ונראה כמו שפי' רבינו יעקב בתשובה: דאף על גב דאיסור גילוי אינו נוהג בינינו לגבי מים מכל מקום לגבי גבינות נוהג איסורא דגילוי משום דאי שרינן גבינות במקומות הללו שאין נחשים מצוים אתו נמי למשרי במקום שהנחשים מצוים דא"ע דאנו נוהגים היתר במים מגולים ולא גזרינן אטו מקומות שהנחשים מצוים היינו משום דגבי מים לא שייך בהו לומר טעם של איסור כי אם משום נחשים וכיון שהדבר ידוע הוא דלא שייך טעמא דאיסור מים מגולים כי אם מטעם נחשים הילכך כי שרינן להו מים מגולים במקומות הללו שאין נחשים מצוים מ"מ לא יבא להתיר כך במקומות שהנחשים מצויים אבל גבי גבינות דשייך בהו טעמי טובא לאסור בלא טעמא דגילוי כגון טעמא דעור קיבת נבילה וטעמי אחריני דקאמר תלמודא הלכך אי שרית להו לגבינו' במקום שאין הנחשי' מצוים אתי למשרי נמי במקום שהנחשים מצוים הלכך לפי אותו הטעם דמפרש רבי יהושע בן לוי טעמא דאיסור גבינות של גוים משום ניקור (פי' משו' גילוי) יש לאסור הגבינות של גוים אפילו במקום שמעמידין אותו בפרחים והלכה כרבי יהושע כמו שפסק ר"ת. ומיהו חמאה של עכו"ם נוהגין היתר בכמה מקומות ויש ליתן טעם בדבר דאע"ג דהגבינות אסורי' משום גילוי כדפרישי' היינו דוקא משום דסתם גבינות יש בהם גומות בפנים ואי אפשי' בלא צחצוח חלב כדאמר ר' ירמיה אליבא דר' יהושע בן לוי לפי' ר"ת וחמאה אין בה שום גומות הלכך אין בה שום איסור.

נראה דאוצר היינו כשעושה השכר לשנה או לחצי שנה. אבל בחבית אינו קרוי אוצר שאינו עשוי כי אם לזמן מועט. ותדע כי עיקר תערובת שמרים הוי מתחילת עשיית השכר כשנותנין אותו בתוך החבית אבל לזמן מרובה אין נותנין לתוכו שמרים שאינו יכול להתקיים שמסריח ומתקלקל על ידיהם עד כאן:

ועוד משום דגם בוסר שייך בו ניסוך כדפירש ר"ת שפעם אחת שלא נתבשלו הענבים ולא היה כי אם בוסר בעולם וכי סלקא דעתך שלא נהג איסור יין נסך באותו שנם והלכך יש לאסור מגע גוי בבוסר לא שנא גדול ולא שנא קטן ואפי' אין שום ענבים בעולם כלל. ולא כדברי הטועים ואומרים דאין לאסור מגע בבוסר כי אם סמוך לבציר שענבי' מצוים בעולם וטועים לומר טעמא דאיסור בוסר אינו אלא משום גזירה אטו מגע יין וטועים בזה לומר להתיר מגע גוי דבוסר כל זמן שאין ענבים מצויין. ושבוש גדול הוא בידם. דודאי אין הטעם משום גזירה אלא משום דגם בוסר שייך בו ניסוך כדפירש ר"ת וכן הלכה למעשה לאסור מגע גוי בבוסר בכל זמן אפי' אין ענבים מצויים כלל עד כאן:

ויין המעורב בתבשיל או במורייס אם נגע עכו"ם בתערוב' מותר בדיעבד כדמשמע בההיא דתוספתא דקאמר אלונתית של עכו"ם אסורה מפני שתחלת' יין ומיהו במורייס אין להתיר מפני שרוב פעמים היין צף למעלה לבדו בלא תערובת ומיהו אותו חרדל שקורין מושטר"דת שהי' עב הרבה נראה להתיר בדיעבד אך לכתחלה יש להזהר מאד:

וכן נראה מדלא פריך לרב הונא מההיא דתנן אף על פי שנוטל בידו ונותן לתוך התפוח דעל כרחין כשנוטל בידו יש שם המשכה. אלא שמע מינה דהיינו משום דאיכא למימר שיש ענבים בשולי הגת:

משום דררך הברזא קרי המשכה כמו בסל, וכמדומה שראיתי מעשה שאסר מורי רבינו יחיאל בהמשכה דרך ברזא,

ומהאי טעמא כשמס"ר את העץ קטן שתוחבין בחבית או תחבו בתוכו אף על פי שנגע אותו עץ ביין כיון דאיכא למתלי שהגוי לא ידע מיתר. וכן זרק אבן בחמתו בבור דקא אזיל מיניה מיניה דשרי בשתיה כך פי' ר"ת.

וגם באמצ' יש מתירין בד עבד לפי שגם כשהנסרי' נפתחות מבחוץ הם מהודקים בפנים לצד היין. ע"כ

ויש מתירין כשלא יצא היין על ידי נענועו כגון שמשך הברזא ולא נענע לצדדין כשהיתה בחבית,

אם לא עשה כן מירתת העכו"ם שמא יבינו שהחבית ריקם ומותר וגם משום דחייש לקלקול דופני החבית ותדע דבימיהם חיישינן לחתימ' מגופה אפי' היא של חרס כמו גוף החבי' ובדופני החביו' לא חיישינן והמחמי' תבא עליו ברכה.
ואפי' מהימן ליה כבי תרי כדפי' רבינו תם בשם רבי' קלונימוס איש רומי וגם היה אומר רבינו יחיאל בשם רבינו יהודה שמלמדין את בעל היין לומר שאינו מאמינו. ודוקא הכחשה דבעל היין מהני אבל אם הוא שותק שתיקה אוסרת ואסור לכל ואין מועלת הכחשה דאדם אחר להתיר אפילו לעצמו.
ואפילו במקום שיש לו לידע מ"מ אם שותק לפי שעה ואחר כך מכחישו ואומר כי מה ששתק זהו לפי שהיה מחשב אם הוא אמת לא הוי שתיקה כהודאה כדאמרינן בפרק המפקיד שתיקה דהכא לאו כהודאה דמי וכו'.

סימן רכד

מדקאמ' בירושלמי בסנהדרין דיינים שקבלו עדותן מעומד פי' שהדיינין עומדין כשר גבי מברך השם ומסתמא ה"ה גבי עדים וגבי דיינין בגמר דין ע"כ.
ומיהו במקום שיש חיוב שבועה אפילו לאחר גמר דין מצוה לעשות פשרה ע"כ:

סימן רכה

מיהו יש חילוק ביניהם דממזר דן אפילו כשרים כדמוכח פרק עשרה יוחסין גבי מי שהוחזקו אבותיו משוטרי וכו' וגר דוק' חבירו גר ה א דן אבל ישראל לא ידין כדמוכח פי' מצות חליצה.

סימן רל

הג"ה פי' הר' יונה אפילו לחייב את החייב ולזכו' את הזכאי אסר' תורה ואפי' הסכימו ב' בעלי דינין לתת לו שכר בשותפ' אבל רשאין לתת שכר ביטולו אם ההפסד ניכר וקצוב וידוע לבני אדם ובלבד שלא יתן אחד מהם בשכר ההפסד יותר מחבירו עכ"ה מצאתי)

סימן רלד

ומורי הר' יצחק לא קבל כן אלא ודאי פסול משום דקשיא ליה אמאי לא תנא במתניתין הא' ובנו ומתרץ דלמאן דמכשר באבא דאבא לא מצי למתני ולמאן דפסיל לא בעי למתני דהני דתני במתניתין יש להם הפס' ואב ובנו אין להם הפסק עד כאן בהג"ה

דתרי בטל כאשתו לא אמרינן כי אם מראשון לראשון. ואשה ובתה נמי חשיב ראשון בראשון עד כאן הגה"ה
וגם בכל אלו צריך שיצטרף אחד מן השוק עמהם שהיה גדול באותו שעה שיכיר החתימה. וצ"ע.

סימן רלו

וקשה והיאך יכבוש עדותו. נראה שאינו אסור אלא שלא יאמר הכשר אני ופלו' ראינו כך אלא י"ל כך ראיתי:
והאוכל בשוק ועבדים וקטנים וחרשים ושוטים וסומים בשתי עינים אבל באחת מעיניו כשר.
חזרת מלוי ברבית עד שיקרעו את שטרותיהם מעצמם ויחזרו בהם חזרה גמורה שלא ילוו ברבית אפי' לעכו"ם ואפילו בכדי חייו.

סימן רמא

וכשהבהמ' כולה של ישראל טוב להקנותה לעכו"ם בעודה מעוברת ויפטר מן הבכורה.
המשיכ' צריך שימשכנו העכו"ם לסימטא או לביתו של עכו"ם או ישראל יקנה לעכו"ם חדר אחד וינעל העכו"ם ויפתח ואחר כך ימשכנו לאותו חדר

סימן רמה

מיהו איכא מאן דאמר דרבי אליעזר לא בעי כלל נשיכה. אבל נגיעה דסל בעי ופר"י דהיינו דוקא להביאו לידי חיוב אבל לפטו' זה את זה אפילו בלא נגיעה מצטרפין כשהן בסל ובלבד שלא יקפיד על תערובתן וסדין או מפה מצרף כמו סל ולכך נהגו הנשים לכסות במפה.
מצאתי מוגה שיש בספ' רבינו טוביה מו"יאנה ז"ל, המחמץ עיסתו משאור של גוים טוב להפריש אותו שאו' קודם שיפריש חלה דאל"כ יפריש מן הפטור על החיוב, או ילוש כשיעו' חלה ויקיף אצל העיסה ויפריש ממנו חלה, ונראה כי דין זה לכל עיסה שבעולם צריך ליקח השאור קודם שיפרי' חלה וזה חדוש הוא:
ונראה שצריך להפריש מעט מכל שיור ושיור דאין סברא שיוטיל צירוף סל למה שאינו בעין עכשיו שנאכל, עכ"ה:
נהגו העולם כפירוש רבינו תם מדין תחלתו עיסה הלכך הני פרט"ש ורישונ"ש אף ע"ג דסופן סופגנין מכל מקום כיון שתחלתו עיסה חייב בחלה וכן לענין ברכ' המוצי' דאין

לחלק מההי' דנטלן לאכלן גבי מנחה שהיו מטוגנין בשמן דהיינו סופו סופגנין ומיהו ורשיי"ש ליכא עלייהו תוריתא דנהמא ופטורין מברכ' המוציא אך חייבין בחלה ומורי רבינו יחיאל היה מסופק לפי שאין רגילות לבשל מהן בקדרה שיעור חלה ודמי קצת לעוש' עיסה לחלק בצק והיה מנהיג להפריש חלה מהם בלא ברכה: אבל בניי"ש פטורי' שתחלתן סופגנין לישה בקערה וסופן סופגנין אבל גאפר"אש חייבות אף על פי שתחלתן סופגנין בקערה מ"מ סופן עיסה ואפילו אותן הגפרא"ש הנאפות תוך הברזל על האור קי"ל כר' יוחנן דאמר מעשה אילפס חייבין היכא דליכא משקה אע"פ שסכין הברזל בשמן אינו כי אם מעט כדי שלא ישרף מיהו אותן נינ"ש שנאפו כמו כן בברזל מ"מ פטור דליכ' עלייהו תורית' דנהמא ומיהו אי קבע סעודתו עלייהו כגון בפורים וברית מילה צריכי' ברכ' המוציא וטוב שיבר' על לחם גמור כדי לפטרן וכן היה מורינו רבי' יחיאל נוהג כרבינו תם ולא כקולא שפירש רבינו שמשון במשניות וכבר פי' כל זה לעיל () ע"כ

ונראה הואיל ובידו ללוש העיסה ומיהו בבכורות פירשו התוס' דדוקא לגבי טמא לאכול אבל גבי זר בעי ק' כמין במינו עכ"ה

סימן רמו

וכן נראה לדין גבי חזרת הספרים שאולים בשעת הפסד שלא יבא ח"ו ע"כ:

סימן רנ

עוף שהרג הנפש פטור מלשלח מפני שמצוה להביאו לב"ד לדון אותו:

סימן רנא

מינים רוצה לומר מחזיקי אמנת מאנ"י והוא היה פלוסוף מפלסופי הראשוני':
ואפי' לא ידעו הבעלים בשטיפה דהשתא ליכא יאוש בשעת מציאה והוי יאוש שלא מדעת דקיי"ל דלא הוי יאוש מ"מ גבי שטיפת נהר גזירת הכתוב דהוי יאוש כדפי' ר"י בפ' ואלו מציאות.
ובתוספות פירש דתלתא גווני מובהקי' נינהו כדמוכח בפ' ואלו מציאות.
ויש מחלקים בין בגדים שאין דרך לשוקלם שהמשקל סימן מובהק להם אבל המתכות שדרכו לשקל מדת ארכו ורחבו יותר סימן מובהק:

ומיהו בדבר שיש קול שהוא של בטלים כמו אדם הבונה בית שיש לו קול בתוך שכיניו שיש לו קורות אפילו בדבר שאין בו סימן חייבין להחזיר כדפי' בתוספ' בההי' דשטף נהר קוריו עציו ואבניו ומיירי בנהר דמתקיל דאם כן שטיפת נהר רחמנ' שרייה עכ"ה.
ואפי' בדבר שיש בו סימן כדפי' התוספות וכגון שהרוב אינם ישראלים דקיימא לן כרשב"א דברוב עכו"ם הרי אלו שלו.

סימן רנט

ובתוספתא יש ישראל שמינהו עכו"ם אפוטרופוס או סנטר על מעותיו מותר להלוותן ברבית אבל עכו"ם שמינהו ישראל סנטר על מעותיו אסור זה הכלל כל שהוא ברשות ישראל אסור. ברשות עכו"ם מותר. פירוש באחריות ובפנים גבי מופקדות פירש איפכ' ויש ליישב שניה' דההיא דמופקדו' ר"ל דהאחריו' על הנפקד כי ההיא דפסחי' גבי חמץ לא יקבל פקדונות מן עכו"ם ומוקי לה דקבל אחריו' עליו ה"נ מיירי שקבל עליו הנפקד אחריות וההיא דסנטר מיירי שהאחריות על המפקיד לכך אזלינן בתר המפקיד ע"כ מה"רמנע:
ויש מפרשים אפי' בסתם דעתו לכך וכן נהגו היתר אפי' בסתם:
כדאמרינן מרא הדרא בעינא וידיע פחתה ובחדא מינייהו סגי בהדרא בעינה: או דידיע פחתה.
ואם תאמ' מאי שנא חצר משד' פירש בפנים משום דחצר פרהסי' טפי ועוד פירש בקונטרס פ' איזהו נשך דשדה וכרם יש בו ספיקא שמא לא יהיה בה פירו' אבל בית וחצר ליכא כי האי ספיקא, והקשה רבינו תם דבית וחצר איכא נמי לספוקי שמא יפלו הכתלים או שמא ישרפו, לכך נראה לרבינו תם לפרש דבית וחצר ושדה. כי הדדי נינהו וכי תימא מאי שנא ממשכנתא בנכייתא דשרי וי"ל דמשכנתא בנכייתא דשרי היינו כשהלווהו על השדה או על הבית דכיון שהם ממושכנים ביד המלוה דמו למכר והוי כמוכר שדהו לפירות לזמן לפחות משויו ולכך שרי בין בשדה בין בבית אבל במתניתא דקתני המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכרנו בפחות מיירי שלא הלוהו כלל על החצר כדמשמע לשנא דמתני' הלכך לא דמיא כלל למכר. ולכך אסור ודכות' נמי גבי שדה כי האי גוונא כשהלווהו אך לא על השד' אסור למכו' פירות שדהו בפחו' משוויה.
וחומרא גדולה היא מיהו לטעמא דפי' בפנים דחצר משום פרהסיא אין לחוש, והשתא לפירו' רבינו תם מותר להלוות על הבית ולדור בנכיית' כיון שמושכנת בידו. ולפירוש רש"י אסור ונראה שיש ליזהר להחמיר כדברי רש"י עכ"ל:

נראה דהלכ' כוותי' דהאי לישנ' מדמייתי ליה גבי עובדא. ואם כן אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר אסור אם כן לכאורה היה נראה שאסור לאדם שלווה מחבירו להשאיל לו כוסות וקערות אף על פי שאינם עשוים להשכיר. ומיהו מעשים בכל יום שאינם נזהרים מזה לנך נראה דכל טובות הנאה שהיה עוש' לו בלא הלואה שריא ואף על גב דאסרו גבי חצר דלא קיימא לאגרא וכו'. איכא לאוקומי כגון שלא היה המלוה רגיל אצל הלוה קודם ההלוא'. ולא היה משאילו קודם הלואה. ומיהו לטע' שפירש בפנים ניחא דחצר ועבד הוי פרהסיא עכ"ל:

פירוש פחח הנחשת שנשרף באש כי כל כמה דקלי נחשת' בציר דמיה עכ"ל:

כגון גדיש לח שמחוסר הנאה בשמש כדי שיבש ודישה וזריה

סימן רסא

מפי הרבי יונה אמרו חכמים לא תגנובו אפילו על מנת למיקט שלא יאמר אגנוב כלי מפלוני כדי שיצטער ויקוט בפניו ויזהר בשמירת כליו. ואחר כך אחזירנו לו. וכן אסור ליטול כלי מבית חבירו להשתמש ולהחזירו. וכן אסור לגנוב את שלו מאחרו הגנב שלא יראה כגנב עכ"ל:

סימן רסט

ונראה דה"ה ירק מחובר כדפי' ר"ת אבל ליכא למימר זוג של ספרי' שמסירי' בהם השער של ראש ושל זקן לפי שמשתנ' בהם מלאכתו דא"כ כל כלי אומנות נמי ע"כ מ"ה צ"ע:

גם זה פי' ר"ת צמד של פרות הדשות בתבואה כדאמר פרות המרכסות בתבוא' ולא מיירי בצמד של מחרישה אבל מחרישה מותר עכ"ל מ"ה נ"ע:

סימן רעא

צ"ע בסמג וברי"ף או הלכה בר' יהודה הנשיא או כרבי נתן ובפנים משמע גבי אחים שחלקו דהלכה כרבי נתן עכ"ל:

ודווקא במאני תשמישיה דיקירי עליה אבל יריעות קנבוס או פשתן שעושים בעלי בתים למכור כתגר דמי. ע"כ:

דסתם פירות דעתייהו אשומת דמים:

דמלת' דלא שכיחא היא שלא יקפיד למנות המעות ומכל מקום מחזיר לו אונאה אף על גב דבחליפין אין להם אונאה שאני הכא דמכור אמר ליה. עכ"ל

מיהו בפלגא יש להם אונאה כדאיתא בתוספת על פי הירושלמי.

פיר' ר"ח שאומר ללוקח כך וכך אני משתכר עמך עכ"ל:
ולא קשיא מהא דאמר כר' המפקיד משלם דמי בשר בזול ופירש בתוספות דדינא הוא ולא פשרה לפי שאינו ראוי להשהות עד יום השוק התם מיירי כשהסרסור הוא המוכר שהוא פטור בשבועתו. וכן כל הנקרא שומר השוורים אמרינן דאינו משלם כי אם דמי בשר בזול אבל כשהמוכר אינו סרסור שאז חייב המוכר לשלם את הכל. ואם היה המוכר סרסור הרי זה ישבע היסת שלא היה יודע במום זה ויפטר מפני שהיה לו ללוקח לבדוק על השור שלא היה לו לסמוך על המוכר כיון שהסרסור הוא המוכר אבל מחזיר לו השליש מן הקרן עכ"ל.

סימן רעח

ומכל מקום ויותר לתת גמי בתוך הפתילה כדי להעמידה כמו שרגילין לעשות בנרות של בית הכנס' כיון שאינו חושש בהדלקת הנר רק כדי לזקוף הפתילה:

סימן רעט

ונכון להדליק בעוד שכל בני הבי' ניעורין ולשיעורא פסק השר רבי שמשון גם עכשיו והיה מצריך לעשות פתילות ארוכות.
אך בבית הכנסת מדליקין בימין דליכא מזוזה: ועוד דומיא דמנורה דמקדש שהיתה בימין עכ"ל.
מכאן נראה שאין להדליק נר של חנוכה בעגול כדרך שעושין בבית הכנסת שנועצים מסמרים בעגול דהא דמי לקערה אך לקובען בשורה בלא עגול אין לחוש.

סימן רפ

ואין זכירה אלא ביין דכתיב זכרו כיין לבנון וכתיב נזכירה דודיך מיין.
אך אם מצפה שיהיה לו יין למחרתו לא יטעום עד שיבדיל כדאמרינן באמימר דבת טוות:
אך קשה מההיא דאמר אביי כי הוינן בי מר וכו' ושמא רוצה לומ' הכל בבית אחד וכגון מבית לעליה או מחדר לחדר דאילו מזוית לזוית בלא חילוק מחיצות אפילו ע"מ לא בעי כדפירש הר"י בפנים. ואותם בני אדם ההולכים לעשות קידוש לאלמנות הן יוצאות והם אינם יוצאים. ולכך נהגו שלא לשתות בבית האלמנות ואף על גב דשיטת התלמוד מוכחת כן שהיו רגילין לשתות בבית הכנסת מכוס של קידוש אף על פי שלא היו יוצאים מכל מקום נכון להחמיר. עכ"ל.

מיהו אף לפירש ר"ת במקו' שאין יין נכון הוא לקדש על הפת יותר מעל השכר אף אם הוא חמר מדינה. (ש"ע המנהג הוא כך דוקא בלילה אבל בבוקר יברך על השכר שהכל קודם ברכת המוציא)

סימן רפא

ואסור לפנות בשדה ניר שמא ישוה גומות:
וכמדומה שכתב רבינו יהוד' בתוספו' שלו דלרבי שמעון שרי הכל לכתחילה ע"כ.
צ"ע אם למתק קאמר דוקא או למשקין קאמר.
ויש נוהגין בחלב לתת בקערה או במחבת לחם וחולבים עליו בי"ט ושבוש היא בידם דכיון דהחלב אינו מתערב עם הפת בתוכו אין זה כמו משקה הבא לאוכל דדוקא ביש פירורין של פת או של גבינה שהחלב נכנס לתוכו ונעשה אוכל זהו משקה הבא לאוכל.
וגם מזה פירש אבי הספר שהעושה כן אין רוח חכמים נוחה הימנו. וכן נראה שאסר רבי' יחיאל
וכן פירש רב יהודאי גאון כתוב בהלכות גדולות שרי למיעבד ביומא טבא מידי דמשתתי ביומיה כי מיפא ובישולי וליכא למיחש לסחיטה הכי משדרי ליה רבנן ממתיבתא (ש"ע ש"ך דלר"ח אסור לחלוב ולסחוט אפי' תוך אוכל ובסי' תק"ה פסק כבפני' לענין לחלוב)
אע"ג דהמים אינן יוצאין מגופן אפ"ה אסו' לכתחלה כ"ש הסוחט פירות דהמים יוצאין מגופן דאסור לסוחטן להוציא מימיהן וא"כ הא דשרי בפנים בשאר פירות חוץ מזתים וענבים תותים ורמונים לסחוט לכתחלה דוקא למתק קאמר ואפ"ה בזתים וענבים ותותי' ורמונים אפי' למתק לא שעשוין למשקין וצ"ע בסמ"ג ובפ' חבית בפ"ה גבי ההיא דאין סוחטין בפגעים כו' (ע"כ מצאתי)
ור"י אוסר כיון דכוונתה לטהר הלכלוך ונתינת המים על הבגד זהו כיבוסו מאחר שיש שם טינוף כדאמרינן פרק דם חטאת (זבחים דף צד) אבל אם אין שם טינוף אין נתינת מים בבגד קרוי כיבוס. ואינו אסור אלא משום גזירה שמא יסחוט דהוו ליבון ובמקום מצוה לא גזרו וכן מקנח ידיו במפה כיון שאינו מתכוין ללבן ואין שם רק מעט מים ואינו רק דרך לכלוך: עכ"ה (ש"ע פסק כר"י)
ומיהו מדקאמר נתגלה משמע דוקא מאליו אבל בידים לא. ומיהו מההיא דנוטל את הסדיני' ומניח וכו' יש להביא ראיה אי הלכה כרבן שמעון בן גמל אל ומיהו בפנים פירש דהלכה כרבנן ומסתברא הלכה כדברי המיקל.

נ"א מצאת' ומתוך כך יש ליזהר שלא לתת לחם בקערה שיש בו תבשיל אם היד סולדת בו וכן פיר' שאסור לתת הצלי או הפפטי"אה נגד האש בשבת אפילו אין היד סולדת בו כי אין בקיאין בשיעור סילוד יד מתי הוא ופי' בלשונו כי חושש אני בדבר לבא לידי חיוב חטאת. הג"ה אמנם שמעתי מפי הר"ר יעקב מקינון שמות' ובלבד שירחיק כל כך שלא תהא היד סולדת ולא דמי להההיא דהתם דאין מרסקין לא את הברד ולא את השלג. דהתם מוליד בידים: אבל הכא דאינו ממחה בידים אך שמניחו במקום הממח' ממילא שרי: ועוד אומר רבינו יחיאל דלא שייך נולד בשמן במה שהשומן נימוח מדאמר בפר' כיר' סכה אשה ידיה שמן ומחממתן נגד המדורה ואע"פ שסתם שמן קרוש ונימוח נגד האש עכ"ל. (לקמן פליג בפנים)

והמורטו פרש"י לתת הנוצה בכר חיי' משום ממחק. וקשיא דאם כן לגבי ממחק הוי מלאכה שאינה צריכ' לגופ' לכך נר' והמורטו כדי לעשות כובעין מעצם הכנף לאחר שנמרט. עכ"ל.

פיר' בתוס' רבינו יהוד' דוקא בטיט לח דאי ביבש הוי טוחן ואסור אף על גב דאינה צריכה לגופה מכל מקום אסור לכתחילה. עכ"ל

ועל כן אסור למתוח חוט של תפירה של בתי ידים אלא אם כן יש נקב רחב קצת ומתוקן בתפיר' בעיגול סביב הנקב.

אבל מלח במים או ביין וחומץ אסור לאפוקי ממאן דאמר דוקא מי מלח ומים הוא דאסור אבל חומץ ויין שרי. וזה אינו אמת אלא בכל משקה נמי אסר מי מלח ומסיק רבא דאין עיבוד באוכלין ומכל מקום מצינו איסור מליחת אוכלין דרבנן שלא לעשות כמעשה חול כדאמרי' בפ' שמונ' שרצי' דביצה מותרת למלוח: אבל צנון אסור כדי לשהות בתוך המלח יותר מחתיכה אחת אבל לטבול פעם אחת שרי כרב נחמן:

ואין ממחק באוכלין כי היכי דאין עיבוד באוכלין. ומכל מקום מדרבנן מיהא אסור: ומיהו אין לאסור למרח אותם תפוחים מבושלות שבתוך הפשטי"ה שאין עושה אלא לשום במקום שאין שם תפוחים:

ובלשון לע"ז הכל לשון א' אלא צ"ל דינ"א מי"א או ביילייא מוי"י.

ומדנתינת הגאו"ן הוי בנין חשוב א"כ מסתמא נטילתן הויא סתירה גמורה ואסור להסירה אפילו בי"ט בשביל אוכלים שבתוכה ולא כדברי הרוצה להתיר להסיר הגאו"ן בי"ט משום אוכלין דמדמי לקיטרא דמתנא ולא היא אלא אסור:

וצריך עיון בתוס' בפרק כל הכלים גבי והוא שיש תורת כלי עליהם בפלוגת' דרבה ורב יוסף גבי אבן על פי החבית. ונחלקו ר' שמשון מפריצ"א ורבי' תם ונכון להחמיר לקשור אותם יתידות שנועלין בהם הדלתות ולא סגי במתוקן עכ"ל:

מיהו מוקמינן לה במוסתקי פירוש שברי חרס מדובקים בזפת אבל בחבית שלם גמור אסורה השבירה כך פירשו התוספות עכ"ל הגה"ה:

ויפרש בשעת הפקר שאינו מפקירה כי אם בשבת או כל זמן שהוא ביד הגוי כדי שלא יזכה בו אחר. אע"פ שאינו מפקיר לגמרי מ"מ הוי הפקר. כדמוכח בנדרים ד' מה. ונראה דאפילו בסתם נמי דעתו לזה דהא אין דעתו להפקיר כ"א משום שביתת שבת להפקיע איסור דשביתת בהמה דהוי דאורייתא.

ושדה מות' משום דאריסותיה קא עביד לפי שנוטל הגוי מתבוא' השדה והוא הדין ברחי' ותנור בקיבול' מותר לפי שהגוי נוטל שכרו מגיף אותו דבר מהחטין ומן הפת ולא מעות הלכך דמי לשדה:

ונראה דדוקא לענין מבשל אבל לענין נר. נר לאחד נר למאה וגבי מבשל אפילו בשל הגוי בשביל עצמו אסור שמא ירבה בשבילו. ואפילו ליכא שמא ירבה אסור מפני שמרגילו לשבת הבאה. ומכאן יש לאסור לאכול מדג שצלאתו השפחה לעצמ' וכיוצא בו:

כבר פירשנו לעיל דבר שיש חשש דצידה ומחובר אם בשביל עכו"ם לערב מותר מיד ובו ביום אסור משום מוקצה. ואם בשביל ישראל בעינן לערב כדי שיעשו לפרש"י כדאית ליה. ולפר"י כדאית ליה ודבר שאין בו חשש דצידה ומחובר כי אם מחוץ לתחום. אם בשביל גוי מותר מיד בו ביום ואם בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר ואפי' בו ביום ולאותו ישראל אסור בו ביום כדפי' לעיל ולענין אפיית פת ביום טוב מותר חוץ מר"ה דאסור לשני ימים משום משך ימי הקציר אבל פת שנאפה בשבת בשביל העכו"ם יש שאוסרים בו ביום מיהו שמעתי שגדולי' התירו לצורך סעודת ברית מילה. ונראה דהוא הדין לצורך ברכת המזון ואף אם נטחן בשבת עצמו אע"ג דבה"ג מחשבי ליה לטחינה נולד מורי רבי יחיאל לא היה מודי. עכ"ה

סימן רפב

שלמה תקן שלא לטלטל בלא עירוב מן הבית לחצר כשיש באותו חצר בעלי בתים אחרים וכן לא למבוי אלא ע"י שתוף שמשתתפים כל החצרות יחד ומערבין ערובי תחומין ומשתתפין שתופי מבואות בכל דבר חוץ מן המים והמלח אם אין המלח והמים מעורבין יחד כדאיתא בפרק בכל מערבין. וערובי חצרות אין מערבין אלא בפת עכ"ה.

דתפיסת יד הוי דבר שאינו ניטל בשבת או אפי' דבר הניטל רק שיהא כבידו קובעו. עכ"ל מיהו בנדרים מוקי לה כשיש לאשתו בית באותו חצר לכן נרא' שלא יזכה על ידי אשתו וצריך עיון בסמ"ג עכ"ל.

והטפח הוי ארבע אצבעות בגודל. הרי שיעור הגובה הוי ארבעים אצבעות בגודל. והרחב י"ו אצבעות מרובע:

שהגג מחבר אותם כיון שאין המחיצו' מגיעות לגג ומכאן יש לסמוך להשלמת עשרה לתפילה דלא הוי הפסק אותם מחיצות העומדות סביב לבימה שקורין אלמנבר"י וכן אותם מחיצו' העומדות מימין ומשמאל התיבה אע"פ שגבוהות עשר' לפי שאינן מגיעו' לתקרת הגג מותרות עכ"ה:

וצ"ע אם מצריך להם עירוב בלא ברכה אפי' בפתח אחד לרשות הרבים דהא משמע דלא מהני פתח אחד לרשו' הרבים כ"א לאחשובי החיצונית בית שער. וכן נהגו בבירה גדולה שמשכירי' בני אדם הרבה כל אחד ואחד חדר לבדו. ואין להם כי אם פתח אחד לרשות הרבים. ואפי' הכי נהגו לערב עכ"ה מ"ה נ"ע.

ותני עלה בגמרא דאין מערבין אותה לחצאין דהוי כמו בני חצר אחת דצריך שיערבו כולם יחד לפי שכל אחד ואחד יש לו דריסת הרגל להשתמש בכל החצר אפילו ברחוק ממנו כמו בקרוב לו אלא או כולה או מבוי מבוי בפני עצמו: ופריך תלמודא מאי שנא לחצאין דלא דאסרי אהדדי מבוי מבוי נמי אסרי אהדדי: ותימא מאי פריך מבוי מבוי נמי והא איכא לחי וקורה לכל מבוי ומבוי ויש לומר דמכל מקום כיון שהורגלו לערב יחד והוי כל העיר כחצ' אחת כדפרישי' הלכך לא מהני לחי וקורה. לפי שיש חלק ותשמיש לכול' בנל העיר בני מבוי זה במבוי אחר ואפי' בעירוב ראשון נמי אין מערבין לחצאין כיון דיכולין לערב כול' יחד כחצר אחת דמי דיותר לא מהני לחי וקור' ממחיצות הבית שיכולם מופסקות מן החצר במחיצות גמורות רק שיש פתח אחת פתוח לחצר ואסרי אהדדי ומיהו כי עביד כל מבוי ומבוי דקה, פי' מחיצה נמוכה מט' טפחים הוי סילוק המבואות זה מזה: אע"ג דשמא לא הוה מהני גבי בית בדבר קל מסתלקין המבואות זה מזה ואע"ג דלחי וקורה מהני לגבי ר"ה וכרמלית התם אין לבני רשות הרבים וכרמלית רשות כלל במבוי. מיהו צריך לחי וקורה לפי שהוא פרוץ במילואו למקום האסור לו. מיהו אכתי קשיא דאמרי' בפרק קמא דעירובין עשה לחי לחצי מבוי יש לו חצי מבוי פירוש להשתמש באותו חצי: והשתא למה לא יאסרו בני חצי האחר שלא עירבו עמהם ותירצו בתוספות דמיירי דליכא דיורין בחצי מבוי האחר' ולא נראה מהא דקאמר מהו דתימא דילמא אתי לאשתמושי באידך גיסא משמע דאיכא דיורין באידך גיסא דדוחק

הוא לומר דאהנך דלפני' הקורה קאי והדר' קושיא לדוכתין לכך נראה כדאיתא בירוש' דפריך מדר' יהודה אדר"י מהך דאין מערבים אותם לחצאין דאיירי בה ר' יהודה אההיא דאר"י מי שיש לו ב' בתים מב' צידי ר"ה וכו' ומשני בירו' הדא אמרה בני מבוי שנתנו קורתן באמצע המבוי אלו מותרין ואלו אסורים כדפרי' נתנו אלו ואלו. אלו ואלו אסורי' והשתא ניחא הכל דהא דאין מערבין אות' לחצאין היינו נתנו אלו ואלו שהרי העיר מתוקנת בב' ראשי' בלחי וקורה כדפרש"י ולכך אסרי בני מבוי אבני מבוי אההדי ואין מועיל לחי וקורה לכל מבוי ומבוי כמו נתנו אלו ואלו דירוש' דאמרי' אלו ואלו אסורי' וההיא דפ"ק דעשה לחי לחצי מבוי מירי שחציו השני לא עשו שום תקון לפתח: לא לחי ולא קורה: ולא תיקון אחר ולכך מותרים הפנימיים שעשו לחי בחצי המבוי באורכו ולא אסרי עלייהו בני אידך גיסא דכיון שמחוסרין תיקון אין להם שום היתר דמבוי כלל אפילו בחצי שלהם. ואפי' עירוב לא היה מועיל להם כיון שמחוסרין תיקון והוי כנתנו באמצע המבוי דירושלמי דאמרינן אלו מותרים ואלו אסורים: עכ"ה

מיהו ר"ת פי' דאין ביטול רשו' מבית לבית ואפי' למאן דאמר ביטול רשות מחצר לחצר: ואפי' למ"ד ד' מחיצות דאורייתא מ"מ מותרות ג' מחיצות בלחי או קורה במבוי כדמשמע בפירש"י במשנה דפ"ק דעירובין בבבא ראשונה:

ואפי' מפולש לרשות הרבים מכאן ולכאן. ואם הוא מפולש מצד אחד לרשות היחיד שלא עירב עמו אע"ג דמפולש למקום האסור לו מ"מ לא בעי צורת הפתח כלל אלא סגי מאותו צד של רה"י ע"י לחי ומצד אחר דלר"ה סגי או בלחי או בקורה וכן משמע מדמוקי פלוגתייהו בנראה מבחוץ ושוה מבפנים דנידון משום לחי דוקא ולא משום צורת הפתח דהא אין יכול להיות נדון כי אם לפי מה שנראה מבחוץ והוא אינו נראה אלא בלחי עכ"ה:

אע"ג דאין חצרו' פתוחות לתוכה ואע"ג דלגבי מבוי לא סגי בארכו יותר על רחבו עד דאיכא נמי חצרות פתוחות לתוכו: מ"מ גבי חצירות סגי בארכו יתר על רחבו לבד וכ"ת מאי שנא. ויש לומר דמבוי שהו' קרוב לר"ה לכך הצריכו בו תרתי: אבל חצר רחוקה היא מר"ה שהרי מבוי מפסיק בנתיים סגי בחדא. והשתא מבואות שלנו שסמוכות לרשות הרבים צריכים שני לחיים ואע"ג דאין לנו רשות הרבים גמורה מכ"מ מיחלף: ומבוי שאין בתים וחצרות פתוחים לתוכו או שאין בארכו ד' אמות אין ניתר אלא בב' לחיי' או בפס ארבע' עכ"ה

וצ"ע דלעיל פסק דתחת הקור' מות' ומסתמא אסתם קורה קאמר שהיא טפח: וצ"ע אם יש חילוק בין פתח פתוח לפתח נעול: כדמפליג בשמעתין אסקופה פרק קמא דשבת וצ"ע בסמג וברב אלפס:

וצ"ע מאי נפקא מינה כיון דמותר להשתמש כנגד הלחי כמו תחת הקורה וצ"ע בסמ"ג וברב אלפס:

וצ"ע בסמ"ג אם הלכה כרב דאמר אתנייה צריך למעט:

ולא יוכל ללכת רק עד חצי העיר בד"א בעיר שלא לן בה אבל בעיר שלן בה כגון המניח עירובו בסוף אלפי' אמה מעירו שהוא לן בה וכשהוא חוזר ממקום עירובו לעירו שהוא לן בה הוא מודד ובא אע"ג דכלת' מדתו בחצי העיר או בתחלת העיר שהוא לן בה רק שתכנס המדה אמה א' בתוך העיר בתחלתה מ"מ מהלך את כולה כפרש"י גבי דמנח לה בסוף אלפים לכאן בפ' בכל מערבין. וההיא דכיצד מערבין דמסיק בכלתה מדחו בחצי העיר דאין לו אלא חצי העיר אפי' בעיר שלן בה היינו שלא יוכל ללכת כלל מחוץ לעיר ולהלן. אבל בכל העיר גופה מצי אזיל כיון דלן בה. וסוף אלפים אמה דנקיט לאו דוקא אלא אלפים חסר אמה אחת כדי שתכלה מדתו קצת בתוך העיר אי נמי דוקא קאמ' בסוף אלפים ומכל מקום כיון דהנותן עירובו יש לו ארבע אמות אם כן נכנסת מדתו בתוך העיר ד"א וההיא דתוספ' דהנותן עירובו בסוף אלפים יש לישבה כדפירשתי בעירובין וזו השיטה דלא כפי' התוספ' שפירש גבי ההיא ויצא עשיר חוץ לתחום סוף פ' כיצד מעברין. עכ"ל:

וכמדומה לי ששמעתי שצריך לערב עירובי חצירות גם בי"ט לפי שפעמים מוצי אין הוצאה שלא לצורך כלל. כגון החזרת מחזורים מבית הכנסת לביתו או החזרת כלי שאולה. מיהו לעיל פירש גבי הלכות י"ט גבי מפתח תיבה שאין בה אוכלין כ"א ממון דוקא שאם לבו דואג עליו מותר משמע דחשיב משום פסידא צורך קצת ויש להתיר ע"י מתוך. מיהו ת' מפרק כל הכלים דחשיב טלטול מרא פשוי"ר בלע"ז טלטול שלא לצורך וטלטול גופיה משום הוצאה כדפ"ה בפרק קמא דביצה גבי אדמיפלגו בעצים לפלגו באבנים, ויש להשיב דנא ק' מידי דההיא דכל כלים מיירי בשבת: אבל ביום טוב שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש. מתוך שהותרה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. רק שיהא לצורך יום טוב קצת וכיון שלבו דואג משום פסידא חשיב קצת צורך י"ט והשת' מנהגינו ניחא שנהגו להחזי' המחזורי' לביתם אפי' ביום טוב האחרון שאז אינו צורך היום כלל ואין בזה צורך כ"א לשמרם.

סימן רפג

מה שנהגו העם לברך כשמסתכל בצפרני' במוצאי שבת וכן במוצאי יום הכפורים לפי שאסור להנות בלא ברכה והואיל ונאסר כל היום מן האש ולא נהנה בו ולכך בלילה מיד כשנהנה מן האש אפי' מן הראיה לבד הוא מברך אבל שאר יום טוב לא נאסר ולכך לא צריך לברך: ומה שתסתכל בצפרנים יותר משאר דברי' הטעם לפי שאין אדם מוצא לפי ששה דבר מוכן ומזומן כל כך להסתכל ולבדו' יותר מצפרני ידיו שיש בהם טיט וכמה צבעים ונמצא שיבחין בהם הנאת האש ויש פעמים אחרים ממדרש אדם הראשון ולא נראה:

יין קדוש נר הבדלה זמן, יין ראשון דתדיר הוא והוא קודם ואח"כ קדוש היום דלא ליחזי שבת כמשאוי אם מקדים הבדלה ואח"כ על הנר שנהנה ממנו ולהפסיק בין קדוש להבדלה ואח"כ ההבדלה:

סימן רפה

מיהו י"א שלא בא רבינו תם כי אם להחמיר שלא להוסיף יותר מי"ח חודש עכ"ל:

לפי זה צריך לכבות את הנר או להאפיל כל כך שלא תראה שום אורה מחמת הנר:

סימן רפו

ומיהו היכא דאיכא לספוקי שמא כלו לו חדשיו אפי' ילדתו מת אסורה להתייבם וחולצת ולא מתייבמת. דשפיר חשיב ולד כיון דכלו לו חדשיו ואפי' ילדתו מת כדמוכח בנזיר גבי האומר אהא נזיר כשיהיה לי ולד והפילה דהוה ליה נזיר ספק לרבי שמעון. וצ"ע בסמ"ג ובמיימוני:

וזה לא מיתוק' כי אם דוקא בקים לן דכלו לו חדשיו ודאי וליכא למיקם עלה דמילתא אלא היכי דפירש ממנה לאחר ליל טבילתה ושוב לא היה עמה עד לאחר לידה ולפיכך אין לפוטרה מן החליצה היכא דמית הולד כ"א היכא דלא מת עד לאחר שלשים יום: וי"א דמקרי קים לן בגויה נמי כגון שבא עליה ופירש ולא ידעה עד חדש ימים ולבסוף שני חדשים לביאה שני' הוכר עוברה. הרי הדבר ידוע שמביא' ראשונה נתעבר' והוכר העובר לג' חדשים כמשפט:

בצרפת נהגו עתה לחלוץ ולא ליבם ובאשכנז נהגו גם ליבם. ודיני חליצ' מבוארים היטב בספר רבינו ברוך:

סימן רצג

נראה לר"י מאי"וורא דטבילה בזמנה מצוה מדאמר בכל היד אשה שיש לה וסת בטלה מחשב ימי וסתה ובא עליה. וגם אמרי' בירושלמי דאפי' אין בעל' בעי' נמי וז"ל הדא אמרה שאסו' לאשה לשהות בימי טומאת' אלא יש לה לטבול מיד אפי' אין בעלה עמה. השר משנ"ץ היה מצוה לבתו לטבול בזמנה אף בחורף ואפי' אין בעלה בעיר עכ"ל מנח"ל:

מזה יש ללמוד על קסם התחוב בבשר דאין לחלק בין קיסם לחץ:

סימן רצד

ודוקא משנים או שלשה כלים אבל ד' או יותר כשר כדאיתא בפ"ק דתמורה ולפי זה אין צריך לנקוב הדליים ששואבים בהם המקוה כדי לנקותו ומ"מ טוב לנקוב אותו מלמטה בכונס משקה.

אבל כולו בהמשכה לא דקי"ל כרבי אליעזר בן יעקב שיעור המשכה פי' ר"י בתשוב' ג' טפחים עכ"ל: